

Gen. Povilas Plechavičius

KARYS

1978
LAPKRITIS-NOVEMBER
Nr. 9

KARYS

1978
Nr. 9 (1546)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Vl. Žilius — Generolas Povilas Plechavičius	viršelis
J.V. Sūduvas — Marienburgas	353
Artileristas — Sedos Kautynės	356
M. Karaša — Vakarų Sibiro Plotuose	362
M. Šimkus — Gen. P. Plechavičiaus Monografija	369
O. Žadvydas — Iš Vergijos į Laisvę	373
Andrius Norimas — Šunų Tvarkytojas	375
Lietuviškoji Skautybė	380
TREMTIES TRIMITAS	383
A. Budreckas — Šaulių veikla ir rezistencija	383
B. Gražulis — Auksiniai Metai	388
KARINĖS ŽINIOS	390
LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE	391
KRONIKA	392

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — K. JUŠKAITIS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australija — V. ŠALKŪNAS

JUNGTINĖSE AMERIKOS

VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
CLEVELAND, OH — F. Eidimtas
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE

"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel: 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 13 Orchid Road, Guildford,
NSW, 2161

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$11.00, pusmečiui U.S. \$6.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$10.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. 291500

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1546)

LAPKRITIS — NOVEMBER

1978

MARIENBURGAS

J.V. SŪDUVAS

Eina garsas nuo rubežiaus,

Žirgus reiks balnoti.

Daug kryžieivių nuo Malburgo,

Rengias mus terioti . . .

(Liaudies daina)

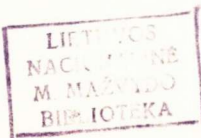
Užkariautame ir pavergtame Aisčių giminės Prūsų krašte Kryžiuočių Ordino pastatytoji pilis-tvirtovė yra tampriai surišta su istorinės Lietuvos praeitimi. Iš Marienburgo pilies veik du šimtus metų buvo planuojami ir vedami naikinantys ir žiaurūs karai prieš Lietuvą: Žemaitiją ir Aukštaitiją, bei Jotvingių-Sūduvių žemes, tikslu jas prijungti prie kryžiuočių valdomų Prūsų. Ir tik kunigaikščių sujungta Lietuva ir pastatytų stiprių panemunės pilių tinklas išsaugojo lietuviškas žemes nuo Prūsų likimo, iki 1410 metais jungtinių lietuvių-lenkų jėgų galutinai buvo sutriuškintas Kryžiuočių Ordinas prie Žalgirio.

Modernių laikų Vokietijos reiche Prūsų krašte esanti istorinė kryžiuočių tvirtovė, Marienburgas, buvo apgaubtas paslapties šydu ir mažai kam rodoma. Marienburgas stovėjo kaip simbolis germanų veržimosi į Rytus (Drang nach Osten) politikos. Po II Pasaulinio karo Marienburgas, drauge su aplinkine Prūsijos sritimi, atiteko Lenkijai. Ir štai, kaip aprašo Merienburgo tvirtovę lenkų laikraštiniukas Juzef Stančik iš Vroclavo: 1272 m. prie Nogatės upės, pelkėtoje ir sunkiai prieinamoje vietoje, arti jūros ir prie svarbesnių strateginių kelių, jungiančių didesnes kryžiuočių pilies, pradėjo augti garsusis Marienburgas, Marijos, ordino globėjos, miestas. Statė ją paimti į vergovę prūsai, lietuviai ir lenkai, prižiūrimi vokiečių meistrų. 1309 m., baigus statybą, į ją

persikėlė iš Venecijos vyriausias kryžiuočių magistras Zigfridas von Feuchtvangenas, ir nuo to laiko pilis buvo paskelbta centrine kryžiuočių tvirtove. Per pusantro šimtmečio čia gyveno 17 ordino magistrų. Tvirtovės statybinė konstrukcija yra gana paini. Čia kiekvienas įrengimas turi specialią paskirtį, ypač paslaptingi buvo įrengimai, apie kuriuos žinojo tik magistras ir jo artimieji. Gyvenimas tvirtovėje buvo uždaras, niekam nežinomas. Be kryžiuočių į ją niekas negalėjo įeiti ir išeiti, o belaisviams amžiams užsidarydavo tvirtovės vartai.

Pilnateisiai tvirtovės gyventojai buvo kryžiuočių riteriai, vokiečių kilmės bajorai. Manoma, kad pilyje nuolatos būdavo beveik 500 kryžiuočių. Kadangi jie nešiojo barzdas, juos vadino vienuoliais barzdočiais. Po Prūsų nukariavimo ir vėliau, dauguma kryžiuočių, gavę didelius žemės plotus, nenorėjo vadintis kryžiuočiais, nenešiojo apsiaustų ir tituluodavosi prūsų ponais "Preussherren". Jie sudarė branduolį iš kurių vėliau išaugo garsūs prūsų junkeriai.

Tvirtovė savo paslaptinumumu gąsdino iš tolo kiekvieną praeivį. Lietuvos ir Lenkijos valdovams jos vardas reiškė klastą ir veidmainingumą. Dažnai čia nežinia kaip dingdavo svetimšaliai ar paimti į nelaisvę priešų vadai. Žinoma, niekas negalėjo žinoti, kur ir kaip dingsta žmonės. Ta vieta buvo laikoma paslapyje. Dabar, apsilankiusieji tvirtovėje turistai gali pamatyti tą originalų įrengimą, kur žmogus buvo iš pasaly nužudomas. Aukštesnėje pilies dalyje, arti priėmimo ir puotų salės, yra didelė išėjimo aikštė, kuri baigiasi plačia, panašia į gilų šulinį anga, jos dugne kyšo dideli, nusmailinti akmenys,

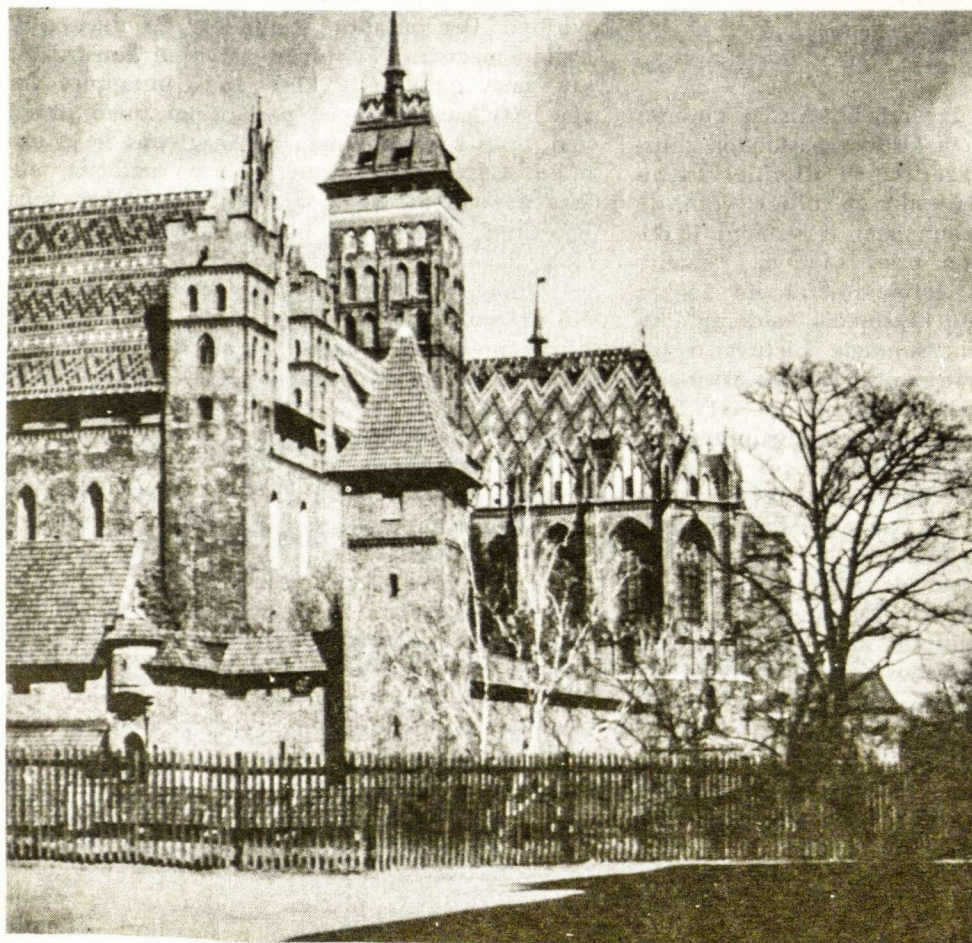
o dar giliau matyti tekantis vanduo. Originalus, neva nereikšmingas, įrengimas, tačiau jis tarnavo specialiam tikslui — žudyti žmones. Tai buvo atliekama gana paprastai: nepageidaujamas, turintis žūti asmuo, pirmiausia būdavo nugirdomas puotų salėje, o po to tamsoje išvedamas į tą aikštelę, kur priėjęs angą, įkrisdavo į šulinį ir, pataikęs tiesiai ant nusmailintų akmenų, žūdavo. Lavonas patekdavo į Nogatės upę, kuri nuplaudavo jį į jūrą.

Marienburgo tvirtovėje kalėjo Didysis Lietuvos kunigaikštis Kęstutis. Kryžiuočiai jį akylai saugojo, tačiau Kęstučiui visgi pavyko pabėgti, tai buvo pirmas ir paskutinis kalinio pabėgimas tvirtovės istorijoje. Kęstučiui pabėgti padėjo kryžiuočių augintinis Alfas. Išgirdęs Kęstučio žodžius apie tėvynę Lietuvą, Alfas karštai ją pamilo ir ryžosi grįžti pas savuosius. Tą bokštą, kuriame kalėjo Kęstutis, kryžiuočiai vėliau pavadino Vytauto vardu. Po kelių dešimčių metų kryžiuočiai labai norėjo jame įkalinti Kęstučio sūnų

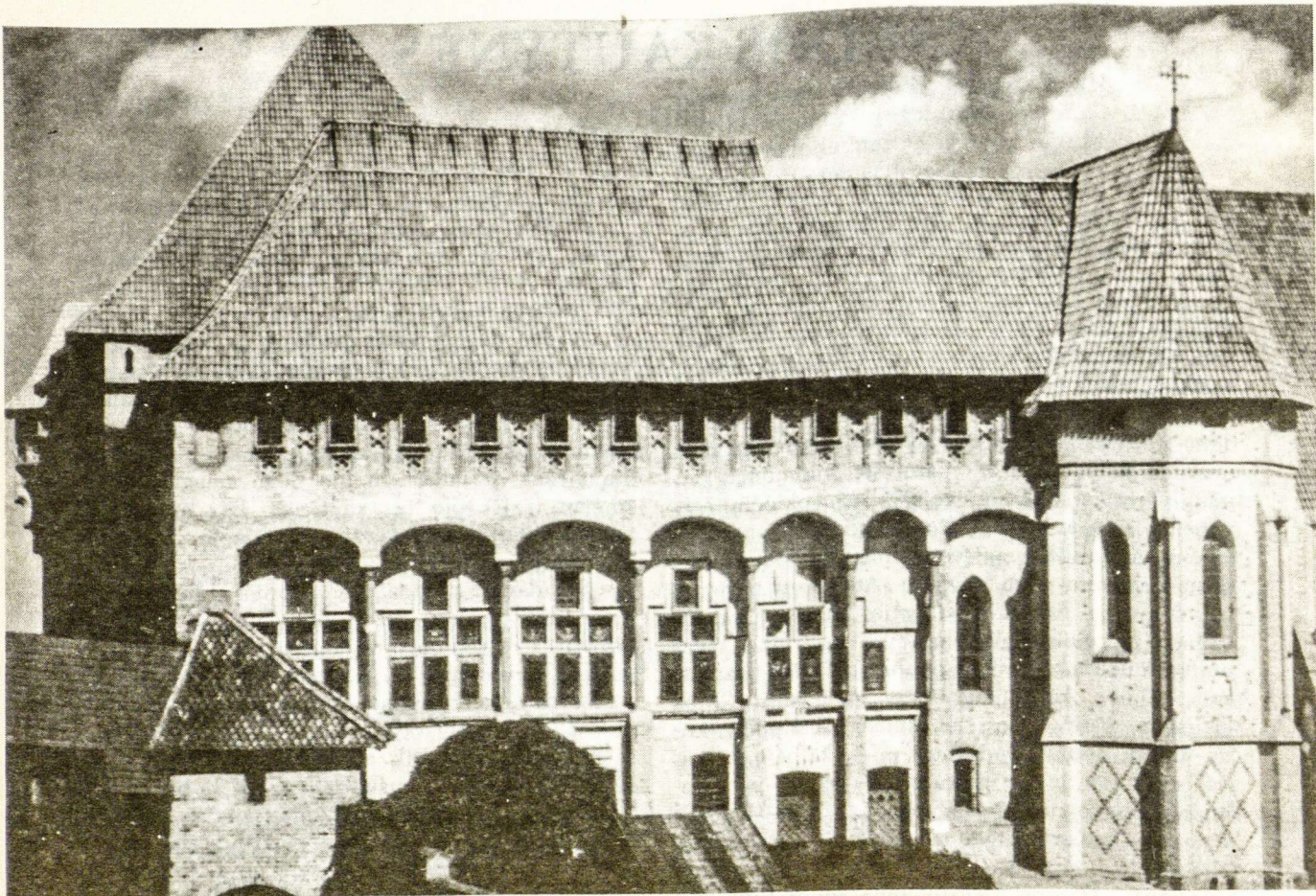
tačiau jų svajonei nebuvo lemta įsikūnyti. Žalgirio mūšio lauke Vytautas sumušė kryžiuočių galybę. Po Žalgirio pergalės jis su savo pulkais buvo apsupęs Marienburgo pilį, bet, matyt, dėl to meto politinių aplinkybių, Vytautas atsisakė Marienburgą sunaikinti. Po mūšio Vytautas ne kartą diplomatiniais sumetimais lankėsi Marienburge.

Kryžiuočiai, nešiojantys ant savo apsiaustų kryžiaus ženklą, buvo akylai įsitikinę, jog vykdydami krikščionybės misiją, gali žudyti kitatikius ir plėšti jų turtą. Kryžiuočių ordinas niekad nestokojo savanorių iš visos Vakarų Europos kraštų. Marienburge surasdavo prieglobstį žmonės, kuriuos viliojo karai, plėšimai ir garbė įgyta kovos lauke. Pačiame Marienburge veikė viešieji namai, kur buvo laikomos prūsų, lietuvių ir lenkų mergaitės-belaisvės, paimtos plėšimų karuose.

Marienburgas XIV a. pabaigoje buvo vienas iš turtingiausių Europos tvirtovių-miestų. Magistro pilies rūmuose žėrėjo visur auksas, prabanga.

Marienburgo pilis
žiūrint iš pietų-rytų
pusės.

Marienburgas ant Nogatės kranto.

Tačiau po pralaimėjimo ties Žalgiriu baigėsi Marienburgo auksinis laikotarpis — drauge ir kryžiuočių viešpatavimas ir naikinamieji karai prieš Lietuvą. 1466 m. Marienburgas buvo prijungtas prie Lietuvos-Lenkijos valstybės. Čia lankydavosi karaliai, buvo sprendžiami svarbūs valstybiniai reikalai. Po pirmojo Lietuvos-Lenkijos padalinimo 1772 m. tvirtovė atiteko vokiečiams, kur buvo įrengtos kareivinės ir sandėliai.

Per II Pasaulinį karą 1945 m. tvirtovė-pilis buvo gerokai apgriauta, bet Lenkija vėl ją atstatė taip kaip buvo. Šiuo metu Lenkija Marienburgo tvirtovę paverė istoriniu, architektūriniu paminklu. Ji yra gausiai lankoma turistų ekskursijų. Tvirtovę lankant ir klausantis vadovų pasakojimų, paaiškėja ne tik jos statybos įrengimai, bet drauge ir mažai kam žinomi kryžiuočių slapti gyvenimo faktai. Marienburgas lietuvių liaudies dainose dažniausiai vadintas Malburgu,

dabar Lenkijos žemėlapyje pavadintas Malborku. Jis priklauso Gdanko vaivadijai. Praėjusiais metais, kaip pranešė tenykštė spauda, lenkų archeologai Žalgirio mūšio laukuose vedė archeologinius kasinėjimus. Atkasti kovos metu kritusių karių kapai. Surasta daug senovės ginklų ir šarvuotės, kurie vaizdžiai parodo, kaip kariuomenės buvo apginkluotos didžiausiame Vidurinių amžių mūšyje.

Marienburgas ir netoli jo esantis Žalgirio mūšio laukas yra istorinės vietos, kur susikerta trijų tautų karinės ambicijos. Po I Pasaulinio karo Žalgirio laukuose buvo pastatytas vokiečių feldmaršalui Hindenburgui didingas paminklas už tai, kad jis 1914 m. rugpiūčio mėnesy tuose laukuose sumušė caristinės Rusijos generolų, Samsonovo ir Rennenkampfo, vadovaujamas armijas ir ta mūšio pergalę, vokiečių teigimu, atkeršijęs už Kryžiuočių Ordino pralaimėjimą ties Žalgiriu

SEDOS KAUTYNĖS

ARTILERISTAS

Jau keletą kartų teko *Karyje* skaityti apie šias kautynes. Apie jas rašantieji, atrodo, buvo štabo pareigūnai. Jie davė bendrą Žemaičių rinktinės, arba, tiksliau pasakius, pulko veiksmus ginant Sedą. Aš čia paliesiu tik savo dar nesuformuotos antrosios baterijos ir kpt. Počebuto vadovaujamos pėstininkų kuopos kairiojo sparno veiksmų dalinį vaizdą.

Savo metu grupė karininkų atvyko iš Drezdeno Žemaičių Rinktinės papildyti. Gerai atsime nu tada kolegos Jurgio pareikštą nuomonę, kad nesą verta tą rinktinę steigti, kai vokiečių šarvuočiai jau neįstengia rusų sulaikyti, ir kai vokiečių kapituliacija neišvengiama. Tik be reikalo būsią paaukota daug gyvybių. Atsimenu taip pat ir vieno tos rinktinės steigėjo mums pasakytą kalbą. Jis priekaištavo, kad yra susirinkę savanorių, sulaukusių rusų puolimą, tačiau vargas, kad nebuvo karininkų jiems vadovauti. “Mes klausėme patys savęs, kur mūsų karininkai, kurie turėtų mums vadovauti”, — kalbėjo toliau tas steigėjas ar jų atstovas. Į tokius jo priekaištus atsakė mjr. Bajerčius. “Mes”, — kalbėjo majoras, “ketverius metus kariavome, pavargome ir norėjome, kad kas mus pakeistų, bet tokių neatsirado. Ir mes klausinėjome vieni kitų, kur kiti mūsų karininkai, kurie galėtų mus pakeisti”.

Šitaip pasikeitus žodžiais ir kaltinimais, daugiau tokios rūšies priekaištų neteko girdėti.

Skirstant karininkus pareigoms, tiesiog nustebau ir net nusišypsojau, kai, mane pasišaukęs gerai pažįstamas 4 art. pulko I grupės majoras Tauragėje, pranešė, kad esu skiriamas I grupės 2 baterijos vadu. Taip, nuo likimo nepabėgsi, galvojau vienas. Ta 2 baterija lydėjo mane visą gyvenimą, ir vis toks pat likimas ją ištikdavo. Mat, baigęs PLP Karo Mokyklą, buvau paskirtas į 4 art. p. I grupės 2 bateriją, o vėliau, likvidavus Lietuvos kariuomenę ir ją perorganizavus į 29 šaulių teritorinį korpa, vėl

patekau į 615 art. pulko I divizijos 2 bateriją.

Greitai sužinojau, kad 2 baterija nei pabūklų nei žmonių dar neturi. Buvo šion baterijon paskirtas viršila, Nepriklausomybės metais tarnavęs husarų pulke. Jį šiek tiek pažinau, nes ir jis visados dalyvaudavo kavalerijos konkursuose. Neturėdamas ką veikti, turėjau geros progos pailsėti prieš būsimą audrą. Mitybai buvome priskirti prie 1 baterijos, kuriai vadovavo jaun. leitenantas (pavardės jau nebeprisimenu). Jis buvo draugiškas, ir laikas su juo bėgo smagiai. Klausinėjau jį ir apie tas kautynes, kur mūsų partizanai sulaikė rusų veržimąsi, ir apie dabartinio franto būklę ir kt. smulkmenas.

Susidariau vaizdą, kad frontas buvęs sulaukytas dėl to, kad rusai, darydami didelį šuolį pirmyn ir vydami vokiečius, nužygiavo per toli ir buvo įsakyti, pasiekus tam tikrą ribą, sustoti ir leisti tiekimo tarnybai pasivyti rikiuotės dalinius, sutvarkyti susisiekimo kelius ir t.t. Matyti, kad kaip tik ant tokios ribos ir įvyko susišaudymas tarp rusų dalinių ir lietuvių partizanų, iš kurių vėliau išaugo ir pati rinktinė. Taip pat galvojau, kad, jei rinktinė yra mobilizuojama ir apmokoma 20 km nuo fronto, vokiečiai jau turi tą “neue Waffe” ir kad jie ruošiasi smogti rusams priešpuoliu, nes jų vadovybei ruošiantis tik gintis ir trauktis stabdant, rinktinės organizavimas ir apmokymas tik 20 km nuo fronto buvo arba vadovybės sabotavimas, arba gryna kvailystė. Todėl ir tas Sūduviečio taip išgarbintas vokiečių plk. Maeder man neatrodė toks garbingas karys, nes lengvai žaidė kautynėms neparuoštų kovotojų likimu. Turiu prisipažinti, kad ramiausiai praleidau kelias dienas.

Vieną naktį ramiai bemiegant, staiga, pasirodė štabo pasiuntinys ir pranešė, kad skubiai prisistatyčiau pulko vadui. Pasiekus štabą, jis man įsakė: “Kareiviai yra ten ir ten, o pabūklai — ten. Suformuokite 2 pabūklų bateriją, paruoškite

1410 m. Po II Pasaulinio karo lenkai iš rusų gavę minėtas žemes, Hindenburgo paminklą nugriovė ir pastatė paminklą savo karaliui Jogailai, kaip vyriausiam Žalgirio mūšio vadui, visai paneigdami to meto Lietuvos valdovą Didįjį Kunigaikštį Vytautą, kuriam vedant jungtines lietu-

vių-rusų ir lenkų kariuomenių jėgas, buvo galutinai sutriuškintas visos Vakarų Europos remiamas Marienburgo valdovas, vokiečių ordinas. Istoriniai įvykiai analogiškai kartoja ir reikia manyti, kad Marienburgo-Žalgirio istorijos lapas dar nėra galutinai užverstas.

ILGESYS

LAPKRIČIO 23-JAI

*Pučia — nerimsta, karštas pietryčių vėjas,
Tarpunamiuose užaudams dienas, naktis,
Nuo gimtų namų, laukais, vandenimis lydėjęs,
Krūtinėje rusena, negęsta ilgesys,*

*Dangų uždengia rūstus debesys, juodas,
Įtužęs Perkūnas svaido ugnines angis,
Lietus brandina vaisių dirvose ir soduos,
Sekliai sruvenęs, audroje tvinsta ilgesys,*

*Svetima žemė užsivelka sniego drabužį,
Prerija klajoja visų išplūstas šiaurys,
Lemties kely jaunystės užmojai sudužę,
Lemties kely nepasitraukdams seka ilgesys . . .*

*. . . Tvirtai žygiuojančių — tiesių gretų,
Šaunių karių galingai skambančios dainos,
Su jais dainuoti, žygiuoti su jais kartu,
Baltaisiais vieškeliais, tėvynės Lietuvos.*

ST. RADŽIŪNAS
Omaha

kautynėms ir paremkite kpt. Počebuto kuopą". Nustebau dėl tokio nerimto ir skuboto įsakymo ir užklausiau apie arklių trauką, ryšį, aprūpinimą, žiūronus ir pan. Paminėjęs žiūronus, jis man pastebėjo, kad ateidamas į kautynes, turėjau atsinešti ir žiūronus. Man atrodė, kad čia jau truputį karščiuojamasi ir artėjama gal net ir į paniką. Tačiau, gerbdamas vado amžių ir jo laipsnį, tas pastabas išklausiau ramiai. Dėl arklių jis man pasakė, kad galiu paimti kelias gurguoles iš rekvizuotų pastočių.

Nuėjęs į daržinę, radau dvi lengvas iš rusų paimtas patrankas. Vienas pabūklas buvo tvarkoj, bet antrasis turėjo būti dar suremontuotas vokiečio mechaniko. Taip pat nurodytoje vietoje radau apie 20 kareivių. Vienas jų, vyr. puskarinis, buvo pažįstamas iš Kupiškio laikų, kada, būdamas kariūnu, atlikau stažą. Įsakiau tam puskarininkui surasti keletą gurguolių pabūklui ir sviediniams traukti ir parūpinti virvių pabūklui prie gurguolės pririšti, kad būtų galima jį traukti, o pats pasileidau ieškoti kpt. Počebuto ir jo kuopos. Kpt. Počebutą pažinau iš anksčiau, nes abu tarnavome toje pat Tauragės įguloje. Tai buvo šalto, ramaus būdo, sumanus ir nesikarščiuojąs karininkas. Jį susiradęs, prisistačiau ir pranešiau, kad esu su dviem pabūklais paskirtas remti jo kuopą ir kad tai galėsiu atlikti tik tiesioginiu šaudymu, nes netiesioginiam neturiu nei priemonių, nei paruoštų kareivių. Vienas pabūklas gali būti tuoj pat pastatytas į poziciją, o kitas dar teberemontuojamas. Taip pat priminiau, kad kareiviai man nepažįstami, ir atrodė, reikalingi apmokymo, todėl rimtam uždaviniui mano "baterija" nelabai tinka. Apžvelgus barą, jis mane paklausė, koks mano siūlymas. Aš jam paaiškinau, kad statyti pabūklus tiesioginiam šau-

dymui su neparuoštais vyrais pirmose linijose būtų rizikinga, ir pasiūliau juos pastatyti gilumoje už ežerėlio, kur ir neapmokyti kareiviai saugiau jausis ir iš kur, priešui prasiveržus pro pirmas linijas, dar turėsime progos jį sunaikinti. Kpt. Počebutas su tuo sutiko, ir aš grįžau paimti pabūklų su sviediniais ir tarnyba. Pabūklų ugniavietę parinkau kairėje ežerėlio pusėje, netoli gyvenamųjų namų, nes ten augo medžių ir buvo lengviau užsimaskuoti nuo lėktuvų.

Turiu pasakyti, kad 1972 m. *Kario* 6 numeryje išspausdinta Sedos kautynių schema gal labai tiksli. Tas ežerėlis, arba, tiksliau pasakius, didelė kūdra, buvo pailgas ir vienu savo galu nesirėmė į fronto linijas. Man atrodo, kad ežerėlis buvo lygiagretus frontui. Pats pabūklas buvo pastatytas kairiajame kuopos sparne, apie 600-800 metrų nuo pėstininkų apkasų.

Pažymėjęs tikslią pabūklo vietą, užbrėžiau žmonių ir sviedinių apkasų vietas ir įsakiau kasti. Kaip ir spėjau, kareiviai dirbo atbulomis rankomis ir į visą pasiruošimą žiūrėjo nepasitikėdami. Matydamas, kad apkasų kasimas užtruks ilgai, liečiau parinkti medžio šakų, pastatyti pabūklą į ugniavietę, kad galima būtų šaudyti, ir užmaskuoti. Be to, juos patikinau, kad esu parako ragavęs anksčiau ir kad nei jų, nei pats savęs į rusų maišą nesukišiu. Blogiausias kautynių atvejis atsiranda tada, kada dėl panikos netvarkingai traukiamasi. Tai teko man išgyventi 1943 m. Ostrogorsko katile, kada vengrų masės, pamečiusios ginklus, be jokios tvarkos bėgo iš fronto.

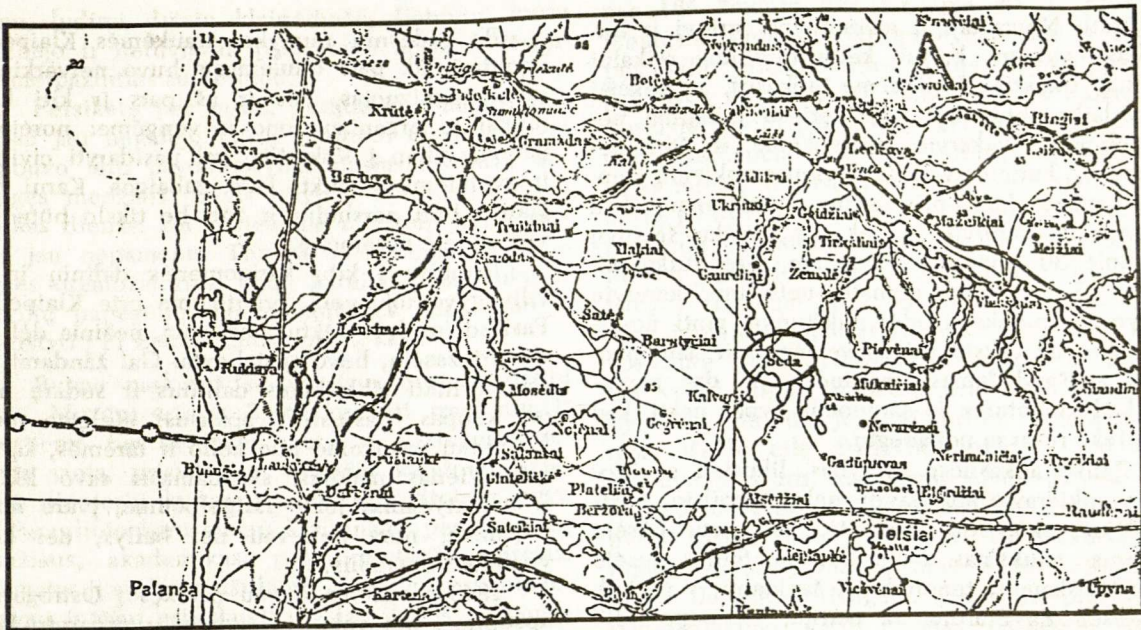
Tas pastabas jie išklausė, bet nepasitikėjimas iš jų veidų neišnyko. Man atrodė, kad jų tikslas buvo kuo greičiau iš tos bėdos pabėgti. Mums besidarbuojant apie pabūklą, pastebėjau vieną jaun. leitenantą su kareiviais, besitraukian-

tį nuo pozicijų į miestelį nuo Tirkšlių pusės. Pagalvojau, kad vykdo įsakymą persigrupuoti, bet vėliau, būdamas Barstyčiuose, patyriau, kad tas karininkas su kuopa ar būriu pats pasitraukė iš pozicijų ir paliko kairįjį fronto sparną atvirą rusams. Netrukus užgirdau atskirus patrankų šūvius, tur būt pirmoji baterija bus atidariusi ugnį į rusus. Įsakiau užimti vietas ir užimaskavus laukti. Bet tuo metu ir rusai paleido įvairių savo ginklų ugnį. Atskiri artilerijos sviediniai ar minosvaidžių minos pradėjo kristi į miestelį. Staiga, gal už kokių 15 m. nuo mūsų, sudegusiame name sprogo artilerijos sviedinys. Į orą iškilo žemės ir plytgaliai, bet mūsų nekliudė. Sukritome ant žemės ir kiek palaukėme, bet daugiau sviedinių nekrito. Pakilęs pastebėjau, kad nei mano puskarininkio nei pusės žmonių jau nebuvo. Dar kiek palaukus, kpt. Počebuto kuopos kairiajame sparne pasirodė rusų tankas. Vienas kareivis, ištraukęs ir apkaso bazuką, nusišaukė ir šovė, bet, matyt, dėl nepakankamo apmokymo ir patyrimo — nepataikė. O tačiau to kario būta drąsaus. Tankas pravažiavo per apkasą, ir, tur būt, nepastebėjęs, kad jį norėjo sunaikinti, pasuko ežerėlio kryptimi, kiek į dešinę nuo mūsų. Taikinyš buvo judantis, tarnyba nepatyrusi, todėl pagalvojau, kad mums pradėjus judėti apie pabūklą, tanko įgula mus pastebės ir sunaikins. Pabūklo tarnybai įsakiau nejudėti ir laukti. Staiga, tankas pasisuko kairėn, sustojo ir pradėjo tankiai šaudyti iš patrankos. Jis buvo tik apie 200 m. nuo mūsų. Sukomandavau "Ugnis!", tarnyba griebėsi užtaisyti pabūklą, bet įvyko rimta kliūtis. Mat, pabūklas buvo atimtas iš rusų, o jam sviediniai buvo gaminti Vokietijoje. Sviedinys buvo per storas, ir pabūklas užspringo. Sviedinio be specialių įrankių ištraukti nebuvo galima. Tuo metu pasirodė ir antras tankas. Pamačiau įdomų vaizdą: iššokęs iš apkaso pilnoje kautynių aprangoje kareivis, kiek palinkęs į priekį, bėgo atgal į miestelį, o paskui jį ritosi tankas. Galvojau, kad jį tikrai nušaus iš kulkosvaidžio, bet tankas pravažiavo pro šalį. Ilgiau krapštytis prie užspringusio pabūklo darėsi pavojinga, todėl įsakiau skubiai ištraukti pabūklą į miestelį. Atvilkome jį į turgaus aikštę, kuri buvo visai arti, ir ten pamatėme plk. Maeder, jo šarvuotį ir kelis adjutantus. Jis manęs paklausė, ką mes čia darome. Aš jam paaiškinau, kas atsitiko. Jis man įsakė eiti prie kito pabūklo, kuris buvo nukreiptas į kelią, einantį iš turgavietės į Telšius. Tas kelias iš pradžių ėjo į pietus, o toliau pasisuko 90 laipsnių kampu į rytus. Pulkininkui pra-

dėjau aiškinti, kad kareiviai neapmokyti, o pabūklai, sviediniai ir jų degtuvai nežinomi, todėl su netinkamais sviediniais sunkiam tankui ne kažin ką gali padaryti. Jis piktai suriko, kad pats sėdėčiau prie pabūklo ir šaudyčiau. Matyt, jis pats matė, kaip tie du rusų tankai pravažiavo pro pat mano nosį ir, neradę jokio pasipriešinimo, atsidūrė kpt. Počebuto kuopos užnugaryje ir dabar galėjo veržtis Telšių vieškeliu į miestelį. Plk. Maeder, matyt, norėdamas pridengti savo šarvuotį ir išdumti iš miestelio, pasodino mane prie tos patrankos. Atsisėdęs taikytojo sėdynėje, įsakiau kareiviui užtaisyti patranką. Bet man besišnekant su plk. Maeder, kiti kareiviai suskubo pradingti. Nutaikęs pabūklą į Telšių kelią, laukiau, kada tas narsusis Maeder pranyks iš mano akių. Tuo pat metu pamačiau už 200-300 m per laukus bėgančius kelis karius Barstyčių kryptimi. Vieną jų atpažinau, nes buvo stambus, kiek palinkęs į priekį karininkas ir, svarbiausia, dėvįs tamsios odos apsiaustą. Su tuo apsiaustu aš jį mačiau Drezdene, ir čia jis tik vienas tokį turėjo. Vėliau sužinojau, kad jis buvo nukautas.

Truputį patrypęs vietoj, plk. Maeder su savo palydovais susėdo į šarvuotį ir nuvažiavo. Vėliau pamačiau jį skubiai spaudžiantį jau už Sedos Barstyčių kryptimi. Pasigirdo lengvųjų kulkosvaidžių serijos jau ne tik kairėje fronto pusėje, bet ir fronto užpakalyje, gal būt, jau net prie Varduvos upelio. Bataliono vadui kpt. Puodžiūnui nesitraukiant tvarkingai, bet bėgant, plk. Maeder su šarvuočiu neriant vieškeliu dulkių debesyje ir kulkosvaidžiams kalenant užpakalyje, nutariau nebetupėti prie pabūklo, ir su prie pabūklo pasilikusiu kareiviu "dėjom į kojas". Pabėgėjęs kelis šimtus metrų, į mus pradėjo šaudyti vietos komunistai, ar gal įsifiltravę rusai desantininkai. Ištiesai bėgti jau buvo neįmanoma, tad bėgom perbėgimais nuo namo iki namo. Staiga pasipylė visa eilė sprogimų iš karto, nes, matyt, rusai turėjo Stalino vargonus ar kitus greit šaudančius pabūklus. Šokau į griovį, bet, nenorėdamas pasidaryti nejudančiu taikiniu, skubiai šokau prie namo ir, pečiais išvertęs duris, atsidūriau viduje. Sprogimams nutilus, vėl leidausi bėgti iš miestelio. Į mane jau niekas nebešaudė. Man atrodo, kad ir kpt. Puodžiūną bus nukovę pasislėpę raudonieji partizanai ar desantininkai. Dar kiek pabėgėjęs, pasiekiau medžiais ir krūmais apaugusį kalnelį ir radau čia keleta kareivių. Kiek pailsėję, visi pasileidome Barstyčių kryptimi. Įtemptai pažygiavę gal kokią valanda, vėl priėjome pirmąsias fronto linijas

Mastelis 1:800 000

prie Barstyčių. Iš anksto iškastuose apkasuose atradome mūsų kareivių, bet čia mūs niekas nesulaikė. Vėliau, prisijungus prie kitų karininkų grupės, pro šalį eidamas ir į mus žiūrėdamas plk. Maeder pasakė, kad tokius karininkus reikėtų atiduoti į teismą. Pagalvojau, kad jį patį reikėtų teisti už nevykusį rinktinės organizavimą ir pozicijos parinkimą. Rimtose kautynėse Seda būtų buvusi sudeginta, o tai būtų atsiliepę į kareivių nuotaiką. Be to, jo duoti pabūklai nebuvo išbandyti, o pabūklo modelio žinojimas šaudymui nieko nepadeda. Diviziją pafrontėje galima organizuoti tik tada, kada ir karininkai ir kareiviai yra jau buvę kautynėse, o Žemaičių Rinktinės ir karininkų ir kareivių branduolį sudarė daugiausia atsarginiai.

Barstyčiuose sustojome pas vieną ūkininką ir laukėme nakties. Apie vidurnaktį užgirdau tankų ūžimą, bet pulko vadui susisiekus su plk. Maeder, paaiškėjo, kad tai buvo šarvuočiai.

Kitą rytą mane vėl pasiškaukė pulko vadas ir davė naują uždavinį — paėmus pirmos ir kelis antros baterijos vyrus, viso apie 30 vyrų, vykti į kairįjį gynybos barą vienos kuopos vado žinion. Kuopos vadą radau apkasuose. Kuopa kitų ginklų, išskyrus šautuvus, neturėjo. Kuopos vadas nežinojo kur mus dėti, nes apkase buvo pakankamai karių. Kuopos vadui pasiūliau išdėstyti savo būrį jo kairiojo sparno apsaugai. Kiek-

vienas kareivis turėjo po 40 šovinių. Iki pietų išsidėstėme pozicijoje, bet atvykęs pasiuntinys vėl pranešė, kad turiu vykti pas pulko vadą. Šį kartą pulko vadas įsakė sudaryti su artileristais priekinę saugą dešiniame fronto bare. Saugai sustiprinti žadėjo vėliau atsiųsti mano žinion 2 Šturmgeschuetzus (šarvuotus artilerijos pabūklus). Suradęs man reikalingos kuopos vadą, paaiškinau savo uždavinį ir paprašiau, kad ryšiu su manim palaikyti paskirtų vieną ryšininką iš savo kuopos, o aš iš savo būrio taip pat paskyriau ryšininką ryšiui su kuopos vadu palaikyti. Vadinasi, nors ryšis ir prastas, bet geriau kaip kad visai be jokio ryšio. Paėmęs jo ryšininką, išvykau į pozicijas.

Saugos pozicija buvo gerai parinkta — ant dominuojančios aukštumos su vienkiemiu, tik truputį tolokai nuo gynimosi pozicijų, gal apie 1,5 km. Matomumas į priekį ir į dešinę buvo puikus, o į kairę galėjau matyti kelią į Barstyčius, tik už kelio esantį slėnį dengė aukštumėlė. Pasiuntiniui įsakiau gerai įsidėmėti kelią, kad ir naktį galėtų mane rasti. Norėjau būti atsargus, nes būdama Rytuose ir kartą negavęs laiku pranešimo, vos nepatekau rusams į nelaisvę. Nužymėjęs apkasams vietą, liepiau vyrams kasti. Dar paaiškinau, kad šios aukštumos mums nereikės ginti iki paskutinio kraujo lašo, bet tik sekti priešą ir apie jo veiksmus pra-

nešinėti. Numaciau ir atsitraukimo gripvį ir nurodžiau vyrams, kuriuo keliu turėtume reikalui ištikus trauktis. Išsikasėme apkasus, o sekėjai visą laiką sekė, bet jokio priešų judėjimo nepastebėjo. Pavakaryje susilaukėme ir šturmggeschuetzų, kuriems vadovavo vienas vokiečių jaun. leitenantas. Jam prisistačius, paaiškinau, kad čia yra 30 kareivių ir tiek pat rusiškų šautuvų su apie 30 šovinių kiekvienam. Nei kulkosvaidžių, nei rankinių granatų neturime, kareivių patyrimas menkas, todėl aukštumos ginti nematau, bet tik seksiu priešų veiksmus ir, jam puolant, atsišaudydamas traukiuos. Jis dar paprašė, kad saugotume jo šarvuočius, ypač naktį, kad prislinkę rusai jų nepadegtų.

Palikę apkasuose sargybas, likusieji suvirto me vienkiemyje ant šiaudų nakties poilsio. Aušti pradėjus, sargybinis pranešė, kad rusų pusėje girdimas triukšmas. Išėjęs laukan, Sedos pusėje išgirdau skambiu tenoro balsu šaukiant: "V period, tovariščai! Za Stalinu, za partiju, — v - period!" Nuėjau pas vokiečių leitenantą, bet jis, nors ir buvo pabudęs, nesikėlė. Sako, kol rusų nematyti, galim ramiai snausti. Saulei patekėjus vis dar girdėjau tą riksmą, prie jo prisidėjo ir lengvųjų kulkosvaidžių dvikova. Greičiausiai buvo susikibę žvalgybiniai daliniai. Dešinėje pusėje, beveik už mūsų aukštumėlės, galima buvo įžiūrėti šviečiančių kulų trajektorijos. Pagalvojau, kad pradėję pulti rusai gali perkirsti mūsų atsitraukimo kelią. Kad būčiau tikresnis, pasiūniau kareivį į kuopą patirti, kas ten vyksta. Grįžęs kareivis pranešė, kad kuopos apkasai tušti, kad iš jų pasitraukta skubotai, nes primėtyta šovinių ir kitų daiktų. Apie tai pranešiau ir vokiečių leitenantui, bet jis dar nebuvo gavęs įsakymo trauktis. Prižadėjo, kad traukdamasis paims ir mano būrį ant savo šarvuočių, bet tas manęs nenuramino, nes šarvuotį apkibę kareiviai, veržiantis per atkirstą atsitraukimo kelią, gali būti viena kulkosvaidžio serija nušluoti. O mūsų aukštumos užnugaryje vykstant žvalgomųjų dalinių kautynėms, pačios aukštumos gynyba pasidarė betikslė. Kiek palaukęs, vėl nuėjau pas vokiečių ir pranešiau, kad gavau įsakymą trauktis. Taip su juo ir atsisveikinau. Pradėjome skubiai trauktis, bet be galo pykau ant kuopos vado ir net ant pulko vado, nes jei pulko likučiai turėjo trauktis, tai ir aš turėjau būti apie tai painformuotas. Be to, ir plk. Maeder turėjo apie tai pranešti ir savo leitenantui su 2 pabūklais. Besitraukdami stengėmės prisivyti pulko likučius, nes didesniame būryje ne tik saugiau, bet lengviau ir orientuotis. Apie pietus juos ir prisivijome.

Be didesnių nuotykių traukėmės Klaipėdos kryptimi, tik pats traukimasis buvo netvarkingas ir neorganizuotas, nes ir aš pats ir kiti karininkai to organizuotumo ir vengėme: norėjome patekti giliau į Vokietiją, gal pasidaryti civiliais ir sveikiems sulaukti karo pabaigos. Karui baigiantis būti narsuoliu ir žūti be tikslo būtų buvusi didelė nesąmonė.

Įsimaišę į kitų kariuomenės dalinių ir civilių gyventojų vorą, priartėjome prie Klaipėdos. Pasirodžius rusų lėktuvams, vora, nežinia dėl kurių priežasčių, buvo sustabdyta. Gal žandarai norėjo atrinkti išblaškytus dalinius ir sudarę naujas kuopas, pasiūsti į apkasus? Keletas mūsų karininkų pasukome nuo kelio ir tarėmės, ką daryti. Vienas majoras, skūsdamasis savo likimu ir nematydamas jokio išsigelbėjimo, įvarė mane į paniką, nors nebuvau nei bails, nei koks ypatingas drąsuolis.

1943 m. žiemą buvau patekęs į Ostrogorsko apsupimą, bet vokiečių šarvuočių padarytu koridoriumi organizuotai iš to katilo prasiveržėme ir tris paras su nedidelėmis kautynėmis turėjome trauktis. Ir dabar atsimenu, kai vieną tamsią žiemos naktį teko eiti žvalgybon. Buvo apie 20 laipsnių šalčio. Su kareivių būriu turėjau išžvalgyti geležinkelio stotį. Priėjus vokiečių lauko sargybą, painformavau apie savo uždavinį ir susitarėme dėl įėjimo į niekieno žemę ir dėl grįžimo. Jokio šaudymosi nebuvo girdėti, ir viešpatavo mirtina tylą, o kojų minamas sniegas stačiai žviogė. Tokius žvalgus priešas gali prisiileisti labai arti ir sunaikinti. Be to, kiekviena žaizda šaltyje yra labai pavojinga, bet tada jokios baimės nejutau. Tačiau, šiuo metu pesimistinė majoro kalba neigiamai paveikė ir mano jausmus.

Norėdami išvengti skubaus išsklaidytų dalinių surinkimo ir pasiuntimo vėl atgal į apkasus, pasitraukėme į pajūrio pusę ir slinkome į Klaipėdą. Netrukus priėjome mišką ir pro jį einantį geležinkelį. Šiuo geležinkeliu ir patraukėme tolyn. Tik, staiga, lyg iš žemės išdygę, pasirodė du ginkluoti vokiečiai, mus sulaukė ir nusivedė gilyn į mišką. Čia mes pamatėme visą eilę požeminių slėptuvių, aptvertų spygliuotom vielom. Atrodė, kad čia yra, gal būt, koks armijos štabas. Vienas štabo karininkų mus tardė ir norėjo perduoti geštapiui, bet mūsų laimei tų Hitlerio pakalikų Klaipėdoje jau nebebuvo. Lauko komendantūra nurodė mus, lietuvius, perkelti per uostą ir siūsti į Kuršių pusiasalį. Nesusipratimams išvengti prašėme, kad mums paskirtų palydovų nuvesti į priplauką. Taip paga-

liau, lydimi dviejų klaipėdiečių lietuvių, kurie kalbėjo ir lietuviškai, pasiekėme uostą ir išven-gėme pažinties su geštapu.

Persikėlę per uostą, pasijutome saugūs, nes rusai jau negalėjo mūsų pasiekti. O ir lėktuvai nebuvo taip pavojingi, nes pusiasalis buvo apaugęs medžiais. Žygis gilyn į Rytprūsius truko kelias dienas, kol pasiekėme miestelį, kurio var-do jau nepamenu. Ten radome Žemaičių Rink-tinės organizatorius, daug kareivių, karininkų ir civilių pabėgėlių. Dieną pailsėjus, mus pradėjo skirstyti į Pi Bau dalinius apkasų kasti.

Buvau paskirtas su kareivių būriu į dalinį prie Mozūrų ežerų. Teko keliauti traukiniu ir pėstiems, bet be jokių nuotykių. Pasiekęs nuro-dytą vietą, prisistačiau vokiečių kapitonui, vien-os pionierių kuopos vadui. Kpt. Steiner buvo I Pasaulinio karo austrų karininkas, per 50 metų amžiaus, akademikas, pagal profesiją teisėjas. Pamatęs jį ateinant, išrikiavau kareivius, sukoman-davau ir ėjau prisistatyti. Pasisveikinęs paklausė, kurios tautybės. Patyręs, kad esame lietuviai, stipriai vokiškai nusikeikė ir pradėjo skųstis, kad tokių velnių, kaip lietuviai, dar nebuvo matęs. Supykau, bet vis dėlto mandagiai atsakiau, kad jį sutinku pirmą kartą savo gyvenime. Tada ir jis pakeitė kalbos toną ir pasiskundė, kodėl jis tokios blogos nuomonės apie lietuvius. Mat, bū-damas Gudijoje, vadovavo vienai lietuvių kuopai, bet jie nebuvo žmonės, o tikri velniai. Vienu metu jis paėmęs iš ūkininko avį maistui page-rinti ir nepasitikėdamas kareiviais, laikęs ją rūsyje po savo kambariu. Bet vis dėlto karei-viai tą jo avį kažin koku būdu pavogę, tur būt patys velniai jiems padėję.

Vėliau tas 4 PiBau kuopos vadas kpt. Stei-neris buvo visiems labai tėviškas ir sugebėjo nuo pavojų išsaugoti ne tik savo, bet ir mūsų kailį. Jo vadovaujami Rytprūsioose išvaikščiojom apie 1500 km ir kartu išgyvenome antros ir ketvirtos vokiečių armijų, gynusių Balgos pusia-salį ir Karaliaučiaus miestą, likimą. Iš mūsų kuo-

pos 165 žmonių liko tik apie 40. Iš tų žygių labiausiai atmintin įstrigo evakuacija iš Balgos pusiasalio priešpaskutinę dieną. Mums išsikėlus į Piluvos pusiasalį, už vienos dienos Balgos pu-siasalyje nutilo paskutiniai gynėjų šūviai. Pasku-tinę Karaliaučiaus gynimo dieną, rusų divizijos supo miestą iš visų pusių, išskyrus siaurą kori-dorių į Piluvos pusiasalį. Paskutinis Karaliaučiaus puolimas prasidėjo dar saulei nepatekėjus. Miestą apšaudė visų rūšių artilerija, o lėktuvų bangos viena po kitos bombardavo. Vienam lėk-tuvų junginiui išmetus bombas ir grįžtant atgal, horizonte pasirodydavo kita banga. Iš pradžių dar veikė silpna vokiečių priešlėktuvinė artilere-rija, bet netrukus ji visai nutilo. Aplink miestą rusai iškėlė eilę žvalgybos balionų, kai kurie jų buvo taip arti, kad gryna akimi galima buvo įžiūrėti juose esančius žmones. Visi vokiečių gy-nymosi dieną pavasario oras buvo puikus, nei vieno debesėlio danguje. Jau apie pietus nuo bombardavimo visas miestas paskendo ugnies jūroje, o viršum miesto atsirado ištisinis dūmų kolosas. Ten, buvusioj aisčių žemėj, aziatai nai-kino buvusių kryžiuočių ekspansijos tiltą, viską paversdami į griuvėsius ir dulkes. Mūsų kuopos likučiai tuo metu buvo prie to siauro korido-riaus ir kaip ekrane galėjom stebėti Karaliau-čiaus tragediją. Bombardavimas aprimo, bet be paliovos dar vis tratėjo lengvieji ginklai. Taip baigėsi paskutinė Karaliaučiaus miesto diena ir to miesto vardas, nes kitą dieną, dūmams iš-sisklaidžius, lietuvių protėvių žemėje atsirado nau-jas, aziatų atneštas Kaliningrado vardas.

Iš šios kuopos du lietuviai karininkai yra žuvę, o aš ir kolega Klemensas nuo Stelmu-žės išlikome gyvi. Jaun. ltn. Klemensas buvo Žemaičių Rinktinės adjutantas. Karaliaučiuje mačiau, kaip į jo būrį pataikęs artilerijos svie-dinys iš rikiuotės išvedė, rodos, 10 žmonių kar-tu su pačiu Klemensu. Teko girdėti, kad Kle-mensas dabar gyvena Amerikoje. Būtų gera, kad ir jis parašytų apie tą 4 PiBau kuopą. □

DĖMESIO SKAITYTOJAI!

Kylančios kainos ir pabrangęs paštas verčia pakelti KARIO prenumeratą vienu doleriu metams. Nuo 1979 m. sausio 1 d. metinė prenumerata kaš-tuoja — 11 — dolerių, pusmetinė — 6 — doleriai.

Vakarų Sibiro plotuose

M. KARAŠA

(Pradžia KARIO Nr. 8)

Arklius, pulko vadui leidus, pasiėmiau iš žvalgų kuopos — pora pakinkytų prie vežimo ir vieną pabalnotą. Be to, vežime, be turimų mūsų daiktų, įdėjau lengvą čekų kulkosvaidį “Šoša”, tris karabinius, šovinių dėžę ir keliolika rankinių granatų. Vežiku pasiėmiau iš kuopos tvirtą, drąsų, lietuvi kareivį. Vežime važiavo žmona. Aš keliavau raitas platesnio akiračio stebėjimui. Keliavimo kryptį pasirinkau palei geležinkelį pietų pusėje. Taip keliaudamas turėjau ryšį su besitraukiančios kariuomenės daliniais ir geležinkelio stotimis. Iš jų gaudavau žinių apie esamą padėtį. Toliau nuo geležinkelio, pietuse, veikė raudonųjų partizanų mažos grupės. Kelionės ilgis buvo apie 1,800 km. Rudens oras buvo pastoviai saulėtas, sausas, keliai kieti. Buvome laisvi ir savistovūs, rodėsi. Plati erdvė raminančiai veikė.

Tiumeno miestą pravažiavome antrą dieną. Pavažiavus kelioliką km, užtikome kelias dešimtis lavonų, išmėtytų abiejose kelio pusėse. Dešinėje buvo krūmai ir miškas. Iš gyventojų sužinojau, kad ryte, atamano Annenkovo kazokai varė suimtuosius. Bandžiusius pabėgti į krūmus, raiti kazokai užkapojo kardais. Kitus nušovė. Tokia buvo žiauri realybė.

Pagal Šolochovo romaną “Tylusis Donas”, Dono kazokų dalinio vadas atamanas Annenkovas su savo kazokais kovojo prieš bolševikus Europinės Rusijos pietuose, tarp Dono ir Volgos upių. Kazokų armijai pietuose pralaimėjus kovas prieš raudonąją gvardiją, atamanas Annenkovas pasitraukė į Uralo kalnus ir įsijungė į poručiko Pėpėlejevo rinktinę. Poručikas Pėpėlejevas suformavo pajėgią karių rinktinę ir veikė Pėrm-Sarapulo srityje. Jo vadovaujama rinktinė Sibiro armijos šiauriniame fronte pasižymėjo tvarkingumu ir kovingumu. Sibiro valdytojas admirolas Kolčakas jam suteikė generolo laipsnį.

Buvo tvirtinama, kad patekusiems į nelaisvę karininkams bolševikai sukala į pečius tiek ilgų vinių, kiek tas asmuo turi laipsnio žvaigždūčių o nugaroje išrėžia iš odos diržus. Kazokus riša už kojų prie ilgos virvės, gi kitą virvės galą pritvirtina prie pabalnoto arklio balno ir, kiek tik raitojo bolševiko varomas arklys gali neštis, pririštąjį velka žeme iki gyvybės netekimo. Žiauru. Žiaurumo buvo abiejose pusėse.

Kelionės pradžia vyko sėkmingai. Pakelės gyvenvietės buvo daugiausia atskiri dideli ūkiadvarai. Nakvynei gaudavome atskiras, erdvas patalpas. Žmonės buvo paslaugūs. Žemė buvo įdirbama to meto moderniomis mašinomis, naudojant arklių jėgą. Radome nemažai ūkių, priklausančių vokiečiams. Jų ūkiai buvo tvarkingesni, sodybos švarios, praktiškai išplanuotos, dalis trobesių mūriniai, ūkio mašinos ir padargai po stogu. Kad neatkreipčiau raudonųjų partizanų dėmesio, ūkiuose pakeičiau karinį vežimą į lengvesnį, pakinkytus į ūkiškus.

Žiema prasidėjo spalio mėn. pradžioje. Naktimis stipriai šalo ir net dienomis neatleido. Žemė dar nebuvo padengta sniegu.

Privažiavome plačią Irtyšo upę, į pietus nuo Omsko miesto. Tiltas, dar toli neprivažiavus miesto, buvo užkimštas besitraukiančios kariuomenės. Upė buvo užšalus, nors kai kur dar juodavo properšos, o prie pat kranto sroveno vanduo. Kas daryti? Nutariau važiuoti per ledą. Lukterėjom pora naktų, kad upės ledas sustiprėtų.

Sibiro kariuomenės dalys skubėjo į rytus. Iš Omsko jau buvo išvykusi valdžia ir valdžios įstaigos. Ilgiau laukti nebuvo laiko. Nuo kranto paklojus pora lentų, lengvai užvažiavome ant ledo. Saugantis properšų ir ledui braškant, laimingai pervažiavome upę ir pasiekėme jos kitą krantą. Toliau, į šiaurę, kareiviai stūmė per ledą lauko patranką ir įlūžo.

Po kelių dienų susidarė stora sniego danga ir ratais važiuoti tapo nebeįmanoma. Vežimą su ratais teko ūkyje pakeisti į plačias roges. Ant rogių padarėme didelę vilnonio veltinio būdą, apsaugai nuo žiaurais, šalto, žvarbaus vėjo. Kitame ūkyje gavau mažas (vienam sėdėti) rogutės. Į jas pakinkiau savo joramąjį arkli. Balną padėjau į roges. Rogučių priekyje pasistačiau kulkosvaidį “Šaša”, pasidėjau karabiną ir įsimečiau keleta granatų. Važiuojant rogutėse turėjau ne tik platesnį akiratį, bet ir apsaugą nuo šalčio.

Kuo toliau į rytus, tuo sunkiau darėsi gauti nakvynei atskiras patalpas. Visos šildomos patalpos buvo perpildytos bėgančių civilių ir kareivių. Ant grindų būdavo prigulę tiek, kad nebuvo vietos kur kojai pastatyti. Lauke temperatūra kri-

to iki minus 40 C ir dar šalčiau.

Įsisiautė ir dėmėtoji šiltinė. Traukiniuose ke-
liavo kartu gyvi ir mirusieji, kareiviai ir civi-
liai. Geležinkelio stotyse buvo sukrautos didžiau-
sios krūvos sušalusių lavonų. Palaidoti nebuvo
laiko ir galimybės, nes žemė buvo įšalusi arti
metro storumo. Nakvynėse pavojus apsikrėsti šil-
tine buvo beveik neišvengiamas.

Kelionei tęsti pasitraukėme toliau nuo gele-
žinkelio, į pietus, nors ir buvo pavojus iš mažų
grupių raudonųjų partizanų. Laimei, visą kelionę
jį nesutikome.

Gyvenvietės, toliau į rytus, retėjo. Atskirų
ūkių neužtikome. Didelės gyvenvietės, iki 1,000
gyventojų, grupavosi prie upių. Gyvenvietės vie-
nos nuo kitų buvo už keliasdešimt kilometrų,
o miestai už kelių šimtų. Gyvenvietė, tai rusiš-
kai "selo", atitiktų mūsų bažnytkaimiui. Gyvena-
mi namai buvo mediniai, dviejų aukštų. Sodybo-
je trobesių mažai, ūkio mašinos ir padargai sto-
vėjo lauke. Ant keturių aukštų stulpų buvo už-
dėtas stogas. Po juo prikrauta šieno. Žiemą, visi
gyvuliai, arkliai ir karvės, vaikšto lauke ir pe-
šioja iš tos pašiūrės šieną. Girdyti gyvuliai varomi
į upę, kur geria iš prakirstos eketės. Vasarą gy-
vuliai ganosi plačiose ganyklose. Gyvenvietės pa-
kraštyje, toliau nuo gyvenamų namų, grupuojasi
aukšti pastatai be durų ir be langų. Tai svir-
nai. Jų grindys pakeltos nuo žemės tiek, kad
tilptų pakabintas maišas. Į svimą lavai pilami
per dureles iš galo, pašelmenyje. Maišai užke-
liami ant aikštelės prie durelių, su virve ir blo-
kais. Grūdai išimami per skylę grindyse, prika-
binus prie jos maišą ir atitraukus užkišimą.

Ūkininko dirbamoji žemė buvo už kelias-
dešimt km nuo gyvenvietės. Pavasarį, visi dar-
bingi šeimos nariai, su ūkio mašinomis ir padar-
gais, pasikinkę po vieną arklį, 6-8 vežimais iš-
važiuoja į laukus. Paruošia tenai dirvą, pasėja ja-
vus, pasodina daržoves ir juos užaugina. Rudenį
viską nuima. Javus sukrauna į dideles stirtas.
Susikrovę į vežimus nuimtas daržoves, grįžta į
gyvenvietę. Žemė viename plote. Darbininkams
miegoti ir maistui gaminti vasaros metu pastato-
ma laukuose pirkelė. Vasarą degina sudžiūvusį
gyvulių mėšlą. Žemė gera, trašų nereikia. tokią
padėtį radau bekeliaudamas. Užėjus bolševikams
degė javų stirtos ir svirnai.

Bekeliaujant, po vidudienio užklupo pūga.
Sibire sniego pūga būna grėsminga. Tirštos, dide-
lės sniego bangos, stipraus vėjo genamos, siau-
čia tarp dangaus ir žemės. Ką tik pravažiuota
praveža ar išmintą pėda, tuojau dingsta užpusta.
Matomumo jokio. Ant kelio sunešama storas

sluoksnis sniego. Kelias lygumoje atrodo lyg su-
piltas volas. Prasilenkiant, arklys iki pusės šonų
paskęsta puriam sniege. Pūgos metu pasilikti
lygumoje yra pavojinga, gali užpustyti.

Mums iki gyvenvietės buvo toli. Pradėjo tem-
ti. Arkliai kartais neberasdavo kelio, klimpo snie-
ge. Laimei, pamačiau netoliese stūkstančias javų
stirtas. Veik plaukte, per sniegą, šiaip taip prie
jų priplaukėme. Buvo trys didelės stirtos: dvi
vasarinių kviečių, viena avižų. Čia pat buvo ir
pirkelė.

Arklius ir roges sustatėme tarp stirtų, tarpus
užkrovėme javų pėdais, apsaugai nuo vėjo ir
užpustymo. Patys įsitaisėme pirkutėje. Ištirpdę
sniegą turėjome arbatai vandens, vakarienei ir pus-
ryčiams. Pūgai užiant ir vėjui švilpaujant gerai
pailsėjome. Ryte, abiem su kareiviu, teko gero-
kai įremti pečius atidarant užpustytas duris. Per
gilų sniegą nubridome prie arklų, juos pašė-
rėme. Papusryčiavę išjudėjome tolyn, pirmiau pra-
mynę taką iki kelio. Saulė, atspindėdama nuo
kristaliniai balto sniego, tiesiog akino. Kelyje
radome jau įbrėžtas anksčiau važiuosiu pravėžas.

Bataliono nuolatinę stovėjimo vietą, Novo-
nikolajevske (Novosibirske) pasiekti liko tik ke-
lioms dienoms kelio. Viltis jį pasiekti didėjo.
Bet... artimiausioje gelež. stotyje sužinojau, kad
batalionas iš tos vietos išsikėlė ir, kad Čeremuš-
kino geležinkelio stotyje jį ištiko skaudus liki-
mas. Bataliono kareiviai, išdavikai, susirišo su
Rogovo raudonųjų partizanų skaitlinga grupe, ku-
riems smulkiai nurodė bataliono padėtį. Raudon-
nieji naktį užpuolė batalioną, nušalino sargybas
nušovė budintį karininką ir batalioną nuginklavo.
Pasiėmę keleta karininkų ir kareivių, juos išren-
gė. Raiti, per didelį šaltį ir gilų sniegą, išren-
tuosius nusivarė į kaimo kapines ir ten kardais
užkapojo. Paimtųjų skaičiuje buvo ir mano drau-
gas kar. J. Eidukas. Jis trimis savaitėmis už mane
anksčiau, iš Ekaterinburgo divizijos štabo, iš-
vyko traukiniu į batalioną. Mums batalioną pa-
siekti tebuvo likęs vienos dienos keliaavimo at-
stumas.

Kai sugretinu Čekų korpo ir Lietuvių bata-
liono vykimą į rytus, peršasi išvada, kad mano
sprendimas keliauti arkliais buvo teisingas ir,
gal laimingas. Kai aš pradėjau kelionę prie Tiu-
meno, čekų ešalonai prieš kelias dienas buvo ap-
leidę Tiumeno gelež. stotį. Lietuvių batalionas
buvo pasiūstas čekų ir lenkų ešalonų apsaugai
iš užpakalio. Kai mes, Lietuvių bataliono ne-
laimės dieną, buvome vienos dienos kelionės
atstume nuo bataliono, čekų korpas galėjo būti
keletos dienų atstume. Mes keliaavome arkliais,

čekai — traukiniu. Sprendimas buvo laimingas todėl, kad, jei būčiau pasiekęs batalioną prieš jo užpuolimą ir nuginklavimą, tai ir su manim galėjo atsitikti tas pats, kas su karin. Euduku. Paimti ir išžudyti karininkai buvo vėliausiai atvykę į batalioną.

Puoselėta viltis su batalionu grįžti į tėvynę nutolo į nežinią.

Toliau keleta dienų lukterėję, keliavome ta pačia kryptimi. Bataliono nelaimės vietą pravažiavome gerokam atstume, į šiaurę nuo Čeremuškino gelež. stoties. Po kelių dienų kelionės pasiekėm gelež. stotį Taigą. Iš čia geležinkelis atsišakoja į Tomską. Sustojome pažįstamo lietuvių šeimoje, kuris gyveno prie geležinkelio pervažos, atskirame name. Persirengiau tos šeimos sūnaus drabužiais. Uniformą ir karinius drabužius paslėpiau rūsyje, ginklus užkasiau sniege. Arklius pastačiau tvarte ir lauke. Su savim turėjau Lietuvos pasą.

Visi traukiniai nuriedėjo į rytus. Pagelžkele žingsniavo pavieniai kareiviai. Po kelių dienų, ryte, neberadau dviejų arklų, kurie buvo pastatyti lauke, prie tvarto. Liko tik mano pabalnotas arklys, stovėjęs užrakintame tvarte, kuriame nebuvo daugiau vietos. Stovėjusius lauke, matyt, nusivedė kareiviai savo kelionės palengvinimui.

Po kokios savaitės viskas aprimo. Pradėjau dirbti geležinkelio stotyje su pakinkytu likusiu arkliu. Rogėmis vežiau į laukus iš stoties nuo bėgių nukastą sniegą; į stotį, kuriai, vežiojau poros metrų ilgio storus medžius iš miško, kurių pasikrovimui iš krūvos miške reikėjo pirmiau pačiam prasiminti taką puriame, giliame sniege. O šaltis — 40! Veidus ir nosį reikėjo trinti sniegu nuo nušalimo.

Buvo didelis maisto trūkumas, ypač riebalų. Mus priglaudusi šeima maitino savo turėtomis maisto atsargomis. Bet ir man pasitaikė proga stotyje gauti 50 svarų bačkutę sviesto ir kariškų paklodžių. Smagu buvo ir mudviem su žmona prisidėti prie maisto pagerinimo. Su mumis kartu keliavęs lietuvis kareivis išvyko pas savo pažįstamus. Aš likau dirbti geležinkelio stotyje visą gruodžio mėnesį.

IV. GELEŽINKELIŲ TARNYBOJE

Bolševikinė santvarka jau buvo įvesta visame krašte. Reikėjo susirūpinti pastovesne ir normalėsne padėtimi. Po Naujųjų 1920 metų, iš Taigos nuvykome į Tomską. Arklį ir pakinktus atidaviau mus anksčiau priglaudusiai šeimai. Susipažinęs su esama padėtimi ir aplinkybėmis, nu-

tariau tarnybos ieškoti geležinkelių žinyboje, kur jau turėjau patyrimo. Kreipiausi pas Tomsko geležinkelio komisarą, žydą Koganą, kuris sutiko pane tarnybon priimti, tik reikėjo pristatyti Miesto Karo komendanto leidimą.

Būdamas svetimšalis, Lietuvos pilietis, parašiau komendantui prašymą. Komendantūros prieškambaryje buvo keletas raudonarmiečių. Pasakius man savo reikalą, jų vyresnysis parašė raštelį su mano vardu, tėvo vardu, pavarde ir mano reikalu. Ji nunešė komendantui. Netrukus mane įleido į komendanto kambarį. Už stalo sėdėjo stambaus sudėjimo, nemalonus išvaizdos, kariškai apsirengęs vyras. Paskaitęs mano paduotą prašymą, po kelių klausimų, ką veikia iki šiol, mano akyvaizdoje ant prašymo užrašė: "II-jo Koncentracijos Lagerio žinion". Prašymą man grąžino ir mostelėjo išeiti. Čia pat prie durų prašymą skubiai sulanksčiau ir įsidėjau milinės kišenėn. Vyresniajam prieškambaryje pasakiau, jog komendantas liepė ateiti rytoj. O galvoje plakėsi mintis — ar išėsiu laisvas iš čia? Vyresnysis, stovėjęs prie durų raudonarmiečiui pasakė mane išleisti. Paėjęs nuo komendantūros kiek toliau, prašymą sudraskiau į gabaliukus ir paleidau pavėjais.

Po poros dienų, apsvartęs susidariusią padėtį, vėl nuėjau pas geležinkelių komisarą. Jam drąsiai pasakiau, kad Karo komendantas leidimo nedavė. Esu svetimšalis ir jo leidimas nereikalingas. Mano nustebimui, komisaras tarnybon priėmė ir paskyrė į tą pačią Bolotnąją stotį, kurioje anksčiau dirbau telegrafe.

Bolotnaja geležink. stotyje, telegrafe, pradėjau dirbti nuo vasario 1 dienos. Radau tuos pačius tarnautojus, kurie pasitiko draugiškai, bet su nuostaba. Kambariui nusiasmdyti pinigų neturėjau. Vienas telegrafo tarnautojas sutiko mudu su žmona priglausti savo namukyje iš vieno kambario ir virtuvės. Virtuvės kampe pastatė mums lovą. Ap-sigyvenome tame kampe.

Maisto buvo didelis trūkumas, sunku buvo jo gauti ir tas labai brangus. Atlyginimas buvo mažas ir jo neužteko dviem net pakenčiamai išsimaitinti ir pragyventi. Sužinojau, kad netoli stoties yra didelis lietuvių ūkis, tad nuėjau susipažinti ir ką nors nusipirkti.

Ūkį valdė broliai — Jonas ir Petras Kakėranai. Mane pasitiko Petras, stambaus sudėjimo, malonus, draugiškas žmogus. Šį kartą apdovanojo lašiniais. Kitą kartą patarė atvažiuoti rogutėmis. Po kelių dienų nusivežiau rogutes. Pakrovėme į jas bulvių, raugintų kopūstų, miltų, daržovių ir sėmenų aliejaus. Mat, ūkyje veikė malūnas,

lentpiūvė ir sėmenų aliejaus spaudykla. Tomis gėrybėmis mane apdovanojo be atsilyginimo. To gero žmogaus negaliu iki šiol užmiršti — jis mus išgelbėjo nuo badavimo. Man buvo miela sutikti Petrą Kakėraną nepriklausomoje Lietuvoje, Kaune, kur jis tarnavo dideliame alaus bravore, kai aš tarnavau Šaulių Sąjungos štabe.

Vieno atsilankymo metu jų ūkyje, anuo metu, besikalbant koridoriuje su šeimininku, iš kambario išėjo jaunas vyras. Metęs žvilgsnį mūsų link, nužingsniavo koridorium į kitą galą. Šeimininkas pasakė, kad tai yra buvęs Lietuvos Bataliono vadas, karininkas P. Linkevičius (dabar, šiame krašte, Linkus). Susipažinti su juo nebebuvo progos, nes daugiau nesusitikau.

Šiltine, kovo mėn., susirgo namo, kur gyvenome šeimininkas, telegrafo tarnautojas. Trumpai pasirgęs, mirė. Netrukus ir aš susirgau dėmėtąja šiltine. Geležinkelio felčeriaus prižiūrimas, ligą nugalejau. Tuojau nusisamdėme kambarį, jau ne tik kampą lovai pasistatyti, kito telegrafo tarnautojo namukyje. Šiltine susirgo žmona. Laimingai persirgo. Tešiantis maisto trūkumui, su namo šeimininkais įsigijome bendrą karvę. Prasimaitinimo sąlygos labai pagerėjo su tos karvės pagalba.

Omsko mieste esanti Sibiro Geležinkelių valdyba birželio mėn. sukvietė visus tarnautojus, buv. karininkus, į valdybą, nuolatiniam darbui, matomai, tikslu, visus turėti vienoje vietoje sekimo patogumui. Mane paskyrė raštinėn.

Darbo neturėjau. Laisvalaikiu mėgau vaikštinėti Irtyšo upės krantais. Baveikštinėjant viename pusiasalyje pamačiau daugybę karklų ir kilo mintis iš jų vytelių pinti krepšius. Pynimo buvau išmokęs savo kaime, Lietuvoje. Mano pinami krepšiai buvo įvairių formų: pailgi, apvalūs, su dangčiais ir be jų ir gana gražūs. Kitos dienos laisvalaikiu juos nešdavau į gatvę parduoti. Gatvėje prekyba vyko viskuo — maisto produktais ir įvairiais kitais trūkstamais dalykais. Mano gaminius tuojau išpirkdavo. Už krepšį gaudavau 100-200 rublių. Šalia mažos algos tai buvo didelė parama pragyvenimui. Tuo laiku jau gyvenome keleiviniame vagonė prie didelio, dviejų aukštų, valdybos namo. Maitinomės valgykloje. Maistas buvo labai blogas ir jo nebuvo pakankamai.

Prekiaudamas gatvėje, pavakariais, matydavau ginkluotų raudonarmiečių varomus iš darbo vyrus. Tai daugiausia buvusieji karininkai, dabar patekę į koncentracijos lagerį. Grupėje atpažinau ir savo pažįstamų karininkų. Progai pasitaikius jiems įduodavau cigarečių. Taip ir aš būčiau buvęs iš koncentracijos lagerio varinėjamas darbams Omske, jei mano laimė nebūtų mane išgelbėjęs, jei

su komendanto rezoliucija ant mano prašymo nebūčiau skubiai apsisukęs, įkišdamas į milinės kišenių ir pasakydamas sargybiniams, kad man liepta ateiti rytoj.

Planavimui grįžti Lietuvon susidarė palankios aplinkybės. Susitikau Geležinkelių Mokyklos inspektorijų, mano pažįstamą, buvusį karininką. Rusijoje, didesnėse stotyse, tarnautojų vaikams buvo atskiros mokyklos. Inspektorius turėjo savo žinioje keleivinį vagoną, kurį galėdavo prikabinti prie bet kurio traukinio, ir nuvykti net iki Vladivastoko. (Tai uostas prie Ramiojo vandenyno, Tolimuose Rytuose). Pasakiau inspektoriumi savo sumanymą vykti su juo į Tolimuosius Rytus. Jis nesipriešino ir sutiko priimti mane raštininku.

Tuo tarpu inspektorius išvyko į pietus nuo Omsko. Jam grįžtant turėjome būti pasiruošę ir geležink. stotyje įsėsti į jo vagoną. Žinojau, Geležinkelio Valdyba manęs iš Omsko neišleis. Ieškant išeities, asmens dokumente, Lietuvos pase, pailginau savo pavardę, kiek pataisydamas kai kurias raides. Pasirūpinau ligos pažymėjimu, kad išvykimo dieną manęs nepasigestų tarnyboje, kurioje juk, skaičiausi tarnautoju. Bet visos tos pastangos nuėjo niekais, nes kol inspektorius sugrįžo, tapo paskelbta karininkų mobilizacija į raudonąją armiją. Taigi ir mudu su grįžusiu inspektorium pasiuntė į Omsko Karinį Komisarjatą. Aš, savo pasą kiek paskutinėjęs, prailgintą pavardę įmanomai atitaisiau, taip man atrodė.

V. RAUDONOJOJE ARMIJOJE

Buvau paskirtas prie Omsko Karinio Komisarjato į vadinamą vadovų atsargą.

Kas mėnuo turėjau du kartus registruotis. Mėnesiui gaudavau 1300 rublių algos ir karinį maisto produktų davinį, bei cigarečių. Maisto davinį sudarė miltai, kiauliena mėsa, sviestas ir daržovės. Užteko vienam prasimaitinti. Šeimai davinys nebuvo duodamas. Maistui papildyti parduodavau cigaretes, už kurias gatvės turguje (tolkučkoje) brangiai mokėjo.

Gavau paskyrimą į atskirą kavalerijos eskadroną, kuris formavosi Omsko priemiestyje Kulomzino, Irtyšo upės antroje pusėje, didelio malūno aptvertame kieme. Apsigyvenome geležinkelio tarnautojo name, arti malūno. Namu savininkas, veiklus bolševikinėje santvarkoje, darbavosi europinėje Rusijoje. Malūno kieme radau kelio liko palaidų arklių ir kelis raudonarmiečius. Kažkas paliko atidarytus kiemo vartus ir visi arkliai iš kiemo išbėgo. Prišti jų nebuvo kuo. Arklių niekas negrąžino, o mane grąžino į Karinį Komisarjatą. Atėjo šalta ir gili žiema.

Mane pasiuntė į Išimo miestą, Radio, Telegrafo, Telefono formuojamos stoties viršininku. Miestas buvo nedidelis, šiaurės rytuose nuo Omsko. Radau keleta kareivių, seną dyzelinį motorą ir kelias antenos dalis. Apsigyvenome stotiai skirtame name. Jokios medžiagos, nei dalių, nei įrankių neprisiuntė. Po poros savaičių vėl grąžino į Karinį Komisariatą. Apsigyvenome tame pačiame Kulomzino priemiestyje. Buvau laisvas, be pareigų, per visas dienas.

Pradėjau prekiauti druska, kai Omsko gatvės turguje pardavinėdamas papirosus pastebėjau, kad už druską gaunama labai aukšta kaina, tuo tarpu, kai mano gyvenvietėje, turguje, kirgizai druską parduoda labai pigiai. Laiko turėjau daug, o pinigų pragyvenimui neužteko. Sumaniau prekiauti druska.

Tiltas per Irtyšo upę buvo susprogdintas ir dar tinkamai neatstatytas. Traukiniai per jį ėjo labai lėtai. Po Naujųjų Metų (1920 m.), kurį laiką vagonus leido ant ledo paklotais bėgiais. Iš kirgizų pirkta pūdą (apie 16 kg. — 40 svarų) druskos už 25 rublius, Omsko turguje pardaviau už 100-150 rublių. Druskos pergabenimas be mokesčio, buvo sunkokas. Prie tilto, į palengva judančio traukinio atidarytą prekinį vagoną įmesdavau maišą su druska ir pats įlipdavau, kitoje upės pusėje, iš pamažu judančio traukinio, su druskos maišu iššokdavau. Iki turgaus, apie mylią, druskos maišą nešdavau. Taip prekiauvau iki vasaros.

Į 1-įjį Sibiro Savanorių pulką, stovėjusį Omsko kareivinėse, mane pasiuntė birželio pradžioje. Pulku vadovavo buvęs karininkas, smarkus ir griežtas latvis. Buvau siūstas vadovauti ryšių kuopai, bet tų pareigų man nedavė. Paskyrė bataliono vado padėjėju prie ką tik baigusią vadų kursų, vado. Išskyrus vadovujančius, pulko sudėtį sudarė raudonųjų partizanų grupės. Apmokymas vyko be šautuvų, nes raudonarmiečiams jie nebuvo duoti. Karininkų laipsniai buvo žymimi raudono emalio pailgiais keturkampėliais, segamais skersai, apikaklės galuose. (Taip pat buvo žymima ir Lietuvoje rusams atėjus 1940 m.). Tuos keturkampėlius tada vadino "špaly" — pabėgiai.

Pulkas buvo paskirtas vykti į frontą prieš Lenkiją, liepos mėn. gale. Dingtelėjo mintis, kad gal susidarys tinkamos sąlygos ir gera proga pasiekti Lietuvą. Kai pulko raudonarmiečiai sužinojo apie išvykimą, prasidėjo mitingai. Vyravo nusiteikimas į frontą nevykti. Esą, mes pagelbėjome išvaduoti Sibirą, čia esame gimę ir auge, niekur iš savo krašto neisime.

Vieną dieną į pulko kareivinių rajoną atvyko,

gerai ginkluotos ir mundiruotos, dvi kuopos: viena latvių, kita madjarų (vengrų). Pulko vadas su palydovais apėjo visas, kareivinėse atskirai išrikiuotas, pulko kuopas. Nenorinčius vykti į frontą pareikalavo išeiti į priekį. Tokių atsirado mažai. Apie jų likimą galima tik spėti. Po kelių dienų pulkas išvyko, o aš ir vėl buvau grąžintas į Karinį Komisariatą. Vėl galėjau tęsti prekiavimą druska iki buvau pasiūstas į Armijos štabo Ryšių skyrių.

Ryšių skyriuje, pradžioje, kurį laiką skirsčiau raudonarmiečiams laiškus į lenkų frontą, vėliau buvau perkeltas į raštinę, tame pačiame kambaryje su skyriaus viršininku. Retkarčiais gaudavau pripuolamo darbo. Surašiau į tam skirtą knygutę, visą savo karinę tarnybą — nuo priėmimo į carinės Rusijos kariuomenę 1915 m. gegužės 15 d.

Prekiavimą druska tęsiau ir būdamas Ryšių skyriuje. Vakarykščiu laisvalaikiu nupirtą druską, ryte, vykdamas į tarnybą, nugabendavau į turgų Omske ir palikdavau pas patikimą pagyvenusį totorių. Grįždamas iš tarnybos, bendrininko bute atsiimdavau pusę pelno. Kita pusė likdavo jam.

Omske buvo įsteigta gubernijos evakuacinė komisija Gubėvak karo išvietintųjų grąžinimui į jų kilmės vietas. Rugsėjo mėn. pabaigoje ir aš nuėjau užsiregistruoti į Gubėvak. Žmonių kamšatis buvo ne tik patalpose, bet ir aikštėje prie įstaigos. Per susigrūdimą dingo iš kišenės visas druskos uždarbis — virš šimto tūkstančių rublių. Betgi, tie rubliai buvo beveik beverčiai, jau bolševikų išleisti. Už maisto produktus reikėdavo mokėti dešimtimis ir šimtais rublių. Bet, dabar ir tie, mažaverčiai, tapo pavogti. Ką bedarysi? Neatgausi.

Prie Gubėvak registracijos langelio prisimūšiau tik sekančią dieną. Padaviau registratoriui Lietuvos pasą. Jis pasakė, kad mano amžiaus vyrai turi tarnauti raudonojoje ramijoje. Į tai aš pasakiau, kad esu Lietuvos pilietis, svetimšalis. Tarnautojas pabrėžė, kad taip yra susitarta tarp Lietuvos ir Sovietų sąjungos vyriausybių. Man primygtinai reikalaujant registruoti, patarė gauti leidimą iš ČEKos.

VI. ČEKOS RŪSYJE IR KALĖJIME

Noras grįžti tėvynėn ir įsitikinimas, jog nesu nusikaltęs bolševikinei santvarkai, nuvedė į Gubčeką. Tai nepaprastoji komisija, kovai su spekuliacija, sabotazu ir kontrevoliucija. Tai daugiau, negu slaptoji policija Rusijoje. Čeka turėjo neribotas teises, galėjo žmogų bet kada suimti, be

teismo sušaudyti, kalinti be teismo neribotą laiką. Taip buvo elgiamasi ne tik su nusikaltusiais, bet ir su įtariamais ir nepatikimais. Apie Čekos veiklą tuomet mažai nežinojau.

Gubčeka užėmė du gretimus dviaukščius namus. Iš gatvės, atidarius dideles, sunkias duris, prie laiptų aikštelės pasitiko sunkiojo kulksvaidžio vamzdis su keletu raudonarmiečių šalia. Antrojo aukšto ilgame koridoriuje buvo daug ginkluotų raudonarmiečių ir daug durų. Įėjęs į nurodytą kambarį, radau už rašomojo stalo sėdintį vidutinio amžiaus, gerai apsirengusį, šviesaus veido vyrą. Jis man mostelėjo ranka sėstis į kėdę prie stalo.

Pasakiau, kad esu Lietuvos pilietis, noriu grįžti tėvynėn, kad mane į čia pasiuntė Gubėvak tarnautojas. Padaviau Lietuvos pasą. Jis paklausė, kodėl esu Omske, ką veikiu adm. Kolčako valdymo metu, ką veikiu dabar. Atsakiau, kad atvykau iš fronto atostogų, kad buvau mobilizuotas iš tarnybos geležink. žinyboje, kad dabar, mobilizuotas į raudonąją armiją dirbu štabo Ryšių skyriuje. Po mano atsakymų vyras ėmė pikta berti kaltinimus: dokumentų klastojimas, svetimos pavardės pasisavinimas, su ginklu kovojimas prieš Sovietų valdžią, pulkininko laipsnio slėpimas, vado-

vavimas pulkui, šnipinėjimas. Atsakiau, kad pavardė dokumentuose tikra, esu per jaunas būti pulkininku ar vadovauti pulkui, su ginklu kovojau mobilizuotas, nešnipinėju. Jis į mano atsakymus nekreipė dėmesio. Paspaudė ant stalo mygtuką. Įėję du raudonarmiečiai su šautuvais, išsivedė mane į koridorių. Čekistas Lietuvos paso negražino. Raudonarmiečiai, vienas iš priekio, kitas iš užpakalio, su atstatytais durtuvais, nusivarė mane koridoriumi, laiptais žemyn, per kiemą, į rūsį. Pirmasis atrakino ir įleido į patalpą. Duris užrakino.

Patekau į didelį, be langų kambarį, silpnai apšviestą dviem lemputėm palubėje. Palei tris sienas buvo pliki lentų guoliai. Prie durų rėčka su išmatomis. Per jos kraštus tekėjo srutos, skleisdamos nepakenčiamą smarvę. Kambaryje buvo keliolika vyrų. Vieni gulėjo, kiti vaikštinėjo, kiti šnekučiavosi. Visų veidai atsisuko į mane. Prislėgtas ir susirūpinęs stoviu prie durų ir nesuvokiu ką daryti. Iš dešinės kambario pusės barzdotas jaunas vyras pakvietė ateiti pas jį ir pasiimti orderį vietai ant guolių. Užrašė vardą, tėvo vardą, pavardę, kilimo vietą. Šypsodamasis prakalbėjo lietuviškai: "Tai esi lietuvis". Tas vyras buvo kambario seniūnas, lietuvis Leonas

LSS įkūrėjas P. Jurgėla (trečias iš k.), LSS p-kė L. Milukienė, V. Sktn. I. Kerelienė ir V. Sktn. S. Miknaitis, kalbasi su studentais skautais Čikagoje 1976 m., knygos "Lietuviškoji Skautija" pristatymo proga. (Žr. 380 psl.)

Generolo Povilo Plechavičiaus Monografija

AUTORIAI: PETRAS JURGĖLA ir PAULIUS JURKUS

(Išleido KARYS Elenai Plechavičiūtei-Legeckienei paremiant)

Morkaus Šimkaus kalba, pasakyta supažindinant New Yorko lietuvių visuomenę su knyga, spalio 21 d.

Senovėje apie didvyrių žygius buvo perduodama iš kartos karton žodžiu. Tikrai maža dalis tų pasakojimų, kuriuos mes dabar vadiname padavimais, išliko ligi mūsų dienų. Daugelis esame skaitę Vinco Krėvės "Dainavos Šalies Senų Žmonių Padavimus". Taip pat vieną kitą nuotrupą randame liaudies dainose.

Nuo 1547 m., dėka Martyno Mažvydo, turime lietuvišką knygą. Kitose Europos tautose raštas ir knyga atsiranda priėmus krikščionybę. Kodėl lietuviai, kad ir vėlai apkrikštyti vis dar rašė vien tikrai kardu, bet nesigriebė plunksnos, tai jau kitas klausimas. Valsybės sunykimas, laisvės netekimas 1795 m., tautos atbudimas rišamas su "Aušros" pasirodymu 1883 m., sunkios kovos dėl nepriklausomybės po pirmojo pasaulinio karo ir dabartinė okupacija, visa tai turi didelį ryšį su labai pavėlintu lietuviškos knygos atsiradimu.

Retą rasime knygą apie kurią dauguma pasisakytų, kad ji išleista visai be reikalo. Knygos svarbumas ir reikalingumas priklauso nuo to, kaip svarbi mūsų žinojimo spraga, kurią reikia užpildyti. Sužinojęs, kad bus išleista knyga apie gen. P. Plechavičių, panūdau paieškoti kas ir kiek apie jį rašoma kitur.

"Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918-1920", I t. rašo:

"Karin. P. Plechavičiaus partizanų centras buvo Skuode. Milicininkai ir partizanai buvo mokomi rikiuotės, atlikdavo šaudymo pratimus, vėliau buvo prisaikdinami. Lietuvių karių santykiai su vokiečiais buvo geri.

"Vasario pabaigoje vokiečiai pradėjo puolimą prieš rusus ir greit užėmė Sedą, Tirkšlius ir Mažeikius. Puolant dalyvavo ir Tirkšlių partizanai. Išvijus rusus iš Sedos ir Mažeikių, čia buvo įsteigtos karo kome-

dantūros, kurių komendantu buvo paskirtas karin. P. Plechavičius (108 psl.)

"... 39 šaulių pulkas pasuko į Tirkšlius ir laikinai sustojo. Tolimesnis žygis buvo trukdomas, nes pradėjo veikti žemaičių partizanai Židikų-Sedos apylinkėse, tačiau rimtų kliūčių nesudarė, ne jų buvo tik maži būreliai (168 psl.).

"Tarp šių rinktinių buvo tuštuma, kurioje tik Sedos, Židikų, Skuodo apylinkėse veikė negausūs karin. P. Plechavičiaus partizanai. Jie buvo organizuoti savanoriškai, milicijos pagrindu, menkai ginkluoti. Jų tikslas buvo saugoti ir ginti vietos savivaldybes nuo komunistų teroro, bet jie didesnėms kautynėms nebuvo paruošti, tačiau į juos bolševikai atkreipė didelį dėmesį: širdo ir kovojo su jais (168, 169 psl.)."

Čia nedaug pasakyta apie kar. P. Plechavičių ir jo partizanus, bet ir tai nesutinka tarp savęs. Bolševikai atkreipė didelį dėmesį į partizanus, kurių buvo maži būreliai... Kautynėms neparuošti, nors buvo atlikę šaudymo pratimus... Anuo metu, karys atlikęs šaudymo pratimus buvo laikomas kautynėms paruoštas ir buvo siunčiamas į pirmąsias fronto linijas.

"Šatrija", žemaičių šaulių laikraštis, 1928 m. vasario-kovo mėn., 2-3 nr. 14, 15 psl. aprašo: Pirmą lietuviškoji valdžia Telšiuose (ir apskr.). Čia paminėta, kad Telšius bolševikai buvo užėmę 1919 m. sausio 24 d. ir laikėsi iki tų pat metų vasario 13 d.

Parapinių ir apskrities komitetų, milicijos steigimas ir partizanų veikla, vis dar laukia aprašymo. Kaip tikrai, knyga apie gen. P. Plechavičių, kas liečia Žemaitiją, šią spragą gerokai sumažina. Niekas negali abejoti, kad Plechavičiaus ir jo partizanų veikla pagreitino bolševikų atsitraukimą ir iš Telšių.

Palkotas. Jis buvo suimtas traukinyje už spekuliaciją oda batų puspadžiams.

Tikrinti, kiekvieną naktį po 12 val., ateidavo Čekos komendantas armėnas su latvaite padėjėja. Abudu buvo apsirengę rudais odiniais puspalčiais, persijuosę diržais, su pistoletais prie diržų. Jiems įėjus visi turėjome sustoti prie savo guolių. Tikrindavo ne pavardėmis, bet skaičiumi.

Čekos užimtuose namuose, caro laikais, buvo įstaigos. Čia, šalia didelio kambario, už trumpo siauro koridoriaus, buvo dvi labai mažos patalpos, kuriose tebuvo galima stovėti, arba sėdėti

ant cementinių grindų. Tai vienutės — karceriai. Jose suimtieji buvo talpinami trumpam laikui — vienai ar porai dienų. Naktimis iš tų patalpų suimtuosius išvesdavo, kai prie rūšio, gatvėje, uždavo labai garsiai sunkvežimio motoras. Suimtuosius, paskirtus mirčiai, veždavo už miesto į mišką sušaudyti. Kartais, motorui užiant, girdėdavome vienutėse triukšmą, arba moters gaudžius šauksmus. Kartais, motorui užiant, išvesdavo ir iš mūsų kambario, su daiktais. Išgirdus motoro užimą, visus apimdavo siaubas — kurį išves? Suimtuosius išvesdavo armėnas su latvaite, padedant raudonarmiečiui.

(bus daugiau)

Pakrikusi vokiečių kariuomenė traukiasi, jų įkandin eina bolševikai, be to dar plėšikai, bermontininkai, tai chaosas, kurio sukūrin pateko Plechavičius grįžęs Tėviškėn.

Apie ano meto padėtį Lietuvoje retkarčiais randame šį tą ir užsienio spaudoje. Isaac Don Levine knygoje "Eyewitness to History" (1973 m.), 69-70 psl. aprašo savo kelionę iš Liepojos (1919 m. rugpjūčio mėn. pradžioje) į Kauną ir į frontą prie Dauguvos. Laisvai versta: Kraštas dar neseniai atsipalaidavęs nuo vokiečių okupacijos (kuri tęsėsi penkerius metus) buvo labai karo paliestas, visur buvo išraižytas apkasais. Kaimai ir miesteliai paversti griuvėsiais. Prekyba beveik visai sustojusi, mažai ką buvo galima gauti krautuvėse. Nežiūrint didelių kainų kasdieninio maisto dalykai kaip duona, kiaušiniai, kumpis ir pien gaminiai buvo galima gauti.

Viršų minėtas amerikietis korespondentas Kaune matėsi su ministriu pirmininku M. Sleževičium. Knygos pabaigoje (288 psl.), pastabose rašo, kad dėka A. Voldemaro jis galėjo pasiekti sovietų frontą.

Klausimas, ar jis būtų galėjęs pasiekti Kauną, jei Plechavičius ir jo partizanai nebūtų įvedę tvarką Žemaitijoje.

Mažeikių apskr. inžinierius 1936 m. vasarą aprodymas apskritį ir kelius (važiuoju automobiliu), pravažiuojant Sedą, rodė aukštumėlę, kur, girdi, Plechavičius šaudė žemaičius ūkininkus. Dabar knygoje pilnai atsakyta kas buvo tie, vadinami, žemaičių ūkininkai.

Šiauliuose, 1938 m. susipažinau su savanoriu Apyrubiu, kuris apie savo vadą Plechavičių kalbėdavo su dideliu pasididžiavimu, kad, Plechavičius tikrindamas įsitvirtinimo ruožą, pasikalbėdamas su kareiviais, pereinavo apkasų liniją lazdele mosuodamas ir nekreipdamas dėmesio į apšaudymą.

Apie 1926 m. gruodžio 17 d. perversmą daug daugiau prirašyta vertinant jį iš neigiamos pusės. Girdi, kad komunistų grėsmė buvo išpūsta, kad negerai nuverst valdžią išrinkti remiantis veikiančias įstatymais. Nors kritikų daug, bet nė vienas nenurodo kito būdo, kurį panaudojus būtų atstatyta valstybėje tvarka. Kitas būdas buvo, tai pakeisti įstatymus. Bet nė dešiniųjų nė kairiųjų vyriausybės įstatymų pakeitimų, kad įvestų valdžios pastovumą, nesirūpino. Kalbant apie reikalą negalima ribotis vien tikta M. Sleževičiaus kabineto šešių mėnesių tarpu.

Nuo 1918 m. lapkričio 11 d. ligi 1920 m. birželio 19 d., kuomet buvo sudarytas dr. K. Griniaus kabinetas (mėnesiui praėjus po Steigiamojo seimo susirinkimo), buvo 5 ministerių kabinetai. Vidutiniškai išeina 4 mėnesiai vienam min. kab. Ministerių kabinetus, gyvavusius ligi Steigiamojo seimo priimta vadinti laikiniais, taigi tokiais jie ir iš tikrųjų buvo.

Nuo Steigiamojo seimo išrinkimo ligi 1926 m. birželio 14 d., kuomet buvo sudarytas M. Sleževičiaus min. kab., perėjo septyni min. kabinetai. Šiam laikotarpiui vidutiniškas min. kab. išsilaikymo laikas apie 10 mėnesių. Abiem laikotarpiais bendras vidur-

kis yra, maždaug, 7 su puse mėnesio.

Dažnos valdžios krizės 1919-1920 m. neigiamai veikė kovojant su priešais, o po to trukdė karo su naikinto krašto atstatymą. Palyginus su valstybės gyventojų skaičiumi buvo per daug partijų. Atrodo, kad seimas vietoje tautą suvienyti dar labiau ją suskaldė. Metams einant pakeitimų reikalas vis brenė.

Pakeitimų reikalingumą suprato Plechavičius, Smetona, Voldemaras, Krupavičius ir daugelis kitų. Paskutinio M. Sleževičiaus kabineto meto įvykiai, tai buvo tikrai viena kita žiezirba, kuri galutinai privertė prie perversmo.

Savotiškai perversmas paminėtas Gustavo Stresemanno knygoje "Vermächtnis", III t., kur jis aprašo pasikalbėjimą su Chamberlainu (114 psl.). Laisvai versta: Lietuvoje vyko nepaprasti dalykai. Jis (Chamberlainas), kuomet vyko Kaune perversmas (gruodžio mėn. 1926, Voldemaras tapo ministriu pirmininku ir užsienio reikalų ministriu) vieną dieną gavo dvi telegramas. Varšuva pranešė, kad sukilimas Lietuvoje yra padarytas slapto vokiečių veikimo. Berlyne sakoma, kad sukilimo užnugaryje glūdi Lenkija. Tuo tarpu ponas Čičerinas pareiškė, kad tai yra Chamberlaino darbas. Tikrenybėje, tai buvo įvykis, kurio niekas negalėjo numatyti iš anksto.

Plechavičius, sutikdamas vadovauti perversmui, vėl parodė, kad valstybės ir tautos gerovę jis stato pirmoje vietoje.

Prisiminkime Prancūziją po antrojo pasaulinio karo, kur vyriausybė neišsilaikydavo nė metų, ten atėjo De Gaulle ir įvedė tvarką.

Šiauliuose, nebeprisimenu kas pasakojo, Plechavičiui reikalaujant, buvo įsteigta geležinkelio sustojimo vieta, artimiausioje vietoje nuo jo tėviškės. Kai Plechavičius važiuoja, tai traukinys ten sustoja, kitais atvejais nestoja. Nevažiuoju traukiniu, kad patikrinčiau kaip ten iš tikrųjų yra, bet gen. P. Plechavičiaus autoritetas mano akyse dar labiau pakilo. Dabar, knygą perskaičius, atrodo, kad tai bus 183 psl. minimas Naudvaris: "Nepriklausomos Lietuvos laikais buvo pastatyta maža stotelė — Naudvaris. Ji buvo tarp Lūšės ir Ventos".

Kad tauta gen. P. Plechavičium pasitikėjo įrodė savanorių antplūdis Vietinę Rinktinę steigiant.

Nevienam gal teko nugirsti pasikalbėjimą tarp senai nesimačiusių asmenų. Palietus karinę tarnybą, jų pasikalbėjime, vietoje Vietinės Rinktinės atsiranda plechavičiukai.

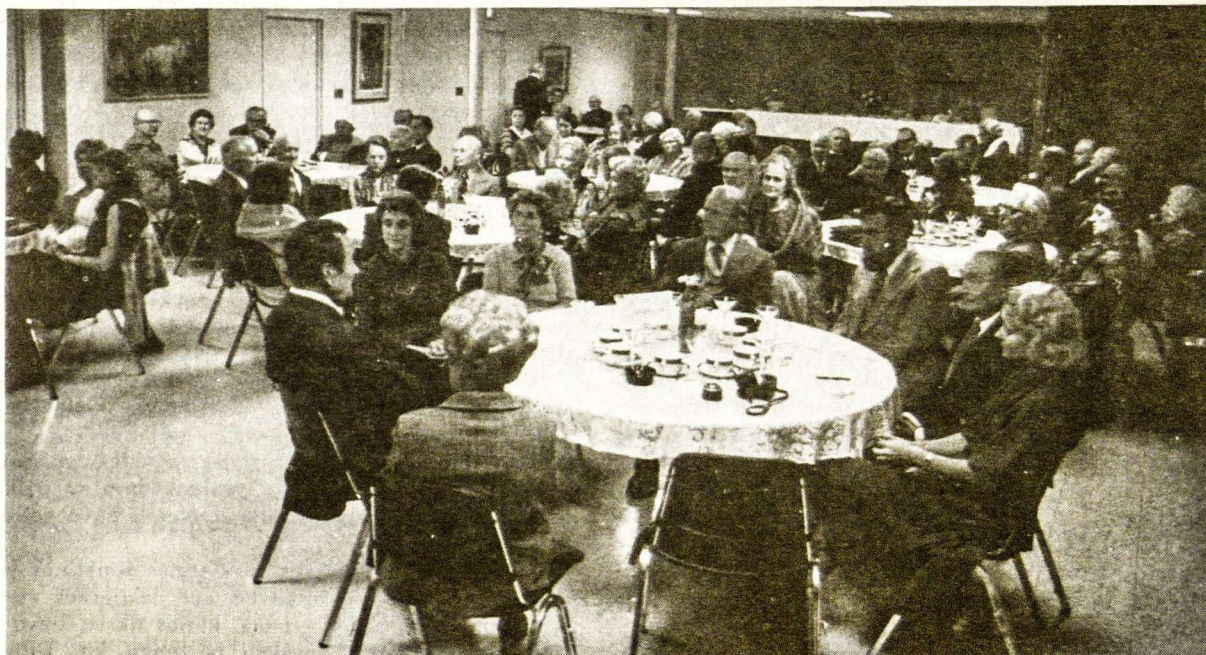
Taip pat, galima pastebėti, kad buvęs karys pavadinamas plechavičiuku, tuo didžiuojasi — ir ne be reikalo.

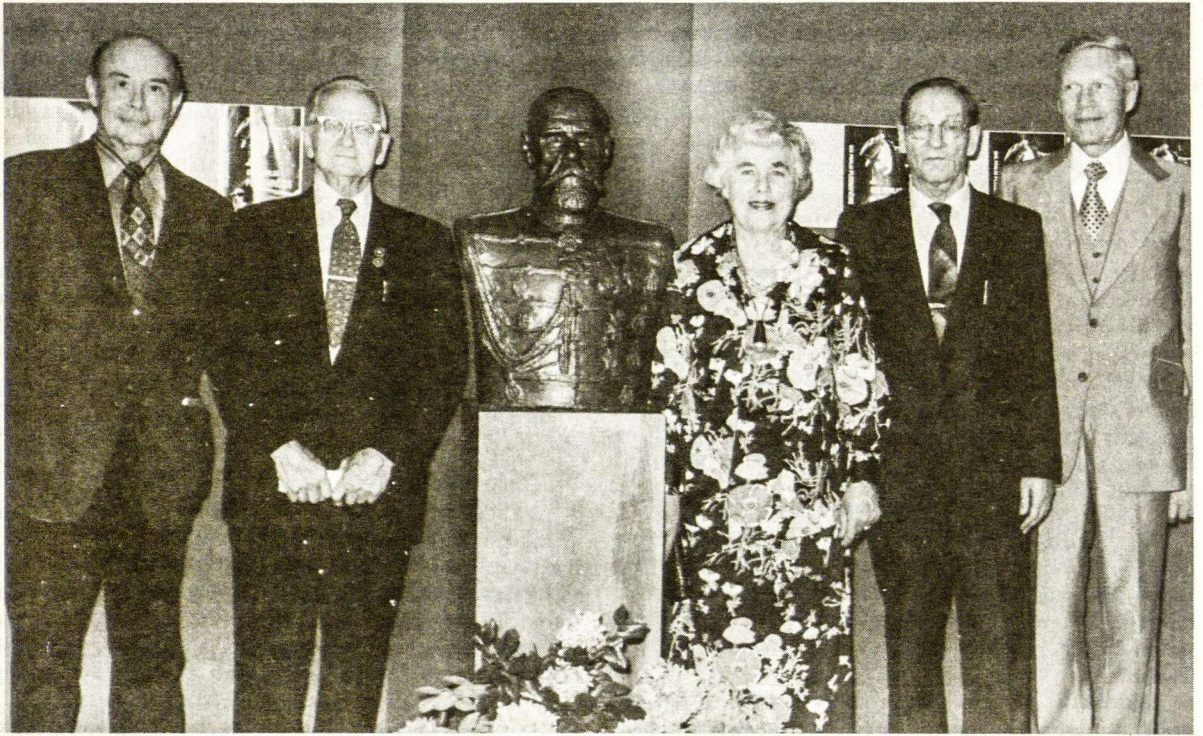
Salaspilio priverčiamųjų darbų stovykla buvo žemoje vietoje. Žemė prie smėlio, pasitaikydavo ir pelkėtų vietų. Aplinkui nuskuręs miškas. Netoli buvo geležinkelio stotis Kirchholmas.

Gen. P. Plechavičiaus ir Vietinės Rinktinės karininkų barakas buvo sustatytas ant pakilesnės vietos. Aplinkui aptvertas vielų tvora, kurios tikslas buvo pažymėti ribą, kurios negalėjo peržengti kiti kaliniai,

Gen. P. Plechavičiaus Monografijos aptarimas ir visuomenės supažindinimas su ja, įvykęs spalio 21 d., Brooklyne, Kultūros Židinyje. Elenai Plechavičiūtei-Legeckienei korsažą prisega Marina Raulinaitienė (virš.). Minėjimo dalyviai prie vaišių stalų (apač.).

Monografijos autoriai, Paulius Jurkus ir Petras Jurgėla (kair.), su E. Plechavičiūte-Legeckiene, talkinisiais paruošiant ir leidžiant knygą, Morkum Šimkum, kalbėjusiu ir knygą aptarusiu ir Z. Raulinaičiu, KARIO red., prie generolo biusto (autorius Antanas Stelingis). Apač.: Ramovėnai ir svečiai vakaro metu. (Pavardės žiūr. virš. 3 psl.). Nuotr. Liudo Tamošaičio

taip pat ir karininkai. Karininkai, pasivaikščiojimo metu eidavo aplink baraką labai greitai (eidavo laikrodžio rodyklės kryptimi). Iš jų priešpjetinio pasivaikščiojimo laiko žinodavom, kad maždaug už valandos bus pietų pertrauka, o iš popietinio, kad netrukus baigsis diena.

Pietų pertraukos metu (12-1 val.) kaliniai gaudavo pietų sriubą. Tai buvo arklienos kaulų nuvirtas birzgalas. Labai retai pasitaikydavo arklienos mėsgalis. Kaliniai pasakojo, kad tokią sriubą nunešus karininkams, gen P. Plechavičius patikrino ir įsakė išlieti išverčiant katilą. Po to, karininkai gaudavo sriubą iš komendantos virtuvės. Vieną kartą ir aš su kitu kaliniu nunešiau jiems sriubos katilą. Katilas pastatomas prie karininkų rajono vartų ir nešikams nuėjus, jie patys įsineša į baraką.

Apie gen. P. Plechavičiaus išvežimą į Rygą ar tik ne sekančią dieną sužinojau iš kitų kalinių pasakojimo. Bet jų žiniomis jį išvežė ne vieną, bet su trimis kitais aukštesnio laipsnio karininkais.

Rytų frontui braškant, pradėta Salaspilio priverčiamųjų darbų stovyklos panaikinimas. Pirmiausia buvo išvežti Vietinės Rinktinės karininkai.

Jau Amerikoje būdamas, skaičiau, kad ar tikrai ne pradžioje, jie kasė apkasus Latvijoje kur tai prie Tukumo II?

Krininkus išvežus buvau tame barake, jį išvalyti prieš išardant. Galvojau, kad gal ką nors rasiu pasiskaityti. Bet jis buvo švarutėlis ir visai tuščias.

Karininkų padėtį tikrai gali suprasti tikrai tas, kas buvo panašioje padėtyje. Labiausiai dvasiniai sleigia nežinojimas kas bus, ir rūpestis apie šeimą. Neturint ką veikti, sunku stsipalaiduoti nuo tamsių minčių ir nuolat jaučiamas alkis. Be to, fiziniai neišvargusiam sunku nakčia miegoti, nes kankina parazitai, blakės ir blusos. Labai kietą darbo režimą (bėgte) pritaikė būriui vyrų, atvežtų nuo Rezeknės apylinkių. Tenai, frontui artėjant, vokiečiai paėmė juos darbams. Atsisakius dirbti, juos suėmė ir atvežė į Salaspilį. Kasdien matydavom jų būrį mažėjant ir nepraėjus dviem savaitėm, visi iškritę. Negalinčius dirbti iš barako pakrauna į sunkvežimį, išveža į mišką ir sušaudo. Galima tikrai įsivaizduoti, ką galvojo karininkai girdėdami šaudymą. Tuo metu kasėme pelkėtą vietą pačioje stovykloje, kad paruoštume tvenkinį žuvims užveisti.

Knygos skyriuje "Vokiečių Žemėje" (259 psl.) randame:

"Pasibaigus karui, jis apsigyveno Oldenburge, anglų zonoje. Netoli esė buvo Uchtė, kur 1945 m. buvo suorganizuota pabėgėlių stovykla ir pavadinta lietuvišku vardu — Vytis.

"Generolas su kitais lietuviams į šią stovyklą gyventi atsikėlė 1945 metų rudenį.

"Generolo rūpesčiu stovykloje buvo suorganizuota rinkliava. Buvo renkami drabužiai, maistas ir taip buvo sudaromi pakietėliai.

"Generolas su automobiliu, lydimas kapitono Stasio Jasiunsko, aplankė belaisvių stovyklas ir lietuviams belaisviams įteikė pakietukus".

Schleswig-Holstein'e buvo dvi lietuvių belaisvių stovyklos, gal poros kilometrų atstume viena nuo kitos, jos buvo miške. Belaisvius aplankydavo (dažniausiai atvažiuodavo nedideliu sunkvežimiu) iš Oldenburgo, Uchtės, Lübecko stovyklų. Be viršui minėtų dalykų atveždavo dar rūkalų ir laikraščių. Tuo metu laikraščiai buvo šapirografu spausdinti, jau tuomet kai kur sunkiai įskaitomi dėl blogo popierio.

Lietuviai belaisviai 1945 m. rudenį (jau buvo užaugę bulvės ir mūsiškiai nakčia eidavo jų pasikasti), po dienos žygio buvo susodinti į prekinį traukinį ir nuvežti į stovyklą prie Zedelheim'o, Belgijoje. Čia belaisvius dažnai aplankydavo jėzuitas kun. Danauskas.

Taigi, gen. P. Plechavičius aplankė belaisvius arba iš Oldenburgo, o jeigu iš Uchtės, tai čion turėjo būti atsikėlęs 1945 m. vasarą, nes tų metų rudenį lietuvių belaisvių Vokietijoje jau nebebuvo.

Lietuvius belaisvius Schleswig-Holsteine buvo aplankiusi ir dainavo solistė Vincė Jonuškaitė. Vokiškai padainavo Goethės baladę "Der Erlkönig".

Gen. P. Plechavičiaus kalba yra 158-166 puslapiuose. 158 psl. skaitome "1918 metais vasario mėn. 16 dieną būrelis didžiųjų Lietuvos patriotų mūsų sostinėje Vilniuje paskelbė pasauliui, kad Lietuva vėl atkuriamą Nepriklausoma Demokratine Respublika..."

"Šis drąsus ir kilnus žygis buvo paskatintas kilnaus Amerikos Prezidento Wilsono 14-os punktų laisvės deklaracijos: kiekviena tauta turi teisę pati save valdyti".

Wilsonas savo kalboje 1918 m. sausio 8 d. išvardino 14 punktų, kurie reikalingi teisingai ir pastoviai taikai sudaryti. Kuomet buvo paskelbtas Nepriklausomybės Aktas, Lietuvoje apie Wilsono punktus niekas nieko nežinojo. Tuo metu, kokia nors žinia iš Aliantų pusės pasiekdavo Lietuvą aplinkiniais keliais per Šveicariją ar Švediją ir ilgai užtrukdavo. Lietuvai priešų netrūksta, bet reikia draugų. Taigi, ir gen. P. Plechavičius, kiti prieš jį, o kiti po jo nepriklausomybės paskelbimą riša su Wilsono punktais, kad įsigytų amerikiečių tarpe draugų. Tikrai vėliau, diplomatijos srityje, Wilsono punktais buvo remtasi, kad sustiprinus Lietuvos poziciją.

Amerikos Lietuvių Visuotinis Seimas įvyko 1918 m. kovo 13-14 dienomis, New Yorke. Seimo aprašymą išleido Paulius Mulevičius 80 psl. knygutėje. Iš seimo rezoliucijų turinio ir iš viso aprašymo matyti, kad Amerikos lietuviai, aukščiau minėtu metu, nežinojo apie nepriklausomybės paskelbimą.

Maždaug tam pačiam laikotarpiui praėjus Lietuvoje nebuvo žinoma apie Wilsono punktus, o Amerikoje apie nepriklausomybės paskelbimą.

Viršuje minėta gen. P. Plechavičiaus kalba, kas liečia Vakarų santykius su komunistais, primena Solženitsyno kalbą, kurią prezidento žmona kritikavo.

Knygą puošia, matyti, stropiai atrinktos ir gerai pagamintos nuotraukos, tai retas pas mus dalykas.

Knyga apie gen. P. Plechavičių užpildys nemažą spragą mūsų karinės raštijos srityje. □

IŠ VERGIJOS Į LAISVĘ

O. ŽADVYDAS

Karininko Povilo Plechavičiaus veiklai 1918-1919 metais įvertinti, būtinai yra reikalinga apžvelgti ir to meto aplinkybes, kuriose jam teko veikti.

Vokiečių kariuomenė tebebuvo okupavusi Lietuvą ir didelėmis rekvizicijomis engė kraštą. Neapsiėjo ir be žmonių aukų. Už mažus nusizengimus: slėpimą medžioklinio šautuvo, davimą pavalgyti pabėgusiam karo belaisviui, bausdavo mirties bausme. Vokiečių karo teismo sprendimu, 1915-18 metų laikotarpyje, vien iš Mažeikių apylinkės buvo sušaudyta 40 žmonių.

Dar vokiečiams neišsikrausčius, jau kitas okupantas kėsinosi mus pavergti. Iš Maskvos bolševikai siuntinėjo agentus, kurie organizavo revoliucinius komitetus ir ginkluotas grupes partizaniniams veiksams.

Iš Rusijos, 1918 metais, balandžio mėn., nelegaliai grįžo komunistė Aleksandra Drabavičiūtė (telšiškę). Ji suorganizavo Mažeikiuose revoliucinį komitetą. Tačiau vokiečių saugumas susekė ir birželio 10 d. Drabavičiūtę suėmė. Kilus revoliucijai Vokietijoje, ji buvo paleista iš kalėjimo ir vėl įsijungė į pogrindžio darbą. Bolševikai ligi 1918 metų pabaigos suorganizavo revoliucinius komitetus šiose vietose: Skuode, Salantuose, Sedoj, Ylakuose, Leckavoj, Tirkšliuose, Viekšniuose, Plungėj ir Židikuose.

Žemaitijoje tada siautė plėšikai ir žmogžudžiai. Daugumą jų sudarė pabėgę belaisviai iš Vokietijos. Vietinis kriminalinis elementas irgi terorizavo gyventojus. Vokiečiai žmonių saugumu nesirūpino, nes ir jie patys plėšikavo.

Mažeikių mieste buvo sušauktas gyventojų susirinkimas. Tarėsi, kaip apsisaugoti nuo plėšikų. Nutarė organizuoti valsčiaus tarnybą ir miliciją. Tačiau, nenumatė sutelkti vyrus į ginkluotą partizanų būrį. Milicija buvo neskaitlinga, vos apie 12 vyrų.

Kai 1918 m. gruodžio 27 d. Mažeikių vokiečių karo komendantūra išsikraustė į Vokietiją, vietos bolševikų būrys, virš 30 vyrų, pradėjo mieste šeiminkauti. Mūsų milicija ir valsčiaus valdyba nuo 1919 m. sausio 19 d. nustojo veikusi.

Vokiečių daliniai iš apylinkių dar nepasitraukė ir todėl nuolat vykdavo kautynės su vietiniais bolševikais. Siame laikotarpy vyravo tikras chaosas. Miestelėnam trūko maisto, o bolševikų sargybos, išstatytos ant kelių, neleido žmonėms išeiti už miesto ribų.

Iš bolševikų dalinį stėjo vyrai dėl įvairių motyvų. Visiems buvo įkyrėjusi vokiečių okupacija, todėl vieni norėjo su šiuo priešu atsiskaityti, kiti stėjo suklaidinti bolševikų propagandos, dalis jų, tačiau, atsipalaidavo nuo bolševikų ir stėjo savanoriais į besikuriančią Lietuvos kariuomenę. Į bolševikų dalinį noriai stėjo gyventojų padugnės, kriminaliniai nusikaltėliai, nes galėjo niekieno nevaržomi plėšikauti ir žudyti nekaltus žmones. Mažeikių kaimo ūkininkas A. Milėška buvo nušautas savo sodyboj. Žmogžudys taip ir liko neišaiškintas. Panašių atsitikimų buvo ir kitose vietovėse.

Karininko Povilo Plechavičiaus vadovaujami partizanai, su vokiečių daliniu, 1919 m. vasario 2 d. užėmė Sedą. Bolševikai pasitraukė, tačiau sumanė užimti Sedą ir atkeršyti P. Plechavičiui. Toje jų ekspedicijoje dalyvavo 40 vyrų, atvykusių iš Šiaulių. Tuo pačiu metu mažeikių grupė išvyko į P. Plechavičiaus ūkį. Jų uždavinys — suimti jį gyvą, arba nužudyti. Abiejų grupių žygiai baigėsi nesėkmingai. Mažeikiečiai nerado Plechavičiaus namuose, o šiauliškius ištiko skaudi pamoka: žuvo 23 vyrai, o kiti panikos apimti pardardėjo su keliais vežimais į Mažeikius, net palikę savų lavonus.

Vasario 2 d. Mažeikius užėmė bolševikų 39 pulkas, latvių nepilnas batalionas, lauko artilerijos baterija ir raitelių būrys. Vasario pradžioj Žemaitijon atvyko daugiau vokiečių reguliarios kariuomenės.

Raudonarmiečiai vieną vakarą surengė šokius klebonijoje. Vokiečių įgula, stovėjusi Tirkšliuose, sužinojusi apie surengtą vakarą, nutarė pulti. Nakties metu vokiečiai Mažeikius užėmė.

Mažeikiečiai nukentėjo ir nuo vokiečių ir nuo bolševikų. Tą naktį parapijos name stovėjo keturi kaimiečiai, bolševikų pavaryti į pastotę. Pasigirdus pirmiem šūviams, pastotinėinkai bėgo prie vežimų. Vokiečiai visus keturis persmeigė durtuvais. Vėliau paaiškėjo, kad vokiečiai juos palaikė už raudonarmiečius, nes vietiniai bolševikai vilkėdavo civiliniais drabužiais. Saulei patekėjus, vokiečiai, susirinkę savo užmuštuosius, pasitraukė į Tirkšlius.

Raudonarmiečiai išlindo iš miško ir mieste pradėjo suiminėti žmones, "liaudies priešus". Jie suėmė 8 asmenis, jų tarpe ir berniuką, kuris, kautynėms užsibaigus, buvo pasiėmęs keleta vokiškų šovinių. Be teismo ir tardymo, visus

1918-19 metų lietuvių partizanų būrelis Sedoje, prie gen. P. Plechavičiaus suorganizuoto štabo, išvyksta kovoti su vietinėmis bolševikų gaujomis ir rusų-bolševikų palaidais kariuomenės daliniais. Viduryje sėdi a.a. Antanas Strikaitis su grupele savanorių-kūrėjų, kuriuos komunistai jau visus yra išžudę.

Nuotr. perdirbo Matthews Photo Studio

nuvarė Pirties gatvę į pamiškę. Toje vietoje ir vokiečių okupacijos metu buvo šaudomi žmonės. Egzekuciją įvykdė latviai. Nepriklausomybės metais žudynių vietoje buvo pastatytas paminklas, o gatvė pavadinta Kankinių gatve.

Bolševikai galutinai pralaimėję kautynes, 1919 m. kovo 4 d. pasitraukė iš Mažeikių. Tokiose aplinkybėse karininkas P. Plechavičius kovėsi su bolševikais ir apvalė kraštą nuo banditų.

Bolševikai visokiais pramanytais šveižtais

kaltino ir tebekaltina Plechavičių. Tačiau, apie savo kruvinus darbus jie nutyli, lyg jų nebūta. O tokias žmonių skerdytes jie vykdė nuo 1918 metų ir dabar jas sovietijoje tebevykdo. Tikrų faktų niekas nepanaikins: Rainių, Pravieniškių, Panevėžio, Zarasų ir daugelis kitų vietovių, primins bolševikų įvykdytą genocidą. O kiek dešimčių tūkstančių buvo nukankinta Sibire. Tai vis raudonojo okupanto darbas. □

Klevelando Ramovėnų choro vad. J. Kazėnas ir sk. vicepirm. E. Prancuskus dalina melbourniečiams plokštelę "Kur Dangus Ugnim Liepsnoja". Nuotr. V. Bacevičiaus

ŠUNŲ TVARKY- TOJAS

ANDRIUS
NORIMAS

Leitenantas Margis grįžo iš užsiėmimų. Nusisegė diržą su pistoletu makštyje. Pabučiavo žmoną į skruostą ir pasidėjo diržą ant sofos. Marytė jau dėstė ant valgomojo stalo indus pietums.

— Ech...

— Kas yra, Algi? Ar kas nemalonaus tarnyboje?

Algis nusišypsojo. Marytė visada atspėja jo nuotaikas.

— Po mobilizacijos netruko atsiliepti įvairios neigiamybės, trūkumai ir visokie, nesukelią entuziazmo, nuotyčiai... Ar atsimeni, Maryt, aš tau sakiau, kad buvau susipažinęs su tokiu spaustu-

vininku, Mečiu Arimavičium?

Marytė pilstė iš dubens garuojančią sriubą į lėkštes.

— Taip, rodos, kažką sakei...

— Jis buvo mobilizuotas, kaip ir kiti, ir paskirtas į vieną mūsų pulko kuopą. Per sekmdienio pamaldas kaimo bažnyčioje su dviem savo draugais girtas replikavo kunigui, sakančiam pamokslą!

— Negali būti! Tai koks komunistas, ar ką?

— Nemanau, kad jis komunistas, bet žinau, kad labai didelis mėgėjas ekstravagantiškų ir neįtikimų išsišokimų. Tą dieną jis buvo per daug išgėręs, aš manau... ir gal dėl to... Žinoma,

aš labai smerkiu jo pasielgimą — šitaip negalima! Savo nuomonę buvau pasisakęs raštinėje kuopos vadui ir kitiems karininkams, kai apie šį įvykį perskaičiau pulko įsakyme. Pulko vadas atidavė Arimavičių į pulko teismą, kad jį nubastytų už tokį chuliganišką pasielgimą. Taip pat ir jo sėbrus.

— Taip jiems ir reikia! Sėskis, Algi! Ko stovi?

Algis pakluso ir atsisėdęs prie stalo, pasitiesė ant kelių skepetėlę.

— Ir aš lygiai šitaip buvau pasakęs! Bet įsivaizduok mano apstulbimą, kai netrukus gavau pulko štabo telefonogramą! Joje pranešama, jog kaltinamasis Arimavičius pasirinko gynėju... mane!

— Negali būti!

— Deja, taip... Dabar mano pareiga rasti teisinančių aplinkybių ir pasistengti išgelbėti Arimavičių nuo sunkios bausmės!

— Tai tiesiog košmariška!

— Nieko nepadarysi!.. Tarnyba lieka tarnyba. Dabar važiuoju į miestą. Iki teismo Arimavičius laisvas. Ir abudu jo draugai. Turiu su jais susitikti ir išklausinėti smulkmenų.

— — — — —
Išokęs į autobusą, leitenantas Margis netrukus pasiekė Kauno centrą ir, prie Maironio gatvės kertės išlipęs, nuėjo tiesiai į garsųjį restoraną, visų vadinamą "Centralka". Civiliniai drabužiais apsirengęs, jis laikėsi bendro patvarkymo, nes kariams buvo uždrausta lankytis restoranuose uniformuotiems.

Čia jo jau laukė Arimavičius su abiem savo nelaimės draugais, paprastai apsirengusiais, kaime augusiais vyrukais. Visi keturi pasitraukė į atskirą kambarį. Arimavičius pristatė savo draugus.

— Čia Bolius Mirkovskis...

Algis padavė ranką šviesiaplaukiui, kresnam vyrui, kuris iš padilbų tik trumpai žvilgtėrėjo į aukštesnio ūgio Margį. Pajutęs Boliaus drėgną delną, Margis greit ištraukė savo plaštaką ir atsuko į kitą Mečio išdaigos sėbrą.

— Stasys Zaruskas...

Rusvų plaukų kuokštas nusviręs ant kaktos. Tamsios akys pažvelgė tiesiai, o lūpos išsitempė mandagumo šypsena.

— Na, gerai... Kaipgi ten viskas buvo, Mečy?

Margis, jau anksčiau su Arimavičium susidragavęs vienoje kompanijoje, vadino jį vardu. Vidutinio ūgio ir amžiaus vyras, vyresnis už Margį bent dešimčia metų, buvo jau ir dabar įgėręs, tačiau ir šiaip visada raudonas veidas rodė jo skruostų jaunatviškumą, o nedidelės akys tokios

linksmos ir tarytum nuolat pokštams linkusios. Pražilę paausiai ir kiek į hitlerinius panašūs ūseliai panosėje dabar buvo gerokai suprakaitavę, nes patalpa šilta, nevedinama.

— Žinai... Buvome gerokai išgėrę... Palauk gi! O ką mes gersime?

Pasakojimą teko nutraukti deryboms ką užsisakyti. Tiktai padavėjui atnešus vakarienę ir grafinuką, Mečys atsiminė pradėtą pasakojimą.

— Na, žinai, Stasys ten visai svyravo, o Bolius dar laikėsi, bet sako, kad neatsimena kas buvo įvykę bažnyčioje...

— Kur čia atsiminsi! Kožnam po visą litrą ant galvos buvo...

— Bolius jau bažnyčioje man pašnibždėjo, kad kunigas vis apie pragaro kančias kalba... ir kad reikėtų jį pamokyti, kad iš viso pragaro nėra... Žinai mane — mėgstu pašposauti, tai šitokia idėja išgėrus labai man patiko! Nutaikęs kada pamokslininkas vėl paminėjo pragarą, aš ir įterpiau garsiai: "Jokio pragaro nėra, kunigėli!" Na, žinoma, žmonės sužiuro iš visų šalių ir pikantai šnairavo... Kiti net ėmė tildyti. Kunigas nutilo. Matyti, labai nustebo... Paskui liepė žmonėms išvesti mus visus tris... Bolius ėmė spirtis, kai kažkoks ūkininkas paėmė jį už rankos... Stasys ėmė raminti, na, ir kilo šioks toks susistumdymas... Bet aš, nors ir smarkiai girtas, susipratau, kad ne taip padariau... Čia jau ir iš pulko du puskarininkiai prisistatė. Nuvedė į budinčio raštinę, surašė protokolą... Dabar, matai, ir į teismą atidavė.

Klausydamas Mečio pasakojimo, Margis stebėjo kitus du vyrus. Stebėjosi, kaip aukštesnio išsilavinimo Mečys galėjo susidraugauti su kone beraščiais ūkio darbininkais. Stasys buvo ramesnis, gal net kiek bijąs teismo pasekmių, bet Bolius tuoj pat parodė savo tikrąjį veidą.

— Kunigai tik gąsdina žmones tuo pragaru! Abelnai, jokio Dievo nėra, ir tikėjimas tik turtingiems... kad apramintų liaudį...

Margis nenorėjo leisti į ginčus, kurie buvo neesminiai.

— Ar seniai jūs visi pažįstami?

— Mes tik per mobilizaciją susipažinome.

Margis suprato, jog Mečys tik iš draugiškumo ir žmonių mėgimo buvo su šiais dviem susidėjęs ir išgėręs. Bolius, atrodė, buvo įsitikinęs komunistas ir to visai neslėpė. Jo kalboje Margis juto apmaudą Lietuvos režimui ir gilią neapykantą turtingesniųjų klasei. Stasys, matyti, buvo Boliaus dar tik pradėtas tų "tiesų" mokyti. Tačiau perkalbėti šiuos žmones, ar juos perauklėti, Margis negalėjo apsiimti. Užgniaužęs sielo-

je neapykantos jausmą Boliui, stengėsi būti šaltas ir neutralus. Tik apklausinėjo dar kai kurių smulkmenų ir pažadėjo daryti visa, kas jo galioje įmanoma, kad jie išvengtų kalėjimo bausmės.

— Na, tai į sveikatą!

Ištuštinus vieną grafiną, Mečys norėjo užsakyti antrą, bet Margis atsisakė. Padėkojo trijulei už vaišes ir atsisveikino.

Iš kaltintųjų į teismo posėdį pulke neatvyko nė vienas liudininkas, įskaitant ir patį kunigą. Po oficialaus prokuroro kaltinimo pažeidus viešąją tvarką ir religinę rimtį, Margio gynimo kalba buvo tarytum gerojo tėvo, prašančio nebausti prasikaltusių vaikų. Jis rėmėsi visų trijų vyrų girtumu, nes girti žmonės nebežino ką darą. Prašė Mečį Arimavičių išteisinti, o Boliui Mirkovskii ir Stasiui Zarauskiui skirti švelniausią bausmę sąlyginai.

Trumpai pasitaręs, pulko teismas, remdamasis įrodymų stoka, kaltinamuosius Stasį Zauską ir Bolių Mirkovskį nubaudė metais karo kalėjimo sąlyginai, o Mečį Arimavičių išteisino. Taigi, nu teisė visiškai tiksliai, kaip ir prašė gynėjas leitenantas Margis, pats nesitikėjęs tokios laimingos pabaigos šitiems padaužoms. Giliai širdyje jis buvo net nepatenkintas kad Bolius liko tik sąlyginai nubaustas, nes jis buvo viso šio pokšto kaltininkas.

Teismui pasibaigus, Mečys priėjo ir paspaudė Margiui ranką, dėkodamas už gerai atliktą paslaugą. Tačiau Bolius pikta žvelgdamas iškošė pro dantis savo nuomonę:

— Kodėlgi mus taip nubaudė?

— Tai nėra tikra bausmė, ji tuoj pat nevykdoma. Jeigu judu panašiai nenusikalsite per visus metus, tai iš viso ši bausmė po metų nebegalios!

Margis aiškino, jausdamas, kad jis padarė abiem vyrukam didelę paslaugą ir išgelbėjo nuo bausmės. Bet Bolius buvo piktas.

— Ale mus vistiek nubaudė! Kodėl ne Mečį? Kad jis tavo draugas?

Margis vos įstengė suvaldyti įsiutimą. Šitoks nedėkingumas! Išgelbėtas nuo betkokios bausmės dabar, kaltininkas nepatenkintas gavęs sąlyginę bausmę! Jis juto, kad šiam komunistui turi griežtai pasakyti.

— Galėjau visiškai neapsiimti ginti jūsų visų trijų, o tik Mečį, nes jis mane pasirinko savo gynėju. Judu tik per jį patekote į mano ginamųjų tarpą! Turėtumėt jausti dėkingumą, kad išgelbėjau... Ištyręs visą reikalą, pamačiau, kad svarbiausias kaltininkas ir kurstytojas esi pats.

Juk pats sugundei Mečį! Aš jį pažįstu ir žinau, kad jis mėgsta pokštus... O pačiam patinka komunizmas ir ateistinės, bedieviškos idėjos. Mat tau, kad ir Stasį bandai mokyti savo mokslų... Žinokis! Ateis laikas, kada labai gailėsies šitaip iškrypęs... Taip pat džiauakis, tokią lengvą bausmę gavęs, ir nepurkštauk!

— Tu taip manai! O aš manau, kad greit ateis galas visiems buržujams! Pamatysi!

Margis norėjo įvaryti kareiviui drausmės, bet Bolius, nė neatsisveikinęs, nors ir karine uniforma apsirengęs, nuėjo į savo kareivines. Margis nulydėjo jį akimis.

— Baisus tipas!

Arimavičius tik šypojojosi, bet nieko nesakė. Dar kartą padėkojęs, kariškai kaukštelėjo kulnėmis ir su Stasiu nusivijo Bolių.

Tarytum ugniakalnio lava persirito sovietų kariuomenė per Kauną. Nutilo gyventojai, siaubo ir baimės apimti, nes jau visas kraštas buvo sovietų valdomas. Netrukus ir valdžios pareigūnai ėmė keistis.

Pulke taip pat naujovės. Naujai paskirtasis pulko vadas įsakyme pranešė, jog pulkui skiriamas politinis vadovas. Jo pavardė — Balys Mirkovskis...

Iš karto Margis nustebo, tačiau apgalvojo, kad sovietams okupavus kraštą, kitokių vadovų nė negalima laukti. Maža kuo liko stebėtis, nes tokiais laikais viskas įmanoma. Kaip bolševikai visada skelbdavo — "kas buvo nieks — bus viskuo", štai, dabar vienas iš tų "niekų" jau politinis pulko vadovas, populiariau vadinamas pulko komisaru.

Ilgai netruko. Politinis vadovas išsišaukė iš užsiėmimų leitenantą Margį į savo kabinetą. Margis nežinojo kuriam tikslui jį šaukia, bet tuoj prisiminęs nemalonų pokalbį dar taip netolimoje praeityje, nutarė, jog Mirkovskis jam gali keršyti... Įėjęs sustojo prie durų. Mirkovskis prie rašomojo stalo, apkrauto dideliais lakštais popierio. Paklė galvą. Jo akyse leitenantas matė džiūgavimą. Laukė ką sakys.

— Sėskis!

Margis atsisėdo prieš rašomąjį stalą. Bolius numetė rankose laikytą kotelį. Metęs žvilgsnį į stalą, Margis apėmė akimis didelį subraižytą linijomis kartono lapą, kurio viršuje Bolius buvo priklįjavęs antgalvį "Kovotojų žodis".

— Matai, ką darau. Turime suorganizuoti sienlaikraštį. Ale ma vienam par daug darbo. Todėl noriu tave paskirti radaktorium.

Žiūrėdamas į Margį, stebėjo kokį įspūdį jam

padarys šie žodžiai. Margis suprato tai kaip atlyginimą už anais laikais teisme bausmės išven-gimą. Tačiau nejuto savyje nei džiaugsmo, nei padėkos jausmo.

— Jeigu tai įsakymas — turiu klausyti...

— Tai, įsakymas! Bus pravesta pulko įsaky-me... raštu.

— Kągi turėsiu daryti?

— Radaguoti.

— O iš kur imsiu medžiagos?

— Aš parūpinsiu popieros ir kartono...

— Ne, aš turiu galvoje straipsnius, tekstą.

— O... Na, tai nesvarbu!

Margis matė Boliaus norą pasirodyti daug ži-nančiu ir daug galinčiu. Pats neaprėpdamas to-kio redaktoriško darbo, jis tai metė, it šuniui kaulą... Ištiesė Margiui kelis lapus.

— Va... Čia pora parašymų iš laikraščių...

Margis pažvelgė į spausdinį, matyti, paties Mirkovskio pataisymų išmargintą. Į akis krito kreiva, nelygi politinio vadovo rašysena.

— Gerai... O ką daugiau?

— Gali įdėti juokų, anakdotų iš kareivių gy-venimo... Kas kovotojams interesna.

— Suprantu... O šitie, štai, straipsniai... ar privalo būti?

— Žinoma, privalo! Kaip ir kožnam laikraštys yra. Nuo valdžios...

— Aha! Tai kaip ir vedamieji, ar ne? O kada laikraštis turi pasirodyti? Kada jį iškabinti? Ir kaip dažnai?

— Kada tik spėsi paruošti pirmą numerą. Po to kožną savaitę... Ne, gal per dvi savaites... Dėl pradžios nereikia taip tankiai.

Išėjęs iš Mirkovskio kabineto, Margis pajuto pečius slegiant kažkokį naują sunkumą. Be išori-nės rėkiančios raudonos spalvos aprėminimo ir kūjo su piautuvu ženklų atžymėtas, šis sieninis laikraštis bus be jokios estetikos, be jokio grožio, be rašinių sklandumo ir minties, be kalbos grožio puoselėjimo ir be taisyklingumo. Tik komunistinių idėjų trimitas, tik politinės propagandos įrankis ir kalbos susinimo arena. Margis turės pasirašinėti šio dvasinio išdavimo dokumentą...

Metropolio restoranas buvo pilnas žmonių. Visi staliukai užimti. Svečių dauguma vyrai, tik protarpiais matoma ryškesni moterų veidai. Ant stalų valgiai ir privalomas grafinas. Nemaža ir uniformuotų sovietų karių. Jie užimti valgy-mu ir nuolat kilnoja pilnus degtinės stikliukus. Ku-nigaikščių kanbario durys uždarytos ir prie jų budi du stambūs vyrai civiliniais drabužiais.

Margis su Maryte ir dviem pulko draugais

su žmonomis, užėmęs atskirą stalą pasienyje. Sek-madienio vakaras nutarta praleisti prašmatniau, nes ir taip gyvenimas pilkas, vienodas ir įgri-sęs. Margis ir jo kolegos irgi civiliniai apsirengę.

— Anksčiau, būdavo, čia duodavo gerą progra-mą...

Leitenantas Augulis paniūręs. Kažkuo nepa-tenkintas.

— Ar smerki Metropolio administraciją dėl programų panaikinimo?

Į leitenanto Bublilio klausimą, Augulis pakėlė akis ir atsiduso.

— Būdavo, atvažiuodavo kokie dainininkai, šokėjai, akrobatai...

— Taip! Atsimenu! Kažkuriais metais čia šo-ko amerikiečių lietuvių pora! Kaip jie puikiai atliko beveik akrobačiškus šokius!

Bublilienės akys žėrėjo pasigėrėjimu, pasako-jant apie buvusias dienas. — Ir aš atsimenu!

Augulienė patvirtino žinias. Visi pagyvėjo, tarytum duotoji tema juos pradžiugintų.

— O Dolskis! Morfessi!

— Tie tai nelietuviai...

— Na, bet vistiek būdavo įdomiau! Ne vien gėrimai, valgiai ir šokiai.

— Tada čia ateidavo daugiausia tik žydai...

— Ššš... Jų ir dabar nemaža...

Tuo metu, prie šokiams skirtos erdvės su tuščiu orkestrui pakilimu, pasigirdo kažkoks triukšmas, subruzdimas. Prie vieno stalo sėdėjo keli civiliniai ir du uniformuoti sovietų karininkai. Prie stalo vos ant kojų pastovėjo ruda eilute apsirengęs vyras. Margis tuoj atpažino praži-lusią Mečio Arimavičiaus galvą.

— Aš jį pažįstu! Tai Mečys Arimavičius! Visai girtas... Aš jį nuvesiu nuo tų sovietų...

Jis bandė atsistoti, bet šalia sėdįs Augulis jį sulaukė.

— Neik... Ten sovietų politrukai ar karininkai. Stebėkime iš tolo.

— Ar tai tas pats Arimavičius, kuris bažny-čioje...

— Taip, tas pats.

Atrodė, kad Mečys Arimavičius įsivėlė į kaž-kokį ginčą su sovietais. Vienas iš uniformuotų jų narsiai atsikėlė ir pastūmė Mečį toliau nuo jų stalo. Tada Mečys atsigrįžo į salę ir Mar-gio kompanija, kartu su visais svečiais, išgirdo jį šaukiant:

— Žiūrėkit! Okupanto tarnas mane stumdo!

Salė bematant nuščiuvo. Kas gyva sužiuro ton šalin. Margis vos valdėsi, net Marytė už-dėjo savo ranką ant jo peties. Uniformuotas ru-sas atstūmė savo kėdę ir atsirado prie Mečio,

BROLIŲ KAPAI

ARĖJAS VITKAUSKAS

Pamiškėje, kur prasideda platūs rugių laukai banguojantieji lyg ežero vilnys nuo šilto vėjo, niūkso beržų tvorele aptverti brolių kapai. Dviiļgos eilės paprastų medinių kryžių ir iš akmenų sukrautas viduryje paminklas rodo, kad čia rado ramumėļį, mirties prieglobstyje, ne vienas tėvų sūnelis. Sunki buvo jų mirtis: apie tai liudija granatų išraustos aplinkui duobės ir didelių mirties skridulių skeveldros, kurios čia išmėtytos rūdyja tarp piktžolių ir išnarpliotų vielų.

Ant kryželės užtinki jau gerokai lietaus nuplautus parašus: "už carą krito..." Atnešė savo jaunusias galveles į šiuos mirties laukus tolimų Rusijos kraštų gyventojai, kitataučiai: vieni atvaryti iš mielo Užkaukazio, kur gimtoji saulė taip linksmai šviečia, kiti iš tolimo šalto Sibiro, kur šiaurės spindėjimu papuoštos naktys, nors ir šalotos, bet gražios ir mielos.

Caro nagaika atvaryti Lietuvon grumtis su vokiečiais, jie paguldė savo galvas už svetimus

jiems rusų pavergėjų reikalus.

Raudoja gal sena močiutė šaltomis Sibiro naktimis nesulaukdama sūnelio, išėjusio į tolimus kraštus kariauti. Gal pietų dangus, žvaigždžių milijonais išpuoštas, kas šiltą naktelę girdi sunkius motutės dejavimus prie Kristaus paveikslo beklūpančios, ar tylų ašarojimą skaisčios mergužės, išleidusios savo numylėtinį į nežinomas tolybes...

Lietuvos žemelė, nutrypta dviejų galingų priešų, priglaudė tolimus atėjūnus, Lietuvos gamtužė išdabino jų kapus tamsiai raudonomis laukinėmis aguonomis.

Tylūs stovi brolių kapai pamiškėj, klausosi jie kaip rugiai, savo pilnomis varpomis besisupdami, kuždasi tarp savęs, lyg su pasigailėjimu vienas kitam rodydami į žuvusių kapus, o saulutė savo spinduliais kaitina supiltus smėlio kupsnelius, ant kurių aukštos laukinės aguonos, primenančios kraują, nuleidusio galvas liūdi... Raiboji Lietuvos gegutė čia pat miške graudžiai, graudžiai kukuoja, — mini nelaimingą dalelę, žmonijos vargelį. Ir niekas apleistų kapų neaplanko, tik darbščioji bitelė kartais nutupia ant laukinės aguonos, bet nieko neradusi, vėl skren-

o šis atsisukęs į juos, jau rusų kalba garsiai drožė:

— Jūs galite okupuoti mūsų žemę, jūs galite atimti mūsų turtą, bet niekad neišrausite iš mūsų tautybės!

Arimavičiaus balsas skambėjo visiškai blaiviai. Margis net pagalvojo, jog jis gal apsimeta esąs girtas.

— Jūs esate paprasti šunys! Ir jus reikia tvarkyti kaip šunis!

Išėjusiam iš už stalo bolševikui Mečys tvojo kumščiu į veidą. Lyg pakirsta, uniforma, su visu kūnu, krito ant parketo. Tą pat minutę prie Arimavičiaus prišoko du civiliniai ir užlaužė jo rankas.

— Ko jūs čia?

Arimavičius bandė spirtis, bet abudu agentai varyte varėsi jį taku tarp stalų. Margis nespėjo prasižioti, kaip visa trijulė dingo.

Parmuštasis sovietas atsikėlė ir susiėmęs nosine veidą, atsisėdo savo vietov. Salėje vėl suklegėjo žmonės, suskambėjo lėkštės ir šakutės, tik prie Margio stalo visi šeši sėdėjo tylūs ir susimąstę. Tik jie išgyveno buvusio kareivio dingimą.

Po metų raudonąjį okupantą pakeitė rudasis.

Margis senokai atsikratė sovietinės uniformos. Dabar buvo civilinis ir laisvas. Tarnybos labai iškeltas kitur, dabar vėl sugrįžo į Kauną. Prisiminė ir Arimavičiaus areštą Metropoly, pro kurį dabar ėjo šaligatviu. Turėdamas laiko, nutarė užsukti pas Arimavičių į spaustuvę, nes žinojo ją esant netoli. Šyptelėjo, prisiminęs linksmą Mečio būdą ir panorą pagirti jį už aną drąsų pasielgimą Metropolyje. Nors tai buvo bejėgio protestas prieš galiūną, bet sieloje jis jautė pagarbą tyliajam Mečio patriotizmui.

Kai įėjo į spaustuvės raštinę, jį pasitiko moteris, matyti, ėjusi sekretorės ar buhalterės pareigas.

— Ar čia tebedirba Mečys Arimavičius?

Moteris pakėlė akis ir sustingo nustebime. Po minutės nuleido galvą, o jos balsas vos girdimas:

— Jis... miręs.

— Miręs? Kada?

— Prie bolševikų areštuotas, buvo kalintas Pravieniškėse... O juk žinote kas atsitiko ten...

Akyse spaudoje matytos nuotraukos. Sovietų žiaurumo liudininkės. Pažabotos burnos, išpiaustyti liežuviai, sustingę lavonai...

Nė žodžio netaręs, Margis išėjo gatvėn.

LIETUVIŠKOJI SKAUTYBĖ

Šiomet Lietuvių Skautų Sąjunga švenčia savo gyvavimo 60 metų sukaktį. Ji bendradarbiavo su Nepr. Lietuvos kariuomene ir jai daug nusipelnė. Todėl nors trumpai panagrinėkime jos reikšmę ir nuopelningumą mūsų tautai.

Pirmuosius mišrius lietuvių skautijos vienetus 1917 m. Rusijoje ir 1918 m. Vilniuje įsteigė Petras Jurgėla (Jurgelevičius), savanoriu tarnavęs Lietuvos kariuomenėje 1919-1930 m. ir buvęs kapitonu. Jis paruošė kelioliką pirmųjų lietuvių skautų bei skaučių vadovų, parašė pirmąsias 6 knygeles bei knygas apie skautybę ir vadovėlius, eilę straipsnių apie skautybę visuomeninėje ir karinėje spaudoje bei šaulių leidiniuose ir redagavo LSS organą "Skautą" 1922-1923 m. Dirbo Vyr. Skautų Štabe, Lietuvos Skautams Remti D-jos Valdyboje ir vadovavo L. Jūrų Skautijai. 1975 m. LSS išleido jo paruoštą stambų veikalą "Lietuviškoji skautija", 824 psl., kur taip pat ryškiai pavaizduotas mūsų skautijos nuopelningumas Lietuvai įvairiausiose srityse.

Šią knygą sudaro 5 dalys:

I. — Istorinė apžvalga 1917-1919 — Įsikūrimas, Lietuvos Skautų Asociacija, Lietuvos Skautų Sąjunga, Skautybės perteikimo veiksniai, Lietuvos Skautų Brolija, Lietuvos Skaučių Seserija, Lietuvos Skautų Sąjungos rajonai, Bendravimas su užsienio skautija, Lietuviškoji skautybė, Akademinė skautija, Lietuvių skautija už laisvosios Lietuvos ribų, Didžiosios Stovyklos, Lietuvos pavergimas, Lietuvių Skautų Sąjunga tremty.

II. — Tarnavimas Dievui, Tėvynei ir Artimui (427-616 psl.) — Tarnyba Dievui, Patriotizmas, Kovos dėl Lietuvos laisvės, Artimo meilė, Tautinės kultūros puoselėjimas, Literatiniai ir pedagoginiai darbai, Kūno kultūra, Kova dėl Vilniaus atgavimo, Jūrininkų ir laivyno ugdymas, Pasiruošimas laisvės gynybai.

III. — Lietuva, Tėvyne mūsų, Tu — Didvyrių Žemė! (617-700 psl.) — Pasakiški didvyriai, Kankiniai, Veikla okupacijų metu, Partizanų žygiai, Aukos.

IV. — Lietuvių išėivijos ugdymas (701-766 psl.) — Kūryba ir veikla po svetimu dangum, Tautos priešauglio ugdymas.

V. — Priedai: Leidėjo ir autoriaus žodžiai, San-

trumpos, Literatūra ir šaltiniai, Pavardžių rodyklė, Mecenatai, leidėjai, garbės prenumeratoriai.

Pasak autoriaus, 1917-1949 m. apie 100,000 lietuvių, moterų ir vyrų, perėjo per skautijos eiles, t.y. ugdėsi skautybės įtakoje ir brendo idealistais. LSS-gą sudarė paukštytės, skautės, vyr. skautės, jūrų skautės ir studentės skautės; vilkiukai, skautai, skautai vyčiai, jūros skautai, oro skautai, skautai ugniagesiai, skautai raitininkai ir studentai skautai. Šios visos šakos turėjo iš-eiti atskirą savo programą ir įsigyti patyrimo laipsnius ir įvairiausias specialybes.

Skyriuje "Sušaulinant Lietuvos kraštą" (547-553 psl.) paminėti skautų bei skaučių darbai ir pasireiškimai Lietuvos Šaulių Sąjungoje. Jūros skautų sąjūdis daug padėjo mūsų kraštą susieti su jūra, o Lietuvai tapti jūrine valstybe. Tai visa įrodyta skyriuje "Lietuvą susiejant su jūra" (573-582 psl.). Jūros skautai Lietuvoje *pirmieji*: įdaigino jūrinį sąjūdį ir jį plėtė; pradėjo leisti periodinius leidinius jūriniais klausimais; šiuose leidiniuose, savo vienetuose ir viešai propagavo Lietuvos laivyno reikalingumą; pasiryžo tapti jūreiviais bei jūrininkais; sukūrė jūreiviams lietuviškų įvardų (terminų); paruošė laivybos vadovėlius; pradėjo vartoti lietuviškas jūreivių komandas; ėmė praktikuoti vandens sportą; pradėjo laivybos mokytis teoriškai ir praktiškai; iš Kauno ir vėliau iš kitų vietovių Klaipėdą pasiekė irklinėmis ir burinėmis valtimis, o Klaipėdos jūros skautai savo laivu *Budžiu* ir su lietuviška vėliava aplankė užjūrio kraštus. Buriavimo Mokyklos mokinių daugumą ir jos instruktorių daugumą sudarė jūros skautai. Būrelis jų baigė jūrininkystės mokyklą užsieny. Vėliau iš Lietuvos 8 prekybinių laivų jau penkių laivų kapitonais ir du laivų vadų padėjėjai (šturmanai) buvo skautybės auklėtiniai.

Skyriuje "Kuriant karinį laivyną" (583-595 psl.) pavaizduota, kaip mūsų jūros skautai nuo savo įsikūrimo ruošėsi jūrų tarnybai, kuomet Lietuva dar neturėjo prekybinio laivyno. Jų vadai

da, zimbias tolyn... Neateis prie jų pasimelsti senoji močiutė, neišlies gailios ašarėlės jaunoji mergužė, nes pikta ranka atskyrė juos vienus nuo kitų neišmatuojamais plotais.

Niūkso tylūs, visų apleisti kapai pamiškėje, kur lygios lankos žaliuoja, kur platūs javų laukai siūbuoja...

ir niekas, niekas jų neaplanks — neišlies skausmo ašaros ant saulės įkaitinto smėlio... Tik paliks jie mūsų laisvojoj Lietuvos šalelėj, kaip ženklas ilgus amžius viešpatavusios priešpaudos, neteisybės, saualės, pavergimo...

1922 m., Škotija

buvo pasiryžę siekti dar ir atskiro idealo — karinio laivyno užuomazgos. Būdami dar moksleiviai, jūros skautai *pirmieji* Lietuvoje pradėjo: 1) karo laivyno reikalingumą savybėje svarstyti ir viešai garsinti, 2) programiškai rengtis jame tarnauti, 3) vartoti savo sukurtą lietuvišką jūreivių žodyną, kuriame buvo nemaža ir karinės jūrinių žodžių, 4) vartoti jūreivių komandas, vykdydami valties ir valčių grupės irklavimo, vairavimo, manevravimo, vado ir vėliavos pagerbimo veiksmus, 5) mokytis jūrinės signalizacijos vėliavėlėmis ir ją naudoti; 6) vartoti tarptautinį jūrų kodą; 7) laikytis laivo įgulos tarnybos bei drausmės taisyklių; 8) vilkėti jūreivių uniforma su patyrimo laipsnių ir pareigūnų ženklais, panašiai kaip karo laivuose; 9) jūrinio dalinio vėliavą ir lietuvišką Trispalvę kiloti į laivinį stiebą; 10) šių vėliavų kėlimą bei nuleidimą vykdyti pagal jūreivių komandas, apeigas, švilpuko ženklus ir jūreivių rikiuotėje, tai visa įprasminant malda ir Tautos Himnu. Tai buvo jūros skautų žingsneliai į karinę jūrinių kūrystę.

Jūros skautų vadovai P. Labanauskas ir Vyt. Kuizinas, baigę Italijos karo laivyno akademią ir atlikę stažą, buvo paskirti į Lietuvos artilerijos pulkus. Sunkiomis pastangomis jiems pavyko išjudinti karinio laivo įsteigimo klausimą. Pagaliau, 1935.VIII.1 buvo įsteigtas karo laivas „Prezidentas Smetona“, kur artilerijos karininku buvo paskirtas lt. Labanauskas, navigatorium — lt. Kuizinas. Laivo įgulos 35-40% sudarydavo jūros skautai. Nuo 1940 m. pradžios svarbiausias pareigas ėjo 4 jūros skautai karininkai, o laivo vadu paskirtas jūrų kapitonas leitenantas Labanauskas. Jis daug rašė apie reikalą kasmet siųsti į jūrines mokyklas daugiau stipendininkų, planuoti didesnio karo laivyno steigimą ir t.t.

Akyriuje „Skautiškai pasirengiant Tėvynę ginti“ (596-605 psl.) nušviesta, kad kariško jaunuo- menės rengimo pradininkai Lietuvoje buvo skautai. Skautų instruktoriais bei vadais buvo nemaža karininkų. Jie organizavo fizinį lavinimą, rikiuotę, šaudymo pratimus, manevrus ir kt. Kariuomenės vadas generolās S. Raštikis pasirūpino, kad kariuomenės dalinių vadai leistų skautams naudotis tam tikru kariniu turtu ir teiktų jiems kitokios pagalbos. 1938-1939 m. buvo nustatyta skautų karo sanitarų programa, oro sekėjams programa ir kt. Pradėta steigti skautų karo sanitarų skiltys. 1939 m. pabaigoje buvo paskelbti Tėvynės Tarnybos (TT) veikimo dėsniai ir programos. Dėsniai: 1) Tėvynės Tarnybos tikslas yra ruošti skautus TT uždaviniams vykdyti, o karo ar kitos negerovės metu teikti įvairiau-

sią pagalbą Tėvynės gynėjams, įstaigoms, organizacijoms ir paskiriems piliečiams; 2) Tėvynės Tarnybą skautai eina karo, potvynio, didelio gaisro ar kitos nelaimės metu. Nustatyta šios Tėvynės Tarnybos šakos: priešlėktuvinė-priešcheminė apsauga, pirmoji pagalba, apsauga nuo ugnies, ryšių tarnyba, pionierių tarnyba, visuomeninė pagalba. Šio skyriaus pabaigoje autorius rašė:

Taip mūsų skautai nuo jaunatvės ruošėsi budėti mylimos Tėvynės laisvės sargyboje. Kariuomenė iš L. Skautų Brolijos gaudavo ne paprastų naujokų, bet sąmoningų lietuvių ir apsišvietusių žmonių, judrių ir energingų vyrų, kuriems kariška tvarka, drausmė, rikiuotė, žygiavimas pėsčiom su krūviu, grupiniai veiksmai laukuose ar miškuose, sekimas bei žvalgyimas, sargybinio tarnyba, stovyklinis gyvenimas ir t.t. buvo jau *įprasti dalykai!* Tokiems vyrams atėjus į kariuomenę, nebuvo reikalo klausti, ar jie yra skautai. Jie būdavo visiems mieli bendradarbiai, valdiniai ar viršininkai ir šiaip geri kareiviai, puskarininkai ar karininkai. Tokiems ir kario priesaika buvo tikrai Skauto Įžodžio pakartojimas, nes sąmoningo Lietuvos Respublikos piliečio-kario ugdymąsi jie buvo pradėję skautų skilty. Kariuomenė tokių vertingų vyrų gaudavo skautybės dėka. *Lietuvos Skautų Brolija buvo tapusi Lietuvos kariuomenės idealui bei uždaviniams artimiausia ir naudingiausia piliečių-karių auklėjimo ir kariško jaunuo- menės rengimo mokykla.*

1940 skautija buvo praktiškai pasirengusi atlikti įvairias karių pareigas. Tuo būdu LSS buvo pasiruošusi duoti Tėvynės laisvės gynybai ir dėl karo nukentėjusių globos tarnybai apie 15,000 judrių, išlavintų, drausmingų ir pasišventusių talkininkų. Antra vertus, tiek vyrų dėl to galėjo būti paskirti kitiems Tėvynės gynimo uždaviniams. Taigi, *greta kariuomenės ir Šaulių Sąjungos, Skautų Sąjunga buvo trečioji krašto gynybos organizacija.*

„Drauge“ ir „Skautų Aide“ plačiai įvertinęs P. Jurgėlos knygą „Lietuviškoji skautija“, generolas St. Raštikis iškėlė keletą pavyzdžių, kurie vaizduoja skautų ir skaučių veiklą, pasišventimą ir jų aukas:

1. Štai, Vilniaus skauto Prano Žižmaro reagavimas ne žodžiu, bet drąsiu veiksniu, ginant lenko karininko įžeidusio Lietuvos garbę Lenkijos ultimatumo Lietuvai metu. Tas Žižmaro žygis buvo nuste- binęs net pačius lenkus ir sukėlęs daugelio lenkų pagarbą Lietuvos garbės gynėjui (624-625 psl.).

2. Štai, Skaučių Seserijos vadės v.s. K. Žilinskienės pavyzdys aukojimosi už Tėvynę. 1939 m. rugsėjo mėnesį paskelbus Lietuvos kariuomenės mobilizaciją, ji buvo atsiuntusi man tokį oficialų raštą:

Ponui Kariuomenės Vadui brigados generolui S. Raštikiui.

Lietuvos skaučių seserija, lietuvių tautos dvasia gyvendama ir klausydama josios amžinojo balso, yra pasiryžusi ne tik budėti ir nenuilstamai dirbti, bet,

reikalui esant, iš visų jėgų iki paskutiniųjų kovoti ir garbingai numirti dėl Tėvynės laisvės.

Mūsų, kaip tikrų Lietuvos dukrų, darbas šakojasi visose gyvenimo srityse. Todėl mes ne tik tyliai susikaupusios lenkiame galvas prieš garbinguosius savo brolius karius, bet, jausdamos šiuo metu gresiantį mūsų Tėvynei pavojų, esame ir pasiruošusios visur jums padėti, kur tik mūsų pagalba būtų reikalinga.

Čia pridedamas skaučių seserijos vadovių, pasiryžusių stoti į kiekvieną būtiną Tėvynės laisvės darbą, sąrašas — 3 lapai.

Vyr. sktn. K. Žilinskienė, Seserijos vadė

Tame sąraše buvo pasirašiusios 79 skautės, savanoriškai pavedusios save kariuomenės tarnybai ir nurodžiusios savo specialybes ir adresus. Savo pasiruošimu bei specialybėmis pasirašiusios skirstėsi šitaip: 1 gydytoja, 4 gailastingosios seserys, 27 sanitarės, 7 mašininkės ir 40 įvairių kitų specialybių (degazuotojos, ryšininkės, virėjos, skalbėjos, siuvėjos, mezgėjos, slaugytojos, vaikų globėjos ir kt.).

Nuo skaučių neatsilikio ir skautai. Mobilizacijos metu prie skautų brolijos vadijos buvo įsteigtas Tėvynės tarnybos skyrius ir išleisti potvarkiai kariuomenei padėti (599-605 psl.).

3. O štai, pirmosios rusų okupacijos metu, 1940 m. rudenį, sušaktame mokytojų (apie 300) susirinkime Kauno Šančių pradinės mokyklos vedėjos vyr. sktn. V. Aminaitės viešai pasakyti drąsūs istoriniai lietuviškos mokytojos žodžiai bolševikams, raginusiems auklėti vaikus šnipauti savo tėvus (633 psl.):

Ne, aš neauklėsiu tokių savo tėvų išdavikų ir išgamų! Jūs galite mane išvedę į aikštę sušaudyti ar pakarti, jūs galite mane supiaustyti į gabalėlius, bet jūs nepriversite manęs būti tokia auklėtoja!

4. Štai, 1941 m. naktį į birželio 25 d. Rainių miškelyje žiauriausiu sadistišku būdu nukankintų 19 skautų, buvusių Telšių kalėjimo kalinių, sąrašas (iš viso ten buvo nukankinti 73 kaliniai): Antanas Antanavičius, Juozas Antanavičius, Liudvikas Bachmanas, Povilas Balsevičius, Kazys Baltrimaitis, Kostas Bučius, Antanas Čiužas, Pranas Daukša, Antanas Dibisteris, Pranas Gužauskas, Bronius Kavolius, Bronius Kryžinauskas, Vytautas Lileikis, Zigmas Parafinavičius, Kazys Puškorius, Adomas Rakas, Zenonas Šakenis, Zenonas Tarvainis, Herminegildas Žvirzdinas (644-646 psl.).

5. Prie Červenės 3,000 kalinių mirties žygyje bolševikų buvo sušaudytas ilgametis Lietuvos skautų vadas pulkininkas Juozas Šarauskas ir keli kiti skautai. Knygos autorius rašo (643 psl.):

Skautas pulkininkas Juozas Šarauskas, varomas pėsčias į Červenę, guosdavo kitus kalinius, gaivindavo apalpusius, paskutinį duonos gabalėlį atiduodavo nusilpusiems ir, pats nusikamavęs, nešte nešdavo bejėgius. Pats jau eilę metų nesveikavęs ir kalėjime iš-

kankintas, jis taip tarnavo artimui iki paskutinio savo širdies tvinksnio!

6. Lietuvos skautai savo darbais, krauju ir net gyvybėmis labai daug pasitarnavo savo tautai ir valstybei kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės metu 1919-1920 m., Klaipėdos krašto išlaisvinime 1923 m., per visą Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį, lietuvių sukilime prieš bolševikus 1941 m., per vokiečių ir bolševikų okupacijas, lietuvių partizanų ir rezistentų kovose, tremtyje ir išeivijoje. Visi tie skautų žygiai ir jų aukos smulkiai surašyti (617-700 psl.).

7. Už pasižymėjimus ir nuopelnus Lietuvos nepriklausomybę atstatant, be skautų vyrų, net kelios skautės (Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, Marcelė Kubiliūtė, Malvina Šokelytė-Valeikienė) buvo apdovanotos Vyčio Kryžiaus ordinais.

8. Lietuvos skautija davė daug Lietuvai. Iš skautų eilių iškilo daug kunigų, net vyskupų (V. Brizgys, A. Deksnys), rašytojų, poetų (J. Aistis, K. Bradūnas), redaktorių (B. Kviklys), muzikų (V. Marijošius, A. Mikulskis), Šaulių Sąjungos vadų, visuomenės veikėjų, mokslininkų, mokytojų, partizanų vadų, rezistentų, karininkų. Pagal P. Jurgėlą, vien tik Lietuvos Karo Mokykloje net 23 lektoriai ir instruktoriai buvo iškilę iš skautų.

Aprašęs visus Lietuvos skautų ir skaučių atliktus darbus savo tautai, knygos autorius rašo (760 psl.):

Jeigu lietuviškoji skautybė tiek daug nusipelnė Nepriklausomai Lietuvai, kurioje reiškėsi įvairūs kultūriniai, tautiniai ir valstybiniai veiksniai ir daugybė įvairių lietuviškų sąjūdžių bei organizacijų greta Lietuvos Skautų Sąjungos, — tai tuo labiau ji reikalinga ugdyti jaunai mūsų tautos kartai už Tėvynės ribų.

Knygoje surinkta tiek daug informacinių duomenų, net smulkmenų, kad tai yra ne tik Lietuvos skautijos istorija, bet beveik jos enciklopedija, kokios LSS iki šiol dar neturėjo. Autorius, kaip Lietuvos skautijos tėvas, yra idealistas ir entuziastas skautijos reikaluose. Greta entuziazmo, autorius nevengia kai kur paminėti ir neigiamų reiškinių, tuo parodydamas savo nešališkumą ir atvirumą. Knygą labai pagyvina ir puošia 290 foto nuotraukų. Knygos turinį vykusiai pajavairina ir dalininko P. Jurkaus gražūs, įdomūs ir simboliški, labai vykusiai pritaikyti prie knygos turinio, piešiniai.

Tai yra tikrai gražiai išleistas, turiningas ir turtingas veikalas. Visi skautai susiras jame gražiausią savo organizacijos istoriją ir būtinus bei reikalingus nurodymus. Istorikai brangins jame sukauptą istorinę medžiagą. Lietuvos kariuomenės kariai suras ten daug duomenų ir gražių pavyzdžių iš mūsų kariuomenės gyvenimo ir veiklos. Tėvai ir mokytojai suras šioje knygoje daug gražių pavyzdžių priaugančiai kartai auklėti.

Kas stebėjo mūsų jaunimo skautavimą laisvoje Lietuvoje ir tremty, tam nesunku įžvelgti nemažus trūkumus skautavime išeivijoje. Sveti-
(Nukelta į virš. 3 psl.)

Redaguoja —
S. Kauneliene
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRINITAS

ŠAULIŲ VEIKLA IR REZISTENCIJA TREMTY

ALGIRDAS BUDRECKAS

Lietuvos patriotai ir šauliai, atsidūrę laisvajame pasaulyje, atkūrė Lietuvos Šaulių S-gą, kaip rezistencinę organizaciją tremtyje. Per abi okupacijas buvusiems šauliams, kurie išliko gyvi, gyvenimas Lietuvoje buvo labai sunkus ir pavojingas. Jų daugelis dirbo pogrindyje.

Šiandien, esant Lietuvai okupuotai ir net aneksuotai, Šaulių S-ga neteko savo tėvynės Lietuvos. Jai nėra vietos Lietuvoje. Ji atkurta laisvoje pusėje geležinės uždangos, todėl ji yra tremtyje.

J.A.V. pripažinimas Lietuvos diplomatinės tarnybos ir nepripažinimas Lietuvos okupacijos ir aneksijos-prijungimo, mums šauliams duoda labai daug inspiracijų kovoje dėl pavergtos lietuvių tautos ir vergijoje kenčiančios tėvynės Lietuvos.

Lietuvos Šaulių S-ga savo pradžią paėmė iš partizanų judėjimo Lietuvą atkuriant. Taigi šauliai buvo pirmieji partizanai. Jeigu bus reikalas, jie tokiais ir vėl bus.

1919 ir 1920 metais, ir net vėliau, daug kur Lietuvoje partizano vardas nebuvo skiriamas nuo šaulio vardo. Daug partizanų-šaulių kovose su Lietuvos priešais yra paaukoję savo gyvybes. Taigi, Šaulių Sąjunga nepriklausomybės kovos metuose suvaidino labai svarbų vaidmenį.

Lietuvos Šaulių S-ga yra savanoriška, nepolitinė organizacija. Jos tikslas kovoti dėl tautos laisvės ir ją iškovojus, išsaugoti. Šaulių S-ga stipriai pasireiškė likviduojant P.O.W. sukilimą. Ji kovojo su bolševikais, bermontininkais, lenkais ir vaduojant Klaipėdos kraštą. Visur šauliai pasižymėjo partizaniniais daliniais, kurie vėliau prisijungdavo prie kariuomenės dalinių. Lietuvos valstybės išdas tuo laiku buvo tuščias, tad jų prisijungimas buvo didelė parama naujai besiku-

riančiai Lietuvai. Šauliai paruošdavo ir platindavo atsišaukimus, raginančius kovoti su priešu. Jie saugojo kelius, tiltus ir ėjo sargybas ir t.t.

Šaulių S-ga nuo pat pradžių buvo kuriama ant stiprių ideologinių pagrindų. Pirmiausia lietuviškumas. Lietuviški būsime tik tuomet, kai mylėsime savo kalbą, ją nuolatos visur vartosime ir gerbsime, nes stipriausiu tautybės pamatu ir jos ramsčiu yra prigimtoji kalba. Atimk ją — dings lietuviškumas. Taigi reikia mylėti visa tai kas lietuviška: lietuvišką dainą, lietuviškas knygas, laikraščius-spaudą, savus papročius, pagaliau — Lietuvą ir jos kraštą: mūsų didvyrių žemę, tėvų ir bočių namus ir jų garbingą praeitį.

Veiklumas privalo būti labai svarbus bruožas Šaulių S-gai. Dėl to, šauliškumo ideologiją gaubia veiklumas. Jis turi eiti kartu su sumanumu, o visam tam įgyti didžiausios reikšmės turi auklėjimas. Su veiksmu yra glaudžiai susijęs ir atsparumas pavojui. Jei pilietis nesupras visos tautos uždavinių, tai jis nemokės, aišku, nei vadovauti, nei kitiems padėti, esant reikalui. Vos tik jis taps pasyvus ir nerodys savo iniciatyvos rūpimais visai tautai reikalais, jis, tuo pačiu, užmirš savo tėvynę. Todėl, brangus broli šauly, ar tu visad gali save pavadinti veikliu savo organizacijos nariu? Jau vien uniforma reiškia disciplinotą veiklumą. Tad tautiškumas, lietuviškumas ir veiklumas kiekvienam šauliui yra būtinas.

Užėjus II Pasauliniam karui lietuviai tremtiniai, gelbėdami savo gyvybes, buvo priversti palikti savo brolių krauju pasrūvusią ir griuvėsiais pavirtusią tėvynę. Senieji lietuviai išėiviai, keliaudami toli už jūrų, į Ameriką, prisiekinėjo, kad išvyksta trumpam. Prisiminimui ne vienas iš jų pasiėmė savo tėvynės žemės ir saugojo ją kaip

relikviją, tai buvo simbolis meilės ir prisirišimo savo tėvų kraštui. Daugelis jų nebesugrįžo. Tas pats atsitiko ir su tremtiniais. Visiems sugrįžimas į savo gimtąjį kraštą yra atidėtas. Daugelis jų nebesugrįš, nes jų norus nutrauks mirtis, senatvė ir pan.

Lietuvių stiprybė išėivijoje yra lietuvybės išsilaikymas. Asmuo, kuris nepaiso savo tautybės, yra tuščiaaviduris medis, kuris gyvenimo audros užėjus greičiausiai palūžta.

Saulė šviečia ir jos spinduliai atsispindi ne tik okeane, bet ir rasos lašelyje. Kartais net gražiau ir ryškiau. Panašiai ir mažosios valstybės (tautos) savo spaudoje gali pasireikšti lygiai taip pat, o gal net geriau ir net įmančiau, negu pačiame didžiausiame pasauliniame laikraštyje.

Išėivijoje esame svetimuose vandenyse. Čia randame daug įvairių pagundų nutautėjimui. Ir kažin, gal daug daugiau liks nutrupėjusių-nutautėjusių ir nuo savo kamieno pasitraukusių lietuvių šiame laisvių ir gėrybių krašte, negu pavergtoje tėvynėje Lietuvoje, kur žemesnės kultūros rusai veda rusifikaciją ir lietuvybė yra persekiojama ir žlugdoma. Todėl, šauliai, būkite švyturiu tiems, kurie gyvenimo bangų blaškomi yra atitolę nuo lietuvybės. Jūsų skleidžiama lietuvybės šviesa tepasiekia ir tuos, kurie yra atitolę nuo lietuviškumo. Pasistenkite nukreipti juos plaukti į mūsų lietuviškus vandenis.

Šaulių S-ga Tremtyje dirba ta linkme, tad Lietuvos laisvė turėtų rūpėti kiekvienam laisvojo pasaulio lietuviui, todėl visi ja turime rūpintis, dėti visas pastangas, kad lietuvybė užsienyje neužgestų, o ypač mūsų jaunosios kartos eilėse.

Būkime santūrūs ir neikime į kraštutinumus. Iš kiekvieno lietuviško pasireiškimo semkimės stiprybės ir visa tai kas lietuviška, skiepykime mūsų naujai kartai — atžalynui, nes jis — ir tik jis, — galės išlaikyti lietuvybę ir nešti toliau mūsų Trispalvę.

Kiekviena tauta be sąmoningo jaunimo yra merdėjanti.

Tad kur glūdi svarbiausias akstinas, kad išlaikytų lietuvybę?

Susipratusi lietuviška šeima, lituanistinės mokyklos, Šaulių S-ga ir t.t. Visa tai gali daug ir labai daug nuveikti lietuvybei.

Jei mūsų kultūros šaknis yra gyvos, tai ir medis žaliuos. Mums reikia kūrybingų jaunų žmonių, kurie pakeistų ir tęstų toliau lietuviškos kultūros kūrybos darbą. Tai labai svarbu, nes puslapiai bus tušti ir nebus kas juos pripildo.

Už pinigus laisvės nepirksi ir jos niekas ne-

duos, jei patys neišsikovosim. Mes turim turėti daugiau šiai kovai entuziazmo. Taika kartais baisesnė už pačią kovą, tad negėda yra kovoti, bet gėda merdėti...

Šaulių Sąjungos pagrindinė idėja yra, kad pati tauta privalo sau laisvę iškovoti ir ją išlaikyti. Ji, eidama idėjos kryptimi, ugdė dvasinį atsparumą ir sudarė realią pajėgą mūsų tikslams atsiekti — krašto saugumą ir tautišką kultūros darbą.

Saugumas yra juk ne vien ginklas, bet ir stiprinimas tautiškos sąmonės. Tik kultūringa, susipratusi ir dorai išauklėta tauta tegali būti atspari ir gali išsilaikyti. Todėl Šaulių S-ga yra įrašiusi į statutą ne tik savo narius, bet ir visuomenę auklėti; šviesti ir kultūrinti tautą. Kiekvienas lietuvis turėtų būti šaulys, reiškia, jei vertas to vardo. Šauliai yra rinktiniai, o ne bet kokie, kadangi tik rinktiniai žmonės gali tinkamai auklėti kitus.

Šauliui būtina turėti gili tautinė sąmonė ir karštas patriotizmas. Tautinės sąmonės iš prigimties niekas neturi. Ji įgyjama tik auklėjimu. Patriotizmas yra ištikimas tamavimas savo tautai ir jai visišką pasiaukojimas. Tautos vienetas yra šeima. Lietuviškai auklėdami savo šeimą, tuo pačiu patarnaujame ir savo tautos išlaikymui. Todėl, broliai šauliai, ir mielos sesės šaulės, dirbkime ta kryptimi, nes mūsų darbai iškalbingiau kalbėtų už gražiausius ir geriausius žodžius.

Šaulių S-gos svarbiausia paskirtis yra būti tautos palydove ir jos gynėja. Ypač dabar išėivijoje privalome ugdyti savo narių tarpe lojalumą savo kraštui ir pasiryžimą ginti ir padėti atkurti Lietuvos valstybę ir jos nepriklausomybę. Šauliai turi būti drausmingi, susiklausę ir remti visa tai, kas mus vienija ir atmesti, kas mus skiria.

Taip pat turime siekti vienybės ir tautinio bei valstybinio susipratimo lietuvių tarpe, išlaikyti lietuviškąjį jautimą fiziškai ir morališkai stiprų ir įjungti jį į Lietuvos laisvinimo darbą. Stiprinti pagarbą savajai kilmei ir savo tėvų kalbai.

Jei norime, kad jaunimas išaugtų gerais lietuviiais, tai duokime jiems gyvus pavyzdžius. Skiepykime tėvynės meilę ir mūsų šaulių nuveiktus karžygiškus darbus. Ypač tremty — išėivijoje, šauliai privalo mylėti ir puoselėti savo tėvynę Lietuvą — gražiomis mūsų tautos dainomis, gražiais stilizuotais tautiniais šokiais, lietuviškais parengimais ir t.t. Lietuvos istorija, ir didi bei garbinga jos praeitis, tikrai sucementuos lietuvybei mūsų priaugančią kartą — jaunimą.

Kaip vaikai gali būti gerais lietuviiais, jei tėvai nesistengia patys su savo vaikais kalbėti

lietuviškai, neišsirašo ir neskaito lietuviškų laikraščių ir iš mažens savo vaikų nepratina jų skaityti.

Rizikuodami savo gyvybėmis, knygnešiai nešė į Lietuvą iš Prūsų lietuvišką spaudą. Šiandien, kuomet laisvai galime ją įsigyti ir skaityti, jos nevertiname.

Tėvynės meilės vedini žmonės atlieka didžius darbus ir žygius. Jiems tėvynė — tai gyvenimo prasmė, jų pagrindinis gyvenimo tikslas. Kas vertė rizikuoti gyvybe šaulių-savanorį, stoti kovon prieš daug didesnį priešą? Tėvynės meilė. Jokių gėrybių, jokio atlyginimo jiems nežadėta, o tik menkas žemės kampelis brolių kapuose ir toli prieš akis — tėvynės laisvė. Tai tokie pažadai jų laukė.

Jų visų tikslas ir ryžtas buvo iškovoti laisvę kraštui. Juos visus vedė karšta meilė tėvynei Lietuvai, kuri jų širdyse ruseno.

Tautos tragedija yra ne jos ekonominė padėtis, bet laisvės netekimas.

Visa tai kas įvyko ir yra daroma šiandien tėvynėje, turi būti visam pasauliui žinoma, todėl kiekvienas lietuvis turi visad ir visur tai skelbti.

Lietuviai išeivijoje turėtų labiau įsisąmoninti, kad geriausias ginklas laisvei atgauti yra ne fizinė jėga — ginklai, bet kultūriniai bei dvasiniai turtai. Mums turi rūpėti savo tautos kėlimas dvasinėmis vertybėmis, nes dvasinis ir kūrybinis tautos lygis greičiau prilygsta didelėms tautoms, negu fizinis.

Tik per drausmę tėra įmanoma vienybė. Todėl pravartu ne tik kiekvienam lietuviui būti drausmingu, bet ir visoms lietuviškoms organizacijoms. Išeivijoje ypač šauliai privalėtų tai įgyvendinti. Taip pat siekti vienybės mūsų tarpe yra svarbus reikalas, nes nėra pavojaus didesnio už vienybės irimą tautoje. Kad ir kažin kokie puolimai grėstų tautai, jeigu ji stipri savo vienybe — ji neįveikiama.

Ne tik pas šaulius, bet ir pas visus lietuvius tėvynės meilė ir jai prisirišimas privalo vyrauti mummyse, o ta patriotiškumo liepsnelė turi rusenti ir neužgesti kiekvieno mūsų širdyse. Visa tai reikia skiepyti ir mūsų jaunimui, nes jis yra mūsų tolimesnis ramstis. Todėl mes privalome savo atžalyną tinkamai paruošti ir dėti pastangas, kad jis išliktų lietuviškas. Turime jiems skiepyti tėvynės meilę ir išauginti susipratusiais lietuviais — patriotais.

Tamsus yra ne tik tas, kas nemoka skaityti ir rašyti, bet ir tas akademikas, kuriam tauta ir tėvynė yra tušti garsai. Todėl diplomuoti tam-

suoliai yra didi rykštė tautai. Jie yra tautos gėda, kuriai nuplauti reikia ryžtis didžio darbo-žygio.

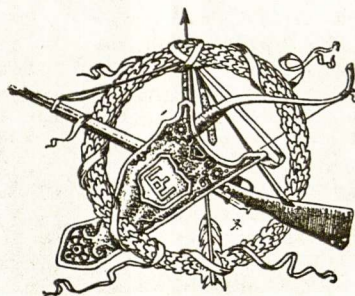
Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje šūkis "Nepriklausomai Lietuvai". Tai vienintelė išeivijoje organizacija su taip svarbiu ir garbingu šūkiu. Juk didžiausia tautos ir valstybės brangenybė yra laisvė ir nepriklausomybė. Tai skatina dar labiau ir su didesniu atsidėjimu dirbti, aukotis, kovoti, kad jas ir vėl atgautume. Tad visi susikaupę pagalvokime, kokiais būdais galėtume mūsų tautos kančias sumažinti ir tėvynę išlaisvinti.

Šauliai patriotai, atsidūrę laisvajame pasaulyje, nepamiršo savo idealų ir atkūrė Šaulių organizaciją. Steigiant Lietuvos Šaulių Sąjungą Tremtyje visa tai atkartoję, tik su išimtimi, nes šiandien mes neturim savo tėvų krašto — Lietuvos. Dabar vietoj plieninės ar švininės kulkos šauliai tremtiniai pasirinko naują ginklą: lietuvybę, jos kalbą, lietuviškas tradicijas, lietuviškas dainas, vaidinimus, liaudies šokius ir visus kitus lietuviškus kultūrinius pasireiškimus. Virš išvardinti lietuvybės kultūrai puoselėti ir išlaikyti ir yra tie nauji ginklai kovoje dėl mūsų tautos laisvės ir jos nepriklausomybės.

Šaulių Sąjungoje neturi būti vietos peikiančiam, griaunančiam, negatyviam elementui. Šioje organizacijoje privalo būti teigiamai nusistatęs, blaivus, drausmingas, pozityvus elementas. Jie turi būti tvirti lietuvybėje ir tautiškai susipratę.

Jei šaulišką darbą lydės tautos dvasia, tikrai iškovosim savo tautai laisvę.

Daug kraujo šaulių partizanų buvo pralietą atstatant Lietuvos nepriklausomybę. Tad išgirskime to pralieto kraujo balsą, kuris mus šaukia, ir vėl dar labiau ryžkimės ginti savo protėvių kraštą, kaip jį gynė mūsų šauliai partizanai. Jų drąsa, jų tėvynės meilė ir pareigos atjautimas tebūnie mums ir toliau kelrodžiu. Jų atlikti žygiai tepasilieka gyvi ir neužmirštami mūsų tautoje. Tad eikime šiandien jų pramintais takais, pasižadėkime ir ištesėkime atlikti tai, ką mūsų broliai šauliai partizanai buvo atlikę.

LŠST "Simo Kudirkos" kuopos New Yorke, gegužės 27 d. suruošto Dr. V. Vydūno 25 metų mirties, ir Romo Kalantos 6 metų ugnies aukos sukakties minėjimo proga, apdovanojami Šaulių Žvaigždės ordinais: Generalinis Lietuvos konsulas Anicetas Simutis skaito iš Liet. Vyriausybės Žinių apdovanojimų taisyklių ištraukas, apdovanojami: š. Kazimieras Bačauskas, š. Vaclovas Butkys, Aleksandras Vakselis, stebi pirm. Kęst. Miklas. Prie vėliavų garbės tarnyboje Albinas Sakalas ir Juozas Jurkuvėnas. Nuotr. L. Tamošaičio

Iš "Simo Kudirkos" šaulių kuopos, New Yorke, veiklos

Kuopos metinis narių susirinkimas įvyko gegužės 27 d., 6 val. vak., Kultūros Židinio patalpose. Susirinkimą atidarė ir jam pirmininkavo kuopos pirm. Kęstutis Miklas, sekretorium buvo paskiriamas š. Jonas Rūtenis. Pirmininkas, prieš pradėdamas pranešimą, pastebėjo, kad šis susirinkimas yra informacinis, nes tuojau po šio susirinkimo yra numatytas, kuopos ruošiamas dr. Viliaus Storastos-Vydūno ir Romo Kalantos mirčių sukaktių minėjimas, jau didžiojoje salėje. Todėl, savo pranešimą kiek trumpinąs, paminėjęs žymesnius kuopos veiksmus. Iš pranešimo paaiškėjo, kad kuopa dalyvavo net 9 didesniuose tautiniuose rengimuose, kur buvo reikalinga dalyvavo su kuopos vėliava. Kuopa suruošė Klaipėdos Krašto atvadavimo minėjimą. Su ramovėnais suruošė Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimą dalyvavo su vėliava Bažnyčioje ir akademijoje, Lietuvos Nepriklausomybės minėjime dalyvavo su savo vėliava pamaldose ir akademijoje. Baisiojo Birželio minėjime, kuris įvyko Flushing Meadows Park, Corona, kuopa aktyviai dalyvavo su kuopos vėliava. Dalyvavo valstijos ir miesto atstovai. Su Centro Valdyba santy-

kiai geri, nario mokesčiai sumokami laiku. Maironio šeštadieninės mokyklos abiturientams yra dovanota, kuopos išleistas knygos "Pėdos mirties zonoje", 11 egz. Numatoma išleisti D.L.K. Algirdo monografiją, kurią parašė istorikas dr. Algirdas Budreckis ir — Jono Rūtenio parašytų poemų rinkinį.

Apie kuopos finansinį stovį raštu patiekė kuopos išdininkas Vladas Vasikauskas ir Knygai Leisti Komiteto administratorius Kazimieras Bačauskas. Kuopos finansinė padėtis gera, taip konstatavo kuopos Kontrolės Komisijos pirmininkas Aloyzas Balsys. Po trumpų diskusijų, pirmininko pranešimas susirinkimo dalyvių buvo priimtas dėmesin.

Kadangi kitoje salėje jau rinkosi publika, susirinkimas buvo baigtas ir persikelta į kitą salę, kur jau laukė susirinkę žmonės, dr. Viliaus Storastos-Vydūno 25 metų mirties ir Romo Kalantos 6 metų ugnies aukos sukakties minėjimui.

Publikai pripildžius salę, kuopos pirmininkas Kęstutis Miklas pasveikino susirinkusius ir davė trumpą šaulių veiklos New Yorke apybraižą. Po to, paprašė įnešti vėliavas. Vėliavoms užėmus savo vietas, K. Miklas paprašė, Lietuvos Generalinį Kunsolą A. Simutį tarti

minėjimo akademijai atidaromąjį žodį. Iškviešti Centro Valdybos apdovanojami Šaulių Žvaigždės ordinais: visuomenininkas Aleksandras Vakselis ir šauliai — Vaclovas Butkys ir Kazimieras Bačauskas. A. Simutis taręs atidaromąjį žodį, paskaitęs Vyriausybės Žinių ištrauką, apie dovanojimo prasmę ir apdovanojimus, prisegė jiems Šaulių Žvaigždės ordinus, o pirmininkas paskaitė apdovanojimus aktus ir juos čia pat įteikė. Aleksandras Vakselis, apdovanojimų vardu, tarė trumpą padėkos žodį.

Toliau pirm. Kęst. Miklas, pakvietė pagrindinį kalbėtoją dr. Joną Stiklorių, kalbėti apie dr. Vilių Storastą-Vydūną, kaip mokslininką, filosofą, visuomenininką, paminėti jo 25 metų mirties sukaktį.

Pradėdamas savo įvadinį žodį, dr. Jonas Stiklorius paminėjo, kad jis šioje paskaitoje negalės pilnai klausytojui nušviesti dr. Viliaus Storastos-Vydūno šakotą asmenybę, kaip mokslininką, filosofą, menininką, visuomenininką, paskaitininką, rašytoją, poetą-dramaturgą, muziką, pedagogą ir kultūrininką. Suglaustai bandys klausytojus supažindinti su Vydūno asmenybe. Vydūnas buvęs jo tėviškėje dažnas svečias, kaip tik kiek atitrūkdavo nuo savo mokslinių darbų. Kaip mokslininko jis nevertinsias, bet trumpai per-

bėgsias Vydūno biografines žinias ir jo gyvenimo broožus. Apie mokslininką Vydūną yra plačiai aprašyta L.E. 33 tome ir šiaip spaudoje.

Rašytojas Paulius Jurkus kalbėjo apie Vydūno savotišką rašybą, stilių, raidžių stogelius ir paskaitė kelias ištraukas iš Vydūno raštų.

Simas Kudirka kalbėjo apie Romo Kalantos nepaprastą dvasinę stiprybę, patriotizmą, kad žmogus už savo tautos laisvę paaukojo brangiausią Dievo duotą dovaną — savo gyvybę. Asmeniniai Kalantos nepažinojęs, nes tuo laiku jis pats buvęs jau kalėjime. Tik iš jo išėjęs, sužinojo apie jo tragišką mirtį. Tai didvyris, kuris istorikų bus tinkamai įvertintas ir įamžintas Lietuvos istorijoje.

Tribūną puošė š. dailininko Česlovo Janušo piešti, įrėminti, dr. Vydūno ir Romo Kalantos paveikslai ir gyvų gėlių puokštės. Akademijos metu šauliai Albinas Sakalas ir Juozas Jurkuvėnas prie vėliavų ėjo garbės sargybą.

Po minėjimo, pirm. K. Miklas padėjo kalbėtojams ir paskaitininkams už

pasakytas kalbas bei linkėjimus, dalyviams už atsilankymą ir visiems bet kuo prisidėjusiems prie šio parengimo — minėjimo ir pakvietė visus dalyvius į gretimą salę, kur sesės šaulės, su E. Mickeľiūniene, visus veltui pavaišino pyragaičiais ir kava. (škb)

“Romo Kalantos” kuopa St. Petersburg, Fla.

1978 m. vasario 15 d. “Romo Kalantos” kuopa išsirikino naują valdybą. Naujo pirm. Juozo Babrio iniciatyva buvo suruoštas kovo mėn. Lietuvos Šaulių Sąjungos steigėjo Vlodo Pūtvio mirties metinių minėjimas. Dalyvavo keturi kunigai: T. Degutis, OFM, prel. J. Balckūnas, prof. kun. S. Yla ir kuopos kapelionas kun. J. Gasiūnas. Po pamaldų Lietuvos Klube prof. St. Yla skaitė labai įdomią paskaitą apie a.a. Vlodo Pūtvio gyvenimą ir veiklą.

Gegužės mėn. buvo Romo Kalantos minėjimas. Po mišių, kurios buvo atnaušautos už Romo Kalantos sielą, kun. J. Gasiūnas pasakė labai įspūdingą pamokslą, o Lietuvos Klubo salėje dail. J. Juo-

dis pabėrė labai gražių minčių apie Romo Kalantos gyvenimą ir jo mirties priežastį — jis mirė, nes mylėjo Lietuvą ir negalėjo pakęsti komunistinio teroro. Meninei daliai, kuriai vadovavo nenuilstanti šaulė Rūksteliene, eilėrašcius pritaikė šaulys P. Revas.

Nors birželinų trėmimų minėjimas buvo suruoštas Lietuvos Klubo iniciatyva, tačiau “R. Kalantos” ir “Palangos” jūrų šaulių kp. dalyvavo pamaldose ir minėjime su vėliavomis.

Liepos 26 d. solistės Aldonos Stempuzienės-Švedienės koncertas. Akomponavo jos vyras muz. kompozitorius Jonas Švedas. Publikos buvo pilna salė. Solistė padainavo senų ir dabartinių kompozitorių dainų ir arijų. Šis koncertas labai pajvairino St. Petersburgo “jaunuolių” kasdieninį gyvenimą. Apie svečių muziką ir gyvenimą papasakojo G.R. Jainskienė.

Kuopa ruošiasi Kariuomenės Atkūrimo minėjimui. Reikia tikėtis, kad tuo metu St. Petersburge vasaroją solistai pajvairins tą minėjimą. A. Šmigelskis

Minėjimo dalyviai (iš k. į d.): Kęst. Miklas — pirm., Anicetas Simutis — Liet. Gen. Kons., New Yorke, Aleksandras Vakselis. Stovi: š. Česlovas Janušas, š. Kazimieras Bačauskas, Simas Kudirka, dr. Jonas Stiklorius, raš. Paulius Jurkus ir š. Vaclovas Butkys. Nuotr. L. Tamošaičio

AUKSINIAI METAI

BALYS GRAŽULIS

Svajojau apie laiką tingų,
Kada nereiks darban važiuoti,
Kuomet tau nieko nebestinga —
Gali sau švilpaut ir dainuoti
Kaip pensininkui tinka.

Pagyventi dar bus verta.
Paliko man, Dievulėli,
Neišragauta, nedagerta . . .
Tad skrisiu bitinėliu
Į žiedą man atvertą.

Deja, nevyksta taip kaip nori.
Atėjo metai tie auksiniai,
Bet lėk, kai reikia saugot svorį.
Tai pilvą skauda, tai krūtinę —
Ir gerks, žmogus, jei nori.

Gi pakeliaut, pasižvalgyti
Spėkų nėra, pinigų gaila . . .
(Mat norisi dar pataupyti.)
Vistiek gyvenimas dailus,
Tiktai nėra kuo pasigirti.

Anksti iš ryto vaikštinėju.
Iš paskos šuniukas bėga.
Pasidairau, apžiūrinėju . . .
Taip valanda gera prabėga
Kol mudu pasivaikštinėjam.

Pareidams dienraštį perku.
Vėliau sava spauda ateina.
Be to, aplink namus darbų
Kasdien atlikti man priseina.
Tvarka visur labai svarbu!

Pavalgius lova traukte traukia.
Pasnaust ir pasvajoti gera.
Taip vietinės spaudos sulauki,
Čia dar krautuvėn žmona varo:
— Išpardavimas! — jinai šaukia.

Pavargęs vakarienei grįžti.
Laikas užsukti televiziją.
Pasineri ir užsimiršti.
Tarytum kokią viziją
Seki ir dažnai niršti.

Dienelė greit prabėga.
— Ar nenuobodu? Ką tu dirbi? —
Dažnai paklausia koks kolega.
Iš pykčio, žmogus, net suvirpi —
Tetriūsia, darbą kas pamėgo!

Tiek tinginių aplink regėt.
Visi labai gerai gyvena.
A, kaip malonu patingėt,
Kada kiti nuo darbo stena.
Nenoriu darbo net minėt.

Nevienas darbą prasimano.
Vienas poeziją eiluoja,
O antras vargsta prie romano.
Poniutės vis dažus teploja,
Dailininkėmis tapti mano.

Dar kits atsiminimus rašo.
O neprisimena ką valgė.
Matyt jo būta tikro šašo,
Ilgai galando draugams dalgį —
Ir dar išleisti dolerio paprašo.

Va, čia ir aš eiles kuriu.
(Kol kas paveikslų netapau)
Bet aš juk talentą turiu,
Šitą aš pats aiškiai matau,
Todėl visad save giriu.

Ot, veikla visuomeninė
Ir man staiga parūpo.
Kartais praveriu ir piniginę
Kol dar nenustojau ūpo,
Darbuotis dėl Tėvynės.

Tik bendradarbiai mano
Nesugyvenami, paikoki.
Kiekviens kitaip išmano,
Vis kitą trypia šokį —
Neklauso žodžio mano.

Tarp mūsų šnekant, tik aš vienas
Nusimanau, žinau puikiausiai.
Bet jiems kalbi tartum į sieną —
Nors imk ir šveisk į ausį!
Tesaugo mane Viešpats Dievas!

Senatvėje nereik skubėti.
Kam nervintis, karščiuotis.
Reik filosofiskai žiūrėti,
Su kito nuomone skaičiuotis
Ir kuo ramiau kalbėti.

*Bet seniems maža laiko.
O jautrūs ir pikti, lyg širšės.
Reikėtų taip kaip aš, su saiku.
Nebent esu perdaug įniršęs —
Tada manęs jau nesulaiko.*

*Blogai su reikalais Tėvynės.
Čia trūksta tautinės drausmės.
Tai vyksta Žalgirio kautynės —
Be reikalo ir be prasmės
Eikvojam jėgas paskutines.*

*Vieni į Lietuvą važiuoja.
Kitiems reik viską reformuot.
Trečių vaikai tenai flirtuoja,
O reikia ką kalbi žinot.
Nevieną ten jau sužvejojo!*

*Tik kai pažiūriu aš į būrį
Tyliai susėdusių našlių,
Staiga prisimenu Dievulį,
Skubu Šventyklon kiek galiu.
Gal giltinė ir į mane jau žiūri?*

*Manieji buvo ten nuvykę.
Tokių vaikų yra nedaug!
Čia okupantui nepavyko —
Manieji šaukė: — Ruski, lauk! —
Tikrai, sakau, taip atsitiko.*

*Tos painiavos visai nebūtų,
Tėvynėje gal laisvė auštų —
Ruso imperija veikiai supūtų
Veiksniai manęs jei atsiklaustų.
Esu aš stipraus būdo.*

*Pensininkaut visai nebloga.
Tik laiko to pritrūksta
Ir gasdina mažiausia sloga.
Mintis dar retkarčiais padūksta,
Bet nežinau jau kokia proga.*

Rugpiūčio 6 d. šaulių Sofijos ir Adolfo Vasiulių gražioje sodyboje, didelių medžių pavėsyje, kuopos kapelionas kun. Alfonsas Babonas, atnašauja šv. Mišias. Nuotr. foto korespondento Kazimiero Sragausko

— Amerikietis T.N. Harvey, tarptautinių santykių specialistas, paskutiniu laiku lankęsis Jugoslavijoje, spaudoje patiekė keleta spėjimų — kas po Tito laukia Jugoslavijos. Valstybė labai sudėtinga ir tautomis ir religijomis. Šiaurėje Panonios (Slovėnijos) lygumos sudaro atvirą kelią iš Vengrijos į Belgradą. Kita kryptis pro Liubljaną link Rijekos, vedanti į šiaurinės Adrijos jūros uostus. Užėmus šias vietas šiaurėje, lieka tik pasiūlyti jugoslavams taikos sutartį. Rytinė, kalnuota pusė, neturi karinės reikšmės, nes rumunai, karinio konflikto atveju, tik tvirčiau užsidarinėtų duris. Bulgari — kariniai persilpni, kad galėtų veiksmingai kliudyti jugoslavams, tuo labiau esant kalnų užtvaram. Pietvakariai — Adrijos jūra, rusų laivynui tinkamiausia prieiga. Ekonominiai Jugoslavija dalinasi į šiaurinę — industrijos ir grūdų išteklių sritį (į šiaurę nuo upės Sava) ir į pietinę, kurioje yra 90% berazčių (Kosovo sritis), ir tik 10% dirbančių, dauguma gyvenanti iš valstybinių pašalpų. Skirtumas tarp šiaurės gyventojų ir pietinės dalies yra didelis — skirtinga kalba, skirtinga religija, skirtinga ekonominė būklė. Tautinis antagonizmas tarp serbų ir kroatų turi didelės neigiamos įtakos Jugoslavijos valstybės tautybių solidarumui išlaikyti. Pietinėje Jugoslavijoje daugumoje gyvenantieji albanai, kiekviena proga dės pastangas prisijungti prie Albanijos. Bulgari turi teritorinių pretenzijų prie anksčiau jiems priklausiusios Makedonijos srities. Slovakai laukia progos atskirai nepriklausomybei. Apie 30 metų Tito pavyko išlaikyti apjungtas tautas Jugoslavijos valstybėje, valdant kietu kumščiu ir esant nuolatinei grėsmei iš rusų pusės, kuri šiuo metu yra nuolat didėjanti, įskaitant faktą, kad užpuolimo atveju būtų panaudotos vengrų karinės jėgos su 70,000 rusų įgulų Vengrijoje. Ar vengrai prisidėtų prie invazijos Jugoslavijon, šiuo metu būtų tik spėjimas, tačiau neužmirština, kad 1968 m. Čekoslovakijos okupacijoje jau dalyvavo 15,000 vengrų karių. Kalbant apie vengrus, T.N. Harvey lankydamasis Vengrijoje, atsitiktinai užklausė aukštesnės mokyklos mokinę, ką ji galvoja apie rusų okupacines jėgas Vengrijoje. Ji jam atsakė, kad rusai yra jos broliai. Harvey paklausė, kodėl jie yra broliai, bet ne draugai. Mokinė atsakė trumpai — draugus gali pasirinkti, brolių — ne.

Jugoslavija, neabejotinai, yra pasirengus atremti galimą rusų užpuolimą naudojant partizaninę taktiką. 1976 metų "Golia" jugoslavų manevrus stebėjęs generolas buvo užklaustas, ką jis mano apie jugoslavų karinių jėgų partizaninės taktikos naudojimą, atsakė — tai yra veik-

minga ir turi daug galimybių, bet partizanai dar niekas nėra laimėję karo.

Vakarų pasaulis, Jugoslavijon invazijos atveju, reaguotų taip pat, kaip reaguavo ir kitais ankstyvesniais atvejais Europoje, (J. Carteris yra pareiškęs, kad jis nesiųstų amerikiečių karinių dalinių Jugoslavijon, konfliktui kilus. Jei amerikiečiai to nepadarėtų, tai kas kitas galėtų bandyti priešintis rusiškai ekspansijai?) Kaip 1956 ir 1968 metais, pasauliui nereikėjo daug laiko užmiršti rusų smurto veiksmus, santykiai nebuvo nutraukti, tas pats įvyktų ir Jugoslavijos okupacijai įvykus — politiniai ir ekonominiai santykiai būtų nenutrūkstamai tęsiami. Skirtumas būtų tik toks, kad 22 milijonai gyventojų, buvę nepriklausomi (palyginamai, atsidurtų Maskvos valdovų nuosavybėje.

— Stockholmo Taikos Tyrinėjimų Tarptautinio Instituto metiniame apžvalginiam leidinyje apskaičiuojama, kad šiuo metu pasaulyje branduolinės energijos ginklų užtaisuose yra daugiau kaip dešimtis tūkstančių atominų bombų, tokių kaip pavartotų 1945 m. Japonijoje — Hirošimoje ir Nagasaki. Leidinyje pažymima, kad 1977 m. kariniams reikalams visam pasaulyje buvo išleista virš 400 milijonų dolerių ginklavimosi padidimui. Trečdalis to, išleista Artimųjų Rytų valstybių: keturgubai daugiau, negu buvo išleista ankstyvesniais metais. Erdvių tyrinėjimams pavartotų 75% visų satelitų yra karinės paskirties. 1977 metais iš 133 satelitų, kariniams reikalams amerikiečiai išleido 12, o rusai 82 satelitus.

— Amerikiečių veteranų aprūpinimo klausimas, pastarujuoju laiku, buvo keliamas spaudoje, kad būtų peržiūrėtas ir pataisytas. 1977 m. lapkričio 20 dienos Newarko dienraštis "Star Ledger", amerikiečių veteranų aprūpinimą pristatė sekančioje šviesoje: Veteranai turi viso krašto didžiausią ligoninių sistemą — 329 ligonines, kurių metinis biudžetas yra 5 milijonai dolerių. Didžiausias kiekis veteranams skiriamų pinigų tenka apdraudai ir mokymui. Veteranų admi-

nistracijos biudžetas 1978 metams yra 20 milijonų dolerių, aprūpinantis 29.6 milijono veteranų ir karo invalidų; iš jų 13.2 milijono yra užsilikę dar nuo II Pas. karo. Pagal statistiką, visų suaugusių amerikiečių vyrų, šiuo metu yra 49% karo veteranų. Karo veteranų administracija apima Amerikos Legioną, veteranus kariavusius kituose kraštuose, karo invalidus ir administracinį aparatą susidedantį iš 244,000 tarnautojų. 329 ligoninės, dienos bėgyje talpina 180,000 pacientų su 5,800 daktarų, 25,000 pagalbinio medicinos personalo ir 150,000 aptarnaujančio personalo. Veteranų mokymo programai 1978 metams skirta 4 milijonai dolerių, kuria pasinaudoja 16 milijonų veteranų. Kompensacijoms ir pensijoms skirta 9.1 bilijono, kurios paskirstomos tarp 5.5 mil. veteranų ir jų likusių šeimų. Gyvybės draudos 35 bilijonai dolerių skirta 5 milijonams veteranų. Apie 9 milijonai veteranų namų įsigijimo paskoloms yra gavę virš 120 bilijonų dol. Greta medžiaginio aprūpinimo, veteranams yra teikiamos privilegijos duodant paskolas, duodamos pirmenybės privačioje pramonėje, tarnybose, duodant kompensacijas ir kt.

Individualiai 50% visų invalidų mėnesinė parama — 203 doleriai, likusi dalis, labai sunkiai sužalotų (kurių yra didelė mažuma) mėnesinė parama siekia 1675 dolerius. Veteranų pensijos: metams 1675 doleriai nevedusiems ir 2700 su šeimomis.

Kadangi karo veteranų yra daug (apie 30 milijonų) ir jie gerai organizuoti, kiekviena administracija stengiasi juos palaikyti, kad gautų daugiau balsų; be to, kad patraukus daugiau kareivių karo metu, kareiviams buvo didinamos privilegijos. Dabar, kai reikalas yra šiuo metu praėjęs ir veteranų aukojimasis kitų labai užmirštamas, nes subalansavimas biudžeto, mažumų aprūpinimas, švietimas ir kiti vidaus reikalai yra virtę pirminės eilės, karių, kovojusių ir mirusių už savo krašto interesus, kompensacija atrodo norima mažinti.

□

Žurn. Stepas Povilavičius - Vykintas, Lietuvos kariuomenės ats. karininkas, staigiai mirė rugs. 3 d., Tabor ūkyje, neolituonų suvažiavime, sulaukęs 72 m. Jis buvo veiklus daugelio organizacijų narys, kovotojas už Lietuvą. Visą tremtį gyveno V. Vokietijoje. **E. Bačinskas,** Lietuvos kar. ats. karininkas ir Kauno Aukšt. Techn. Mokyklos mokytojas, mirė rugs. 8 d. Cicero, Ill., sulaukęs 62 metų amžiaus. Rugs. 7 d. mirė sav.-kūrėjas **Petras Dragūnevičius,** sulaukęs 79 m. amžiaus, Vyčio Kryžiaus kavaliereus, gyv. London, Ont., Kanadoje. Vyčio Kryžiaus kav. vyr. pusk. **Antanas Micevičius,** mirė geg. 13 d., palaidotas šv. Kazimiero kapinėse, buvo kilęs iš Kretingos, ilgametis šaulių būrio vadas. Sav. kūrėjas kpt. **Liudas Žukauskas,** mirė okup. Lietuvoje; buvo tremtinys, Sibiro kankinys, Vyčio Kryž. kav. Vet. gydytojas dr. **Juozas Leseckas,** kilęs iš Mažeikių apylinkės, mirė liepos 23 d. sulaukęs 71 metų amžiaus, buvo ats. kar. artileristas. **George Jonikas** mirė birž. 29 d. Marquette Parke, sulaukęs 57 m. amžiaus. Don Varno Posto komand., Kolumbo Vyčių, Liet. Policijos ir kitų organizacijų narys. Turėjo savo žinomą orkestrą, Cook apskr. šerifo depart. vedėjas, gimęs Čikagoje. **Antanas Lukačevičius,** II Pas. karo veteranas mirė geg. 7 d. Stanhope, N.J.

Marinų j. lt. **Edward Murauskas** baigė inžinerijos karininkų kursus, kilęs iš Čikagos, dabar tarnauja Lejaune, marinų korpe.

Sav.-kūrėjas **Kzimiras Barauskas,** mirė liepos 2 d., New Yorke. Velionis ilgą laiką buvo Kudirkos Naumiesčio pašto viršininkas. II Pas. karo veteranas **Klemensas Gustaitis,** gyv. W. Pittston, Pa., mirė geg. 15 d. Tarnavo aviacijoje. **Robertas Neparskis,** gyv. Larksville, Pa., mirė sausio 6 d., tarnavo JAV laivyne. Lietuvos sav.-kūrėjas **Jurgis Breivė** mirė liepos 23 d. Cicero, Ill., sulaukęs 76 m., palaidotas Liet. Taut. kapinėse Čikagoje. Virš. **Petras Šatulis,** iš Marquette Parko, mirė rugs. 15 d., sulaukęs 74 metų amžiaus. Velionis tarnavo ir Amerikos arm. daliniuose, V. Vokietijoje. Korejos karo veteranas **Alfredas Vernagis,** gyv. Plymouth, Pa., mirė pernai, gruodžio 9 d. **Kasparas Valatka,** iš Gerwood, N.J., II Pas. karo veteranas miręs kovo 7 d. Vienį metą praėjo, kaip atsisakyti su šiuo pasauliu inv. sav.-kūrėjas **Alfonas Liškevičius.** Jis šeimos buvo prisimintas Čikagoje pamaldomis Jėzuitų koplyčioje.

Kpt. Balys Petruševičius, tarnauja Venecuelos kariuomenėje ir buvo išsiųstas 10 mėnesių į Rio de Janeiro Aukšt.

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

karininkų kursų, kuriuos baigęs bus pakeltas į majoro laipsnį.

Kęstutis Jankauskas, kurio tėvai gyvena Marquette Parke, Čikagoje, tarnauja JAV kariuomenėje. Jo dalinys yra V. Vokietijoje. Atlikęs gerai visą apmokymą buvo pakeltas į aukštesnį laipsnį.

Ats. kpt. Stasys Paulauskas, skautas vytytis, gyv. Cicero, pasižymėjęs Vietnamo kare, išrinktas Amerikos karo veteranų posto 9115 vadu.

Kariūnas Edvardas Lukas, iš Montre- alio, Que., Kanados, sėkmingai baigė pirmuosius metus Karo mokykloje, dabar atlieka praktiką St. Jean kariuomenės bazėje.

Lietuviai kariai, esantieji Čikagoje ir apylinkėse! Šio skyriaus redaktorius norėtų kartas nuo karto jus susitikti ir pasikalbėti.

GERB. REDAKTORIAU

Mano rašinyje "Vakarų Sibiro Plo- tuose", KARIO Nr. 8, 317 psl., ant- roje skiltyje yra korektūros klaida. Totorių kuopą sudarė vyrai, ne nuo 14 iki 45 metų amžiaus, bet nuo 18 iki 45 m. Sekančiame KARIO nr. prašau atitaisyti.

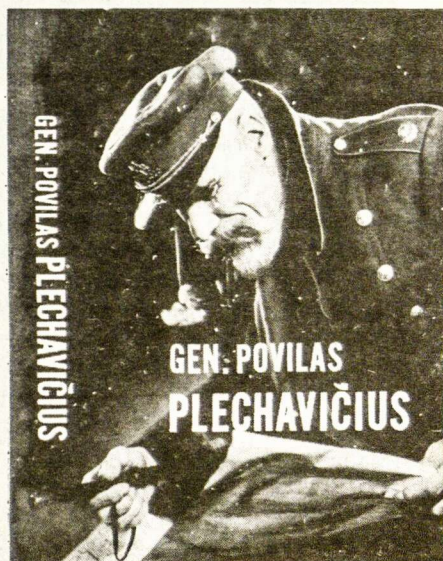
M. KARAŠA
Baltimorė

GEN. POVILAS PLECHAVIČIUS

Autoriai Petras Jur- gėla ir Paulius Jurkus. Kieti viršeliai, aplanke gen. P. Plechavičiaus nuotrauka, Vytauto Ma- želio daryta, 300 psl.

KARIO 1978 metų lei- dings.

Užsakymus siųsti į KARI, pridodant 9 dol. čekį už vieną egz.

Čikagos ramovėnų veikla

Pirmasis po atostogų "Ramovės" sk. susirinkimas įvyko rugsėjo 17 d. Jaunimo Centre. Atidarė pirm. A. Juškevičius, susirinkimui pirmininkavo Ed. Vengianskas, sekr. Burneikis. Buvo patiekta ilga dienotvarkė ir tik deka gabaus pirmininkaujančio ją išsemti neužtruko nei dviejų valandų.

Tuoj po Tėvynės Prisiminimo, buvo pagerbti tylos minute du atsiskyrę su šiuo pasauliu sk. nariai: sav. J. Breivė ir Namikas. Praėjusio susirinkimo protokolą perskaitė P. Vilkavickas. Protokolas buvo priimtas su dviem pataisom. "Ramovės" CV aplinkraštis buvo ištaisai perskaitytas ir nariai paprašyti imtis nurodytų darbų ir remti "Nepriklausomybės Kovų" II išleidimą, jį užsisakyti. Buvo miela išgirsti, kas skyriaus sekr. A. Repšys tam paskyrė 1,000 dolerių ir tapo garbės mecenatu.

Kiek ilgiau užtruko "Kario" atstovo ir "Kariui" remti popietės reikalas. Nors skyriaus valdyba buvo numaćiusi kitą, bet praėjusiam susirinkime buvo išrinktas p. Juškaitis, tai jis visų susirinkusių ir buvo patvirtintas.

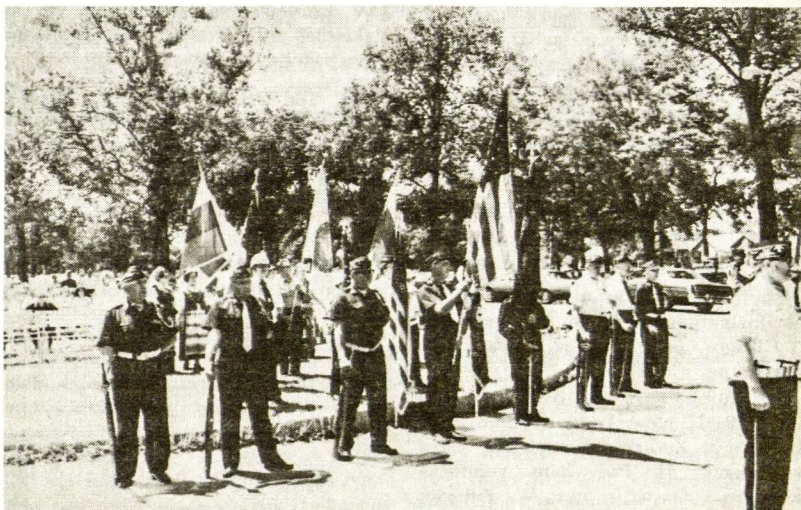
"Kariui" popietę ruoš ir vėl karinių organizacijų sudarytas komitetas, kuris rugp. 25 d. susirinkęs posėdžio, nutarė rengti spalio 22 d., 4 val. p.p., Šaulių Namuose, 2417 West 43 gatvėje. Komitetan įeina "Ramovės", birutininkų, š. "Vytauto D." rinktinės, jūrų š. "Gen. Daukanto" kuopos atstovai. Meninė dalis bus paruošta šaulių, toliau — pasilinksminimas prie kavutės.

Pirm. Juškevičius iškėlė eglučių National Gardens, prie prezidentų paminklų, sutvarkymą. Pasirodo, kad eglutės išaugo ir paminkliniai įrengimai nebematomai. Todėl reikia juos perkelti į kitą pusę. Valdyba su pagalbininkais buvo susirinkimo prašoma, kad šį darbą atliktų.

Šiame susirinkime dalyvavo 36 nariai. Sąjungos mokesčius užsimokėjusių yra 89 nariai. Labai gaila, kad Čikagoj buvę Lietuvos kariuomenės kariai mažai domisi sava organizacija. Nors CV ragina verbuoti naujus narius, bet iš kur jie atsiras, jei senesni nestoja, o jaunieji, tamavę kitų armijose, žiūri į jų atitinkamus postus. Iš Čikagos skyriaus išvyko į Kaliforniją p. Aižutis ir P. Indreika, susirinkimas palinkėjo jiems ir ten įsijungti į "Ramovės" veiklą.

"Vytauto Didžiojo" rinktinė pobūviui užleidžia salę veltui, šaulės, p. Cecevičienės vadovaujamos, pagamins užkandžių.

Bal. Brazdžionis

A.A. PLK. LTN. JUOZA BALČIŪNĄ-ŠVAISTĄ PALYDINT

Šių metų rugsėjo 21 d. iš gyvųjų tarpo pasitraukė, daugeliui gerai žinomas, nepriklausomos Lietuvos kariuomenės pulkininkas leitenantas, rašytojas Juozas Balčiūnas-Svaistas.

Velionis buvo gimęs Lietuvoje 1891 m. kovo 18 d. Rokiškio valsčiuje. 1913 m. baigęs Panevėžio mokytojų seminariją, kurį laiką mokė vaikus Stačiūnų pradžios mokykloje.

1915 m. J. Balčiūnas buvo pašauktas carinės Rusijos karo tarnybon ir Stavropolyje baigė karo mokyklą. Būdamas jaunas karininkas, buvo kilnojamas iš vienos vietos į kitą.

1918 m. jis grįžęs į Lietuvą savanoriu įstojo į besikuriančią nepriklausomos Lietuvos kariuomenę, kurioje be pertraukos ištarnavo iki 1939 metų, eidamas įvairias pareigas: 6 metus buvo Karo Mokyklos lektorium ir 10 metų — karinio žurnalo "Karys" redaktorium. Šalia savo karinės tarnybos J. Balčiūnas daug kūrė ir rašė, išleisdamas eilę apsakų, novelių, apsakymų ir romanų. Dalis jo kūrinių, kaip "Jo sužadėtinė" ir "Dangus debesyse", buvo premijuoti. Be to jis išvertė į lietuvių kalbą žinomą rusų rašytojo Dostojevskio veikalą "Nusikaltimas ir bausmė".

Gyvendamas saulėtoje Kalifornijoje, Santa Monikos mieste, glaudžiai palaike ryšius su vietos lietuviais ir buvo visų gerbiamas ir mylimas. Būdamas nepriklausomos Lietuvos kariuomenės savanoris-kūrėjas, plk. J. Balčiūnas priklausė vietos LKVS "Ramovės" skyriui, Lietuvių Rašytojų sąjungai, Dailiųjų Menų Klubui ir kt.

Mirė sulaukęs 87 metus amžiaus, palikdamas liūdinčią žmoną Aleksandrą ir didelį būrį savo artimųjų ir dtaugų. Palaidotas vietos Šv. Kryžiaus kapinėse. Tepasilieka ilgai mūsų širdyse kilnus velionio prisiminimas.

V. Š-nas

Plk. ltn. Juozas Balčiūnas (1925 m. leitenantas)

A.A. KAV. LTN. VYTAUTAS KUDŽMA

Š.m. rugsėjo 3 d. naktį, staiga mirė ats. kavalerijos ltn. Vytautas Kudžma. Jo širdis sustojo plakusi, kur yra labai daug saulės, oro ir tyro vandens. Sustojo plakusi, nespėjus jam pasakyti pasuktinio sudiev savo mylimai žmonai Genovaitei, jų nuosavoj vasarvietėj, esančioj ant Lac Silvere ežero kranto, "Baltija" stovyklos kaimynystėje.

A.a. Vytautas buvo gimęs 1912 m., sausio 28 d., Stolaukio km., Pajavonio vlsč., Marijampolės apskr. Mokėsi Marijampolės valst. Rygiškių Jono gimnazijoje. Besimokydamas aktyviai priklausė gimnazistų sporto klubui "Vaidotas". Baigęs gimnaziją įstojo į Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo Mokyklą, kurią baigė 1934

metų rudenį (XVI laidą). Lietuvos kariuomenėj tarnavo gusarų, o vėliau — dragūnų pulke. Jis daug išgyveno Lietuvos kariuomenės likvidacijos meto, o dar daugiau išgyveno visos Lietuvos tragediją.

1944 metais pasitraukė į Vokietiją ir gyveno Wiesbadeno, Landshuto ir Kaselio lietuvių stovyklose. Ten jis dirbo daugiausia su jaunimu įvairiuose sporto rateliuose.

Stovyklose begyvendamas, susirado sau gyvenimo draugę — Genovaitę Navikėnaitę, ats. kapitono savanorio-kūrėjo dukterį, kuri taip pat buvo veikli sporto rateliuose. Jiedu amigravo į Montrealį, kur pradėjo kurtis.

Kaip daugumai mūsų, kūrimosi pra-

←

Kpt. Stp. Dariaus ir lt. St. Girėno 45 (1933 — 1978) metų per Atlantą perskridimo minėjimo iškilmėse Čikagoje, Marquette Parke, 1978.VII.16, prie jų garbei pastatyto paminklo (kairėje) padedami vainikai (apač.). Legionieriai prie vėliavų (vid) ir bendras minėjimo vaizdas (virš.). Nuotr. A. Pleškio

Kav. Itn. Vytautas Kudžma

džia buvo labai sunki. Genovaitei ir Vytautui buvo ypač sunku kurtis, nes vienas po kito pradėjo atsirasti įpėdinių. Jiedu susilaukė trijų dukterų ir vieno sūnaus. Daug energijos ir sumanumo pareikalavę iš Vytauto ir jo geros padėjėjos Genovaitės, sunkumai buvo nugalėti. Visi vaikai išėjo aukštuosius mokslus ir dirba savo specialybėse. Materialiniu atžvilgiu atsistojo visai gerai (įsigijo namus ir vasarvietę) ir, rodos, be-tekto leisti nerūpestingai dienas. Tačiau mirtis Vytautą užklupo tikrai per anksti (sulaukus 66 metų).

Gyvendamas Montrealy, Vytautas, atrodė, neturės galimybės savo gabumų visuomeninėje bei kultūrinėje srityje parodyti, nes tokią šeimą materialiniai ap- rūpinti reikėjo daug jėgų ir laiko.

Vytautas, tačiau, būdamas didelis patriotas, negalėjo vien tik kasdienine duona rūpintis, todėl įsijungė į visuomeninę ir kultūrinę veiklą. Jis dirbo daugiausia bendruomenėje. Į kitas orga-

nizacijas jis vengė įstoti, sakydamas, kad tokios šeimos tėvui laikas neleidžia daug kur blaškytis. Jo manymu, darbas Lietuvių Bendruomenės kultūrinėje srityje, daugiausia padėjo jo atžalynui tapti gerais lietuviais. Savo atžalynu jis tikrai galėjo didžiulius, nes visi baigę visas lietuviškų mokyklų institucijas, buvo geri lietuviško jaunimo veikėjai ir net jų vadovai.

A.a. Vytautas turėjo didelių gabumų ekonomijos srityje. Neveltui jis turėjo Montrelio Lietuvių Kredito Unijoje "Litas" narių pasitikėjimą ir buvo renkamas į valdomuosius organus. Jis mirė valdybos nario pareigas beeidamas.

Vytauto netikėtą mirtį išgyventi sunku buvo ne tik jo šeimai, gausiai giminei, artimiesiems, bet ir visai Montrelio lietuviškai visuomenei. Galima tvirtinti, kad jis neturėjo priešų, o tik gausybę draugų. Tad jo atsisveikinti laidotuvių biure, bažnyčioje ir kapinėse buvo minių minios.

Rugsėjo 6 d. 19 val., laidotuvių biure paskutinius atsisveikinimo žodžius tarė jo draugų, ats. karininkų, ir kred. unijos "Litas" atstovai. Vietoj gėlių, buvo daug paaukota Lietuvių Fondui. Atsisveikinimo metu ir bažnyčioje velionį pagerbė, kaip ir garbės sargyba, ats. karininkai ir giminių atstovai. Juos tvarkė Kanados parašiutininkų kapitonas Navikėnas (Vytauto žmonos brolis).

Rugsėjo 7 d., ilgos vilkstinės mašinų palydėtas, Vytautas amžiams rado poilsio vietą Cote de Neige kapinėse Montrealy.

Leidžiant karstą į žemę, visų atsilankusių buvo apibertas žeme, atvežta iš Lietuvos, kurią jis taip labai mylėjo.

Paliko liūdėti žmona Genovaitė, dukterys — Ramūnė, Dalia, Audra ir sūnus Vytautas, brolis, seserys ir kiti gausingi giminaičiai, bei artimieji ir gausi Montrelio lietuvių minia.

V. K.

Savanorio sukaktis Melbourne, Australijoje

Rugpiūčio 26 d., šeštadienį, ramovėnas savanoris-kūrėjas Adomas Uselis - Adams minėjo savo 75 m. gimtadienį. Jo namuose, South Yarra, prie žmonelės Stasės gražiai paruoštų stalų, draugų tarpe, jo amžiaus garbei pakėlus šampano stiklus, buvo sugiedota "Ilgiausių metų".

Adomas yra visuomet linksmas ir maloniai papasakoja iš savo jaunystės laikų prisiminimų. Būdamas dar nepilnai penkiolikos metų jis išėjo savanoriu į Lietuvos besikuriančią kariuomenę. Dalyvavo mūšiuose su bolševikais, lenkais ir bermontininkais. Fronte buvo du kartu sužeistas. Kad ir sužeistas, bet iš fronto nepasitraukęs. Adomas apdovanotas Savanorių ir 3-jo laipsnio D.L.K. Gedimino ir 10 metų Lietuvos Nepriklausomybės medaliais.

Buvo malonu praleisti laiką besiklausant anų laikų Lietuvos nepriklausomybės veterano, gyvo liudininko pasakojimų apie savo jaunystės asmeniškų išgyvenimus ir nuotykius frontuose, kovojant dėl Tėvynės Lietuvos laisvės. Tokių veteranų Melbourne turime nebe daug.

Linkime Tau, Adomėli, stiprios sveikatos ir sulaukti vėl laisvos Tėvynės.

P. Gr.

Iš gražiojo Toronto, Ont., siunčiu "Kario" štabui ir visiems bendradarbiams geriausias sėkmės linkėjimus. Linkiu, kad "Karys" lankytojų kiekvieną lietuvių už pavergtos Tėvynės ribų, o atgavus Lietuvai laisvę, kad jis grįžtų į būsimų Nepriklausomos Lietuvos karų gretas.

Stanis Dagilis

D.L.K. Birutės Dr-jos New Yorko sk. išleistuvės E. Liaukuvienei (sėdi kair.) ir V. Rūtenienei (sėdi deš.), išsikeliančioms iš New Yorko. Stovi iš k.: E. Grudzinskienė, E. Noakienė, K. Šventoraitienė, E. Legeckienė, M. Raulinaitienė, E. Treimaniene, L. Sperauskienė, M. Klivečkienė ir p. Kirkylienė. Išleistuvės Gen. P. Plechavičiaus Monografijos vakaro metu, X-21 d. L. Tamošaičio nuotr.

KUR LENKAI?

Atsistatyti nepriklausomai Lietuvai ne užteko Vasario 16-tos Akto, ją reikėjo savo jėga apginti. Reikėjo atsilaukioti prieš šimteriopai gausesnius iš visų pusių besiveržiančius į Lietuvą priešus ir jau esamus į ją įsiveržusius išvaryti lauk. Tą sunkų ir kiekvienam kariui mirtimi grėsusį darbą atliko kariai-savanoriai, už tai jiems buvo atsilyginta materialiniai (ap rūpinant juos žeme) ir moraliniai — kiekvienos tautinės šventės proga išimtinai pagerbiant. Ta užpelnyta pagarba tęsiama ir išeiivijoj.

Jiems reikėjo atremti iš rytų besiveržiančius raudonus rusus, vakarinis kaimynas, vokiečiai, puoselėjo palikti savo armijas Lietuvoje, kad jų pagalba visa Lietuvą prijungtų prie Vokietijos ir pagaliau, pavojingiausias, nes klastingiausias, pietinis kaimynas lenkas, prieš kurį Lietuvos savanoriai ir suklupe: lenkai net trečdali Lietuvos teritorijos pasigrobė. Tuo nebūtų pasitenkinę — kėsinosi okupuoti visą Lietuvą, tik prie Širvin-

tų ir Giedraičių gavę smūgį, sustojo. Bet tai nereiškia, kad jie savo į Lietuvą kėslų atsisakė. Jie net išeiivijoję būdami pasaulį informuoja, kad Lietuva yra tik Lenkijos provincija, taigi, ruošia dirvą ateičiai, kai pavyks atsikratyti rusų priespaudos, iš naujo galėtų kęsintis į Lietuvos gyvybę.

Kad Lietuvos kariai nepajėgė iš visos Lietuvos išvaryti lenkų, jų niekas nekaltino. Jų darbą tęsė likę lenkų okupacijoj lietuviai. Pastarųjų darbas nebuvo lengvesnis. Lietuvos kariai fronte mirties baimę kentė 2 ar 3 metus, lenkų okupuoti lietuviai tą baimę iškentėjo apie 20 metų. Nė vienas jų nežinojo, kurią naktį pasibels į jo duris ir surinkintą išveš į Lukiškės, ar į Švento Kryžiaus kalėjimus, iš kurių gyvam išeit vilties nebebuvo. Todėl pagerbiant pirmuosius kovotojus, neturėtų būti užmiršti ir antrieji. Kažkodėl bent išeiivijoj to nėra, o atvirksčiai, ant pastarųjų neretai paliejama net kibirais paplavų. Bet laikinai šį nemalonumą atidėkim į šalį

ir pažiūrėkim į dabartį.

Vykstant Lietuvų Dienoms Toronte, Kanadoje, L.K. Kūrėjų-Savanorių "Kar. Juozapavičiaus" skyrius Toronte platino į viso pasaulio lietuviškąjį jaunimą lietuvių ir anglų kalbomis atsišaukimą, kuriu jaunimas kviečiamas perimti Lietuvos laisvės kovą. Tas pats atsišaukimas atspausdintas Kanados savaitrašty "nepriklausoma Lietuva" Nr. 33. Lietuva bet kuria kaina turinti būti išvaduota, kad ateinančios kartos gyventų laisvėje. Tame atsišaukime yra ir toki pastraipa:

— Likimas lėmė mūsų bočiams apsigyventi žemės kampelyje, kuris yra tarp rytų ir vakarų. Puolė juos mongolai, hunai, vokiečiai, rusai, bet sunkioje ir žūtbutinėje kovoje jie apgynė Laisvę...

Ši pastraipa verčia rimtai pagalvoti apie čia išvardintą Lietuvos puolėjų sąrašą. Ar kada buvo į Lietuvą atėję hunai, tą reikalą aiškinti reiktų palikti istorikams. Bet jeigu jie ir buvo, tai daugiau nebeatėis, nes jų nebėra. Ta-

čiau, kodėl iš Lietuvos puolėjų išbraukti lenkai? Teisingai sakoma, kad nuo kitų puolėjų lietuviai atsigyne, bet kaip žinom, nuo lenkų nepajėgė. Jau minėjau, kad jie ir ateičiai ruošiasi Lietuvą okupuoti, todėl ir skelbia pasauliui, kad Lietuva yra integralinė Lenkijos dalis, arba ją visai nutyli. Taip elgdamiesi aiškiai pasako, kad nori iš Lietuvos išvaryti rusus tik tam, kad ją vėl okupuotų.

Tokiu būdu pasidaro tušti, kad ir gražūs, į jaunąją kartą atsišaukimai, ypatinai klastojant savąją istoriją.

jd.
Kanada

LAIŠKAI KARIUI

Siunčiu Jums čekį \$15.00 ir prašau priimti tai už metinę prenumeratą. Jeigu trūksta — atsiųsiu daugiau, jeigu per daug — priimkite kaip paramą "Kariui".

Atsikėlę į Denver'į iš Connecticut'o (Waterburio apylinkės) čia radome, kad ir nedidelę, bet gana judrią ir jauną lietuvišką koloniją — su Bendruomene, V. Beliajaus "Rūtos" šokėjais, ir viso-

kiais kitokiais susibūrimais. Palengva pritampame.

Linkėdamas Tamstai sėkmės!

Jūsų,

Julius Bulota

Labai atsiprašau už pavėluotą prenumeratos mokėjimą: jau tam amžiuje kartais pamiršti, kartais patingi, o tas laikas į gyvenimo saulėlydį jau šuoliais bėga.

Čia įdedu piniginių orderį, iš kurio 10 dol. už 1978 prenumeratą, o likutis tai proc. už pavėluotą mokėjimą.

Ačiū labai ir viso geriausio "Kario" darbininkams.

Vyt. Juodišius

Stayner

Jau po trisdešimt aštuonių metų, pas pažįstamus iš Kanados, suradau "Kari", tokį pat, kurį pažinau Lietuvoje, būdamas gimnazijoje: visuomet su gražiomis foto nuotraukomis, jaunas, gilių prisiminimų, naujienų ir lietuviškos dvasios — tėvynės gynybas!

Linkėdamas Jums visiems daug išver-

mės ir laimės ir dar kartą leisti "Kari" prie Nemuno kranto, laisvoje Lietuvoje.

Su pagarba,

Jonas Tomkus

Prancūzija

Siunčiu nors mažutę, 4 dol. auką jūsų paramai (tiek teleidžia mano mažutė pensija).

Džiugu, kad "Karys" ir straipsniais ir išvaizda patrauklus, įdomus ir mielas, tad remkime jį, pagal išgales, visi, nes savajai spaudai išnykus, dvasinė mirtis garantuota.

Su nuoširdžiai linkėjimais jums

Petras Pajaujis

Mt. Clemens, Mi.

Gen. P. Plechavičiaus Monografijos vakaro dalyviai — ramovėnai (nuotr. 371 psl.): sėdi, iš k.: arch. J. Okunis, J. Rūtenis, J. Liaukus, E. Noakas — sk. pirm., M. Šimkus. Stovi, iš k.: J. Sližys, Z. Raulinaitis, K. Jankūnas, J. Zabelskis, plk. A. Sperauskas, J. Klivečka, J. Strazdas, V. Savukynas, J. Jankus, P. Jurgėla, B. Balčiūnas.

KARIO redaktorius įteikia dovanėles iš New Yorko išsikeliantiems KARIO štabo nariams: Justinui Liaukui (kair.) ir Jonui Rūteniui. Išleistuvės vyko Gen. P. Plechavičiaus Monografijos vakaro metu. L. Tamošaičio nuotr.

(Skautybė. . . . . atkelta iš 382 psl.)

ma aplinka. Pasigendama prityrusių vadovų ypač tarp jaunesniųjų. Dėl to visi Lietuvoje skautavę kariai ir šauliai privalo įsijungti į aktyvų darbą skautijos eilėse, o taip pat vispusiškai remti lietuviškąją skautybę. Tuomet ji bus tikrai nuopelninga mūsų tautai. Mūsų skautijos vienetų yra Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Kanadoje, Pietinėje Amerikoje, Anglijoje, Vokietijoje ir Australijoje. Visur jie reikalingi didelės paramos. Visur pasigendama visokių instruktorių, prityrusių auklėtojų, energingų vadų ir vadovių.

Seniau kai kurie ramovėnų skyriai globojo atskirus skautų vienetus ir teikė visokios paramos. Tokia parama labai reikalinga šiandien! □

AUKOJO KARIUI:

Rugpiūtis, 1978

\$25.00:

LKVS "Ramovė" Philadelphia Sk.

\$11.00:

Česūnas P., V. Vokietija
Jonaitis A., Cleveland, OH

\$10.20:

Gudelis A., P. Australija

\$10.00:

Jurkūnas L., Brooklyn, NY
Pakalnis M., W. Union, OH

\$8.80:

Borumas F., Australija

\$8.00:

Skardis J., S.S. Marie, Can.

\$5.74:

Klimaitis A. V. Australija

\$5.68:

Kuze Stan, V. Australija

\$5.00:

Alseika K., P. Australija
Barniškis J., Cleveland, OH
Grabauskas A., St. Petersburg, FL
Karalius Pr., So. Newbury, OH
Laknickas K., Chicago, IL
Uknes P., Brooklyn, NY

\$3.44:

Šliogeris V.V., Australija

\$3.20:

Augutis J., Australija

\$2.00:

Grigaliūnas A., Miami, FL

\$1.00:

Petronis M., Australija

Rugsėjis, 1978

\$250.00:

LKVS "Ramovė" Clevelando Sk.

\$95.00:

Maliauskas S., Anglija

\$50.00:

LŠST "Žalgirio" š. kp., Cleveland, OH

\$15.00:

Karosas P. New Britain, CT

\$10.00:

Everlin S.L., Hot Springs, AR
Krištaponis Ed. P., San Angelo, TX
Vileišis P.J., Dr., Waterbury, CT
Vilkutaitis V., V. Vokietija

\$5.00:

Bulota J., Littleton, CO
Juknelis K., Melrose Park, IL
Juodišius Vyt., Stayner, Can.
Kaciliauskas J., Lemont, IL
Kalendra K., Weston, Can.
Naujokaitis J., Cleveland, OH
Spirikaitis A., Euclid, OH
Stravinskas K., Chicago, IL
Svilas Alf., Medway, MA
Pajėda Vl., Worcester, MA
Pyragius Vl., Toronto, Can.
Pocius A., Elizabeth, NJ

\$4.00:

Pajaujis P., Mt. Clemens, MI

\$2.00:

Vilčinskas L., V. Vokietija
Vilkutaitis V., V. Vokietija

\$1.00:

Vitkus J., V. Vokietija

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

U.S. POSTAL SERVICE STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Required by 39 U.S.C. 3685)			
1. TITLE OF PUBLICATION KARYS		2. PUBLICATION NO. 219115101	
3. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July & August		4. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$10.00	
5. LOCATION OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, City, County, State and ZIP Code) (Not printer) 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY, 11207 Kings County			
6. LOCATION OF THE HEADQUARTERS OR GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHERS (Not printer) Same			
7. NAMES AND COMPLETE ADDRESSES OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR			
PUBLISHER (Name and Address) Lithuanian Veterans Association, 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY, 11207			
EDITOR (Name and Address) Same			
MANAGING EDITOR (Name and Address)			
8. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given.)			
Lithuanian Veterans Association, 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY, 11207 Kings County			
9. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES OF THIS OR ANY OTHER CLASS			
None			
10. FOR COMPLETION BY "NON-PROFIT" ORGANIZATION AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 132.122, PSN) The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes (Check one)			
☐ HAVE NOT CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS ☐ HAVE CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)			
11. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION		AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	
A. TOTAL NO. COPIES PRINTED (Net Print Run)		1590	
B. PAID CIRCULATION 1. SALES THROUGH DEALERS AND CARRIERS, STREET VENDORS AND COUNTER SALES		94	
2. MAIL SUBSCRIPTIONS		1389	
C. TOTAL PAID CIRCULATION (Sum of B. 1 and 2)		1483	
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY AND OTHER FREE COPIES		13	
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C. and D.)		1496	
F. COPIES NOT DISTRIBUTED 1. OFFICE USE, LEFT OVER, UNACCOUNTED, SPOILED AFTER PRINTING		94	
2. RETURNS FROM NEWS AGENTS		-	
G. TOTAL (Sum of E., F. 1 and 2 should equal to total shown in A.)		1590	
H. ACTUAL NO. COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE		1600	
12. I certify that the statements made by me above are correct and complete.			
SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER		EDITOR	
13. FOR COMPLETION BY PUBLISHERS MAILING AT THE REGULAR RATES (Section 132.121, Postal Service Manual)			
39 U.S.C. 3626 provides in pertinent part: "No person who would have been entitled to mail matter under former section 4359 of this title shall mail such matter at the rates provided under this subsection unless he files annually with the Postal Service a written request for permission to mail matter at such rates."			
In accordance with the provisions of this statute, I hereby request permission to mail the publication named in item 1 at the phased postage rates presently authorized by 39 U.S.C. 3626.			
SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER		EDITOR	
Lithuanian Veterans Association		EDITOR	

Žemiau sužymėti prenumeratoriai prašomi atsiskaityti už 1978 m. (\$10.00)
(Žemiau nurodyti numeriai-kodai yra įrašyti žurnalo voko adrese, dešiniau pavardes)

A — 58	IL — 53	MD — 08	OH — 69
A — 81	IL — 60		
	IL — 63	MI — 01	NJ — 17
C — 55	IL — 126	MI — 17	NJ — 38
C — 56	IL — 204	MI — 32	
C — 72	IL — 211	MI — 46	FL — 10
C — 73	IL — 280	MI — 50	FL — 27
C — 81	IL — 290	MI — 53	
C — 90	IL — 308	MI — 72	WI — 02
C — 129	IL — 310	MI — 77	WI — 03
C — 140	IL — 324	MI — 80	WI — 07
C — 144	IL — 343	MI — 81	
C — 147			AR — 03
C — 161	CA — 05	NY — 17	
C — 189	CA — 35	NY — 48	DC — 01
		NY — 51	
E — 11	CT — 04	NY — 81	NB — 09
E — 14	CT — 05	NY — 101	
			NC — 12
IL — 30	MA — 42	OH — 17	
IL — 37	MA — 63	OH — 58	

Žemiau sužymėti prenumeratoriai prašomi atsiskaityti už 1978 m. II pusmetį (\$5.00)

	IL — 17	IL — 283
	IL — 39	IL — 284
F — 05	IL — 188	
	IL — 213	NY — 22
	IL — 217	NY — 94

Viršuj išvardintiems prenumeratoriams, dėl neatsiskaitymo už 1978 m., žurnalo siuntimas yra sulaikomas (Nr. 10 jiems jau nebus pasiųstas). Prenumeratoriai už 1978 m. yra atsiskaitę, kurių numeriai-kodai čia neįrašyti.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.